

ОБРАЗОВНО КРЕАТИВНИ ЦЕНТАР

*Окупљени око идеје побољшања
квалитета образовног система*

октобар 2012

Водич за час
одељењског
старешине
група 1

**Збирка
сценарија за ЧОС**

Садржај

УВОДНА РЕЧ	4
Тема: КЛИМА У ОДЕЉЕЊУ	5
Ситуација 1. – Проблем нејединства у одељењу	5
Ваша решења ситуације	6
Ситуација 2. – Проблем дискриминације	8
Ваша решења ситуације	9
Ситуација 3. – Ученици осуђују друга због учешћа у тучи	14
Ваша решења ситуације	14
Ситуација 4. – Подстицање јединства и међусобног прихватања	17
Ваша решења ситуације	17
Ситуација 5. – У одељењу је болестан ученик којем треба помоћ другова	18
Ваша решења ситуације	19
Тема: УЧЕЊЕ	23
Ситуација 1. – Слаб успех на писменим облицима провере знања	23
Ваша решења ситуације	23
Ситуација 2. – Проблем са организацијом времена	29
Ваша решења ситуације	29
Ситуација 3. – Проблем недостатка мотивације код ученика	33
Ваша решења ситуације	33
Ситуација 4. – Подстицање смисленог учења	36
Ваша решења ситуације	36
Ситуација 5. – Изучавање различитих техника учења	39
Ваша решења ситуације	39
Тема: ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА	43
Ситуација 1. – Учестало кашњење на часове – проблем одговорности	43
Ваша решења ситуације	43
Ситуација 2. – Развијање свести о сексуалности, разликама између полова и њиховој једнакости, о поштовању личности	47
Ваша решења ситуације	47
Ситуација 3. – Сузбијање насиља	52

Ваша решења ситуације.....	52
Ситуација 4. – Сузбијање агресивности	54
Ваша решења ситуације.....	54
Ситуација 5. – Психоактивне супстанце	57
Ваша решења ситуације.....	57
ИНДИВИДУАЛНИ СЦЕНАРИЈИ.....	60
Списак аутора	60
Ситуација 1. – Избор ученика за ваннаставне активности	61
Ситуација 2. – Проблем између одељења и предметног наставника	73
Ситуација 3. – Доношење одлука у групи/групно одлучивање.....	81
Ситуација 4. – Грађење односа поверења са ученицима	93
Ситуација 5. – Проблем нереалне процене знања.....	101
Ситуација 6. – Преузимање одговорности за учињену штету	111

УВОДНА РЕЧ

Поштоване колегинице/колеге,

пред вама се налази збирка идејних решења за часове одељењског старешине и одељењске заједнице која су креирана у току рада на семинару. У ову јединствену збирку укључени су како ваши групни, тако и индивидуални радови које сте осмишљавали као одговор на различите задате проблемске ситуације. Сценарији су преузети у оном стању у ком су нађени у обрасцима за рад и једине корекције које су рађене су исправке словних грешака јер смо сматрали да није у реду да мењамо ваше креативне производе.

Као што ћете видети, прикупљени радови се знатно разликују према квалитету, иновативности, обиму и сл., али смо сматрали да сваки рад треба да нађе своје место у овој збирци јер може представљати макар окидач за јављање неке нове идеје која може помоћи у раду са ђацима. У збирку нису укључени једино они радови који су остали недовршени, као ни они где је било наведено више неусаглашених верзија, што је веома мали број.

Напомена:

С обзиром на то да није свако од учесника лично упитан за давање сагласности за објављивање индивидуалних радова, имена аутора индивидуалних сценарија нису наведена уз саме радове већ у оквиру списка аутора који се налази на почетку одељка са индивидуалним радовима.

Срдачан поздрав и пуно успеха и креативног полета у даљем раду жели вам,

тим ОКЦ-а

овај документ подлеже ауторским правима према **Creative Commons** лиценци

Тема: КЛИМА У ОДЕЉЕЊУ

Ситуација 1. – Проблем нејединства у одељењу

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу другог разреда средње школе. У одељењу имате две ученице које стално “цинкаре” своје другове и другарице из одељења (<i>“Разредна, цело одељење планира да у петак побегне са писменог задатка из математике”</i> или <i>“Разредна, Милан јуче намерно није пријавио Дејаново одсуство са часа енглеског језика, а наставница није приметила”</i> или <i>“Разредна, Сања је јуче све преписала на контролном из српског језика”</i> итд.). Из тог разлога, остали ученици избегавају своје другарице, омаловажавају их и називају погрдним именима.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - указати, са једне стране, да ученици треба се примерно понашају - да не беже са часа, не прикривају ученике који су побегли са часа, не преписују код израде контролних и писмених задатака, и са друге стране, да одељење треба да прихвате као целину којој припадају и чији су део, а не да се издвајају из истог.

Ваша решења ситуације

Група 1. - Татјана Неговановић, Весна Алексић, Горан Геров, Данијела Савић Стаматовић, Душица Урошевић, Јелена Бјековић, Љиљана Милићевић, Душица Кекерић Лазаревић

Облик рада	рад у групама
Метод рада	разговор писањем
Средства	плакати, фломастери
Циљ	побољшање климе у разреду, развијање осећаја за сарадњу и тимски рад, толеранција-пут ка доброј комуникацији
	ТОК ЧАСА
1. корак	Ученике поделити у 4 групе. Свака група добија плакат на коме је једна од следећих тема: Другарство у мом одељењу. Зашто нисмо јединствени? Предности сложног одељења. Шта можемо да учинимо да бисмо постали сложнији? (предлози) Које су наше обавезе а која права као ученика?
2. корак	Ученици уписују на своје плакате своја мишљења и разлоге.
3. корак	Представник сваке групе презентује мишљења и разлоге своје групе пред целим одељењем.
4. корак	Дискусија целог одељења при презентовању сваке групе, разредни старешина координише и усмерава ток дискусија. Разредни старешина може да подсети ученике током дискусије да "Лепа реч гвоздена врата отвара", да се "добро добрим враћа", да треба да чујемо једни друге и да се при томе лепо понашамо.
5. корак	Доношење заједничких закључака и смерница у вези са понашањем ученика. Циљ свега је да ученици увиде своје грешке и оду са овога часа решени да мењају себе а једино тако ће онда мењати и друге. Развијањем осећаја за толеранцију и поверење постижемо позитивну атмосферу у одељењу.

Група 8. Драгана Косовалић, Алекса Попадић, Горан Ивковић, Светлана Пуновић, Ивета Ђуровка, Драгана Станковић

Облик рада	Фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	Brainstorming, разговор писањем, кутија за предлоге, идеје и жалбе, дискусија, анализа
Средства	Фломастери, оловке, картице, хамер папир - плакати.
Циљ	- Подстицање критичког мишљења - Развијање комуникационих вештина - Подстицање дијалога - Развијање толеранције и сарадње између ученика, - разматрање ситуација у којима ученици се понашају на неодговарајући начин, као и проналажење адекватних облика реаговања - истицање позитивних примера сарадње између ученика и добре атмосфере у одељењу
	ТОК ЧАСА
1. корак	Одељенски старешина пре часа, на клупе поставља плакате са питањима: <i>"Шта мислим о мом одељењу?"</i>; <i>"Да ли свађе и тужакања доприносе јединству одељења?"</i>; <i>"Како ЈА могу да допринесем бољој атмосфери у одељењу?"</i> На катедри се налази кутија за предлоге, жалбе и идеје. Поред кутије су празни папирићи и картице са питањима: <i>"Шта ми смета у одељењу?"</i>; <i>"Да ли се свађама, расправама и ерећањем решава неки проблем?"</i>; <i>"Како бити прави друг?"</i> Одељењски старешина дели одељење у 3 групе.
2. корак	Прва група има задатак да на плакатима испише своје одговоре, међусобно их коментарише и дискутује. Друга група има задатак да се присети неке ситуације која је довела до неспоразума у одељењу (бежање са часова, непријављивање одсутних и „тужакање редара“ и сл.). Задатак групе је да попуњавају картице са одговорима на предложене ситуације или питања. Следи дискусија и анализа понашања ученика у одељењу, као и која би правила у комуникацији олакшала бољу сарадњу и дружење међу ученицима. Трећа група - углавном састављена од оних који не желе можда јавно да саопште своје ставове и мишљења, (а одељенски старешина не жели да их форсира да се јавно огласе) убацују у кутију своје предлоге на папирићима, или жалбе и идеје о томе како учинити атмосферу бољом у одељењу и решити "горуће" проблеме. Наставник обилази све групе и обезбеђује учешће свих ученика.
3. корак	Прва група - чита написано на плакатима и осталим ученицима објашњава своје ставове и закључке. Друга група - чита са картица одговоре на питања или предложене ситуације. Трећа група - одељењски старешина вади из кутије папириће са предложеним идејама или жалбама. Наставник резимира све шта је прочитано, написано - подсећа ученике на различите облике неодговарајућег понашања (бежања са часова, преписивања на

	писменим задацима), и даје ученицима предлоге на који начин би такве ситуације могле да буду избегнуте (заједничко учење, разговор са наставницима и сл.).
4. корак	Из свега што је написано или изговорено, издвојити најчешће "критичне" облике понашања или мишљења и о томе наставити разговор, дискусију, стално подсећати ученике на пристојну комуникацију. Подстицати отворен и искрен разговор. Пустити ученике да сами предложе како би они решили одређену проблематичну ситуацију. Анализирати њихове одговоре. Договорити се и усвојити најважнија правила у будућем раду и комуникацији: без вређања, тужакања и "прозивки" других ђака.
5. корак	Ученике замолити да до следећег часа одељенског старешине размисле о свом месту у одељењу и да ли својим личним примером другове подстичу на негативно или позитивно понашање.

Ситуација 2. – Проблем дискриминације

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. У одељењу имате једног ученика ромске припадности. Одељење сте тек добили, али сте за недељу дана успели да приметите како, за време часа, поменути дечак, увек седи сам у клупи и како се на одморима нико не дружи са њим.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - упутити ученике да размишљају о проблему дискриминације, указати на једнакост свих људи, тј. све деце, без обзира на националну, верску или неку другу припадност.

Ваша решења ситуације

Група 2. Александра Арсеновић, Зорица Савић, Јасмина Илић Филиповић, Љиљана Маринковић, Марија Богдановић, Мирела Ступар, Љиљана Жикић, Оливера Станковић

Облик рада	Групни рад, индивидуални рад
Метод рада	Игра улога, Разговор писањем
Средства	- картончићи за поделу на групе, шест боја или сличица, - четири плаката – папира А2 за лепљење одговора на питања, - стикери у четири боје, - три припремљена писма читалаца (у прилогу), која треба умножити у два примерка, - папири А4 за одговарање на писма читалаца (по неколико за сваку групу), - фломастери, оловке, креп трака, - одштампана тема за домаћи задатак, - једна свеска са тврдим повезом А4 формата
Циљ	Циљ овог часа је да се, кроз радионицу о односима у одељењу и другарству, ученицима приближе осећања ученика кога одељење одбацује и да они сами открију активне и конструктивне приступе које би могли да примене у сличним ситуацијама (као одбачени, одбацивачи и посматрачи).
	ТОК ЧАСА
1. корак	- На почетку часа ученике треба поделити у пет-шест група од по петоро ученика, методом случајног избора, нпр. картончићима са различитим бојама или сличицама. Пре часа клупе груписати уз зидове учионице, по две спојене за сваку групу. Простор на средини учионице је празан. Ученици у сваке групе треба да стану у круг, довољно удаљени од суседних група. - По један добровољац из сваке групе треба да први стане у центар свог круга, а после њега сви ће се измењати у тој улози. Њихов задатак је да мирно стоје у кругу, ништа не говоре и само прате шта се око њих дешава. Задатак свих осталих је да се лагано крећу у круг око онога ко је у центру и да га без речи меркају, процењују, знатижељно и мирно посматрају, као да му траже неку ману. Важно је да сви ћуте док ово раде и да обрате пажњу на то како се осећају. Када свако у себи изброји до тридесет треба да окрене леђа особи у кругу и настави да се креће. После тридесет секунди од када особи у центру сви окрену леђа, она се враћа међу остале у свом кругу и бира следећег који ће да стане у центар. Сви чланови групе морају да по једном буду у средини. Наставник контролише време и усклађује темпо рада група. Када све групе заврше са вежбом треба да седну за сто своје групе.
2. корак	- Наставник лепи на зидове 4 плаката величине А2. На сваком од њих стоји једно од следећих питања: 1. Како сте се осећали док сте били у центру круга? 2. Како сте се осећали док сте у кругу са осталима меркали онога у центру? 3. Шта вам је било теже - док сте ви били у центру круга, или док сте са осталима посматрали онога ко је у центру?

	4.Шта вам је било теже, односно непријатније - док су вас меркали или када су вам окренули леђа? Ученици добијају стикере (свако питање има своју боју) и на њима записују своје одговоре на дата питања. Одговори треба да буду кратки. За то време нема разговора. Наставник иде од групе до групе и прикупља стикере. – Наставник чита одговоре, лепи стикере на одговарајуће плакате, коментаришући нове, другачије одговоре.
3. корак	Групе остају исте, због уштеде времена. Уколико је одељење навикло на радиониچارски начин рада, могу се направити нове групе се истим бројем ученика. Пожељно је да буде шест група. "Писма читалаца" се поделе групама, тако што ће по две групе добити писмо детета које се осећа одбаченим, две групе добијају писмо детета које одбацује свог вршњака, а две групе добијају писмо детета које је посматрач у ситуацији у којој група одбацује свог вршњака, а оно само не зна шта да уради. Задатак ученика је да замисле да су "стручњаци" за односе међу вршњацима и да се добро разумеју у проблеме које вршњаци имају и да као саветници раде у редакцији једног омладинског часописа одговарајући на писма читалаца. Вршњаци се јављају са разним проблемима, а саветници дају савете како да их реше и како да са њима изађу на крај. Писма којима ће се бавити односе се на исти догађај, али сваки аутор писма има различит проблем у вези са тим. Задатак ученика је да заједно, у оквиру своје групе, смисле најбољи савет за читаоца који се обратио и да га напишу као кратак одговор на писмо.
4. корак	- Групе, једна по једна, извештавају о саветима које су написали и то тако што прво осталима прочитају садржај писма на које су одговарали, па тек онда свој одговор. Групе које су одговарале на иста писма могу да упореде своје одговоре и прокоментаришу сличности и разлике у саветима. - Одељењски старешина прикупља одговоре ученика и лепи их у припремљену, укоричену свеску. <i>Та свеска (Мудра свеска петог два) ће својим садржајем представљати путоказ свим ђацима у одељењу у погледу решавања бројних питања из сфере социјалних односа. У њу ће се уносити сви материјали значајни за успешну комуникацију, развијање толеранције и међусобно уважавање ученика, које су ученици сами осмислили.Одељењски старешина је може успешно користити у разним ситуацијама, с обзиром да су је писали сами ученици (нпр. у одређеним ситуацијама може се позвати на идеје и правила до којих су ученици претходно сами дошли и са којима су се претходно сложили).</i>
5. корак	- Након вежбе разговор усмераваати следећим питањима: • Да ли су они имали сличне проблеме у школском животу? • Да ли су некада били у сличној ситуацији? • Да ли је неко од њих потражио савет, или помоћ? • Које је најлакше дати савет, а које најтеже? На крају часа задати домаћи задатак на тему - Која су најважнија правила другарства у мом одељењу? Рад може бити у прози, стиху, може бити цртеж или стрип, а могу се прихватити и слике са интернета које представљају другарство, једнакост и толеранцију. <i>Од најбољих радова ученици ће наредног часа направити школски пано, као сталан подсетник на правила успешне комуникације, толеранцију и једнакост свих људи, тј. деце, без обзира на њихову националну, верску или другу припадност.</i>

Група 6. Арсовски Момчило, Катарина Ђурић Пешић, Тања Петровић, Татјана Шакић, Андријана Смиљковић, Славиша Шушулић, Љиљана Маричић, Нада Рачић, Јасмина Огњеновић

Облик рада	индивидуални, фронтални и групни
Метод рада	Кутија за предлоге и израда плаката
Средства	оловка, папир, пано, фломастери, кутија,
Циљ	Подстаћи ученике да сами предложи начин унапређења другарства и осећања заједништва у свом одељењу, те да их доживе као "позитивна правила" понашања у заједници; циљ је да се, подстицањем задништва и другарства у одељењу, ученик ромске националности спонтано и потпуно дискретно укључује у заједничке активности одељења и почене себе да доживљава делом колектива.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор са ученицима о другарству и заједништву у одељењу; колико помажу једни другима у учењу; како проводе време на одморима; да ли се друже и ван школе... Подстицање ученика да размисле и о проблемима у одељењу и о њиховом решавању. ("На који начин да упознамо боље једни друге?")
2. корак	Наставник објашњава ученицима чему служи кутија за предлоге. Ученици испишу своја мишљења и предлоге, тј. одговоре на питања: "Како да учинимо одељење још сложнијим?"; "Како да се што боље упознамо и зближимо једни са другима?"
3. корак	Један од ученика уз помоћ наставника ишчитава предлоге ученика и уважавајући мишљење осталих издваја најконструктивније предлоге.
4. корак	Наставник разбрајањем дели ученике у неколико група које ће учествовати у изради заједничког плаката. Тема плаката су одабрани предлози из кутије. Свака група има задатак да напише причу, нацрта или опише ситуацију која илуструје заједништво, тако да актери ситуације буду сами чланови групе. Према потреби наставник даје додатна упутства за рад групе.
5. корак	Групе излажу своје радове на заједнички плакат који ће бити окачен на зид учионице и прихваћен као подсетник (мала одељењска правила) за јачање другарства и укључивање сваког ученика у рад и живот одељењске заједнице.

Група 11. Анкица Вучетић, Виолета Ђурић, Златица Геров, Ксенија Радин, Биљана Златановић, Оливера Гавриловић

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	Игровне активности (емоционално-социјални домен), Tim building игре
Средства	папир, оловка, реквизити (текстуални, визуелни, мануелни...)
Циљ	Кроз анализу разлика и сличности међу људима и увиђања да су оне средство спајања људи утицати на побољшање климе у одељењу. Оснаживање повученијих ученика за укључивање у друштвене активности и лакше прихватање од стране већине. Помоћи деци у трагању за одговорима на теме: сличности и разлике, стереотипи и предрасуде, дискриминација, толеранција, сарадња.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике можемо поделити у пет група са по шест ученика методом случајног избора тако што ће свако извући папир у једној од пет боја и сести на обележено место за ту боју.
2. корак	Свака група ће добити папирну лоптицу састављену од листића на којима су питања. Ученик развије први слој папира и прочита питање другу који седи десно од њега. Друг одговори и одвије следећи папир и прочита питање следећем. Тако ће "обрнути" три круга, а последњем ће припасти бомбона која је у средини лоптице. Питања: 1. Којег кућног љубимца имаш? 2. Који школски предмет највише волиш? 3. Који ти је најомиљенији певач? 4. Омиљени филм? 5. Да ли имаш симпатију? 6. Шта би волео да будеш када порастеш? 7. Омиљени хоби? 8. Који страни језик би волео да знаш? 10. Омиљени спорт? 11. Омиљени глумац? 12. Ко је по теби од другова највећа фаца у школи? 13. Шта би понео на пусто острво? 14. Омиљена књига? 15. Где би волео да живиш? 16. Коју друштвену игру волиш? 17. Коју познату личност би волео да упознаш? 18. Да ли волиш да идеш у школу?
3. корак	Сваком ученику поделити листић на којем ће од пет појмова заокружити онај који највише воли. МУЗИКА СПОРТ ФИЛМ ИГРИЦЕ ЦРТАЊЕ Променити ознаке на групним столовима и ставити ознаке: лопта, ноте, филмска трака, четкица и коцкице за "човече не љути се". Према одабраном појму поново ће се прегрупписати.

4. корак	Свака група ће имати задатак да заједнички осмисли и представи онај појам који су одабрали. На пр.спортисти могу смислити неку игру лоптом у учионици надвлачење конопца, вежбе гимнастике и сл. "Музичари" ће спремити неку песму, "филмофили" испричати или одглумити део неког филма, "сликари" нацртати своје другове из одељења итд.
5. корак	Након представљања ученици ће разговарати о међусобним сличностима и разликама, да ли су знали да имају толико тога заједничког и да ли их разлике раздвајају или спајају. Закључити да иако смо сви различити на овом свету, по боји коже, висини, вери, полу, склоностима имамо иста права и подједнако смо важни чланови друштва. У контексту односа већинског народа и ромске мањине, поседовање знања о другачијој култури има дубоки смисао који се састоји у постепеном грађењу толеранције на различитости. Упознавање другачије културе и начина живота је први корак ка прихватању онога што може бити страно или изгледати неприхватљиво, пре свега као различитог, а не и горег од онога што је блиско, познато, "наше".

Ситуација 3. – Ученици осуђују друга због учешћа у тучи

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу трећег разреда средње школе. У одељењу имате ученика које је одређено време био одсутан из школе. Ученик је месец дана био у притвору јер је учествовао у тучи више младића у којој је један изгубио живот. По повратку ученика у школу, ученици одељења су се поделили у две групе. Једни који осуђују свог друга, јер није ни смео да учествује у тучи, а камоли да дозволи да она буде са смртним исходом, и други који сматрају да је све био сплет случајних околности и да се њихов друг ту нашао ни крив ни дужан. Судски поступак доказивања кривице је у току.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - прихватити “окривљеног ученика” односно, стишати “страсти” и помирити супротне стране у одељењу.

Ваша решења ситуације

Група 3. Ивана Спасић, Милош Милошевић, Маријана Бајић, Татјана Шубаревић, Ђорђе Арсенин, Радмила Тотев Јовић, Драгица Митровић, Сања Маркулин, Бобан Јовановић

Облик рада	групни и индивидуални
Метод рада	игра улога, драмска радионица
Средства	писани текст са причом, тема је о конфликту, тучи, аналогно тучи у којој је ученик учествовао; о осећањима човека и његовом животу после несрећног догађаја
Циљ	побољшање комуникације и климе у одељењу, постизање разумевања ситуације из другог угла као и побољшање нивоа толеранције различитости међу ученицима
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици глуме улоге ликова из драмског текста, ученици који сматрају да није смело да дође до туче глуме учеснике туче док група која сматра да је све сплет несрећних околности глуми оштећене (другове и породицу погинулог) у овој ситуацији.
2. корак	Присутни постављају питања (без вредновања) једни другима.
3. корак	Иста ситуација, али ученици мењају улоге.
4. корак	Присутни коментаришу догађај. Ученик учесник износи своја осећања.
5. корак	Анализирање коментара које су дали присутни ученици, као и изнесеног става (осећања) ученика-актера догађаја. Ученици анализирају како су се осећали у једној и у другој улози. На основу тога заједно разматрају и предлажу начине укључивања свог друга у рад

	одељења.
--	----------

Група 7. Братислав Јовановић, Биљана Ћорић, Весна Милетић, Видосава Иванишевић, Драшко Бегуш, Снежана Милосављевић, Милијан Срејић, Марта Милетић, Раде Радицовић, Лидија Јанковић

Облик рада	Индивидуални, групни, фронтални
Метод рада	Разговор писањем, дијалогска
Средства	Плакати са питањима, фломастери
Циљ	Одељење заузима јединствен став по питању настале ситуације и "кривице" ученика. Одељење прихвата ученика.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Упознати ученике са детаљима немилог догађаја, нагласити да је у току доказивање кривице.
2. корак	На три стола ставити по један плакат са раличитим питањем: 1. Зашто мислим да је мој друг крив без обзира што је кривица у фази доказивања? 2. Зашто мислим да мој друг није крив? 3. Шта би ја урадио да сам се нашао на место мог друга?
3. корак	Сви ученици уписују своје одговоре, а могу уписивати и коментаре на одговоре предходних ученика.
4. корак	Обавити анализу одговора са ученицима, отворити дискусију.
5. корак	Сви заједно доносе закључак како наставити даљи рад у одељењу без "лепљења етикета" и осуђивања било кога и како помоћи конкретном ученику да колико је могуће несметано учи, да се дружи и нормално функционише.

Група 12. Ливиа Јухас, Зорица Слика, Јасмина Бамбур, Јелена Стојановић, Едита Сатлер, Александар Ерић, Милица Бјелановић

Облик рада	Фронтални, радионичарски (групни) рад
Метод рада	Причање приче, Драматизација ситуације на часу, дискусија
Средства	Закон о дисциплинској одговорности ученика за основне школе, Сценарија за групе
Циљ	Превазилажење конфликтне ситуације, разговор о проблему
	ТОК ЧАСА
1. корак	Подсетити ученике на Закон о дисциплинској одговорности ученика, али одмах затим објаснити неке животне околности, које нам могу донети изненадне и неочекиване обрте. Испричати једну причу са адекватним дешавањем. Подсетити ученике да је осуда или ослобађање кривице посао суда, а не околине.
2. корак	Организовати драматизацију ситуације на часу где ће ученици приказати ситуацију у којој се њихов друг нашао (1. група) и ситуацију где би приказали шта би они и на који начин урадили (2. и остале групе).
3. корак	Охрабрити ученике да без страсти изнесу њихово виђење ситуације или да испричају и прокоментаришу сличне ситуације у којима су се нашли или за које су чули.
4. корак	Питати ученике како му могу помоћи да превазиђе своје актуелно стање, да ли постоји нека олакшавајућа околност коју би узели у разматрање.
5. корак	Уз претходно сагледавање свих околности, донети закључак заједно са ученицима. Направити мапу (или рецепт) добре комуникације (заједнички цртеж - пано) идеја како побољшати комуникацију у одељењу. - Предлог за излет да би се редефинисали односи у одељењу.

Ситуација 4. – Подстицање јединства и међусобног прихватања

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. У одељењу које водите имате две ученице које су дошле из оближњег села. Ученице потичу из породица које су слабијег имовног стања и јако су тихе и повучене. Често их, на одмору, виђате саме и одвојене од остатка одељења.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - са једне стране, развити свест код ученика да се особе не прихватају на основу гардеробе коју носе и места из ког потичу, а са друге, повећати ниво самопоуздања и вредности код поменутих ученица.

Ваша решења ситуације

Група 10. Биљана Пекић, Зоран Лазић, Маја Пажун, Јелена Зековић, Ана Живковић, Соња Шумоња, Весна Пољарац

Облик рада	Индивидуални, групни
Метод рада	Игровне активности, израда плаката разговор писањем
Средства	Текстуална, коришћење платнених (папирних) пелерина, фломастери, лепак, новине, маказе
Циљ	Остварити боље разумевање међу ученицима и формирати јаче везе унутар одељења. Уочавање разлика међу људима, али као позитивни моменат и подстрек за напредовањем!
	ТОК ЧАСА
1. корак	Објаснити ученицима тему - сврху теме, начин обраде и потребу да се искрено одговори на питања.
2. корак	Сваки ученик огрне се пелерином, која прекрива одећу у потпуности! На тај начин су ученици окренути перцепцији других ученика само кроз стварни доживљај личности! Распоредити на столове плакате са темом другарства и објаснити ученицима да треба да писмено коментаришу сваки од њих. У том кораку се игра и мини игра "препознати ко је испред тебе", где су неки од ученика окренути леђима осталима.
3. корак	Прегледати коментаре ученика и издвојити оне који најбоље илуструју проблем тј. који могу најбоље да послуже као основа за дискусију. Дискутује се и о резултатима мини игре, који показују да се разлике тешко уочавају, уколико су сви слично одевени! Мало смеха није на одмет!

4. корак	Започети дискусију у одељењу. Навести разговор на потребне особине које особа са којом желимо да се дружимо треба да има. Такође нека ученици наведу и особине које им се не допадају код других особа. Са једне стране паноа налепимо стикере са позитивним, пожељним, а са друге стране са непожељним особинама. Нека сваки ученик залепи по једну позитивну (пожељну) и по једну непожељну особину!
5. корак	На основу дискусије извести закључке. Прочитати папириће са паноа и учити које се особине понављају! Закључити да се никоме не допада подвајања и шиканирања. Посебно истаћи чињеницу да за право другарство није битан социјални тј. материјални статус ни порекло. То би требало да подстакне ученике да другим очима посматрају своје другарице са села и да подигне њихово самопоуздање.

Ситуација 5. – У одељењу је болестан ученик којем треба помоћ другова

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. Дошла вам је нова генерација ученика, а са њом и један ученик који болује од церебралне парализе. Поменутог ученика мајка свакодневно доводи у школу, али и остаје у њој, како би, по завршетку часа, могла да га одведе до кабинета у коме одељење има следећи час. Мајка то ради из разлога што је у ходницима гужва, ранац је тежак, а она брине за своје дете. Ви сматрате да су ученици довољно одрасли да сами помажу своје другу и да мајка треба да престане да проводи толико времена у школи. Међутим, ученици то не показују.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати климу у одељењу - развити осећај солидарности и припадности групи код ученика као и спремност да се помогне свима којима је помоћ потребна, а пре свега особама у својој околини.

Ваша решења ситуације

Група 5. Љиљана Химел, Маријана Исаковић, Александар Дамјановић, Бојана Молнар, Вера Стојановић, Виолета Костадиновић, Славица Гомилановић, Снежана Васић, Драгана Југовић

Облик рада	Фронтални, групни и индивидуални				
Метод рада	Вербална, демонстративна, графичка, интерактивна, олуја идеја, игра улога, разговор писањем				
Средства	маркери, флип-чарт				
Циљ	- развијање осећаја солидарности и схватање њеног значаја, - разумевање чињенице да људи имају различите потребе и могућности - оспособљавање ученика за сагледавање проблема из другог угла-туђе перспективе ("туђе ципеле") - препознавање важности сагледавања својих врлина и мана. - развијање осећаја толеранције у одељењу				
	ТОК ЧАСА				
1. корак	Наставник на флип чарту исписује табелу са две колоне у којима "Олујом идеја" добија одговоре ученика које су људске врлине, а које мане, којима попуњава табелу. Након уписивања свих предлога, следи излистивање написаног и кратка дискусија. <table border="1"> <thead> <tr> <th>Врлине</th><th>Мане</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td><td> </td></tr> </tbody> </table>	Врлине	Мане		
Врлине	Мане				
2. корак	Наставник ученике дели у групе, насумично, и свакој групи дели папир већег формата на којима је већ нацртан цвет са по четири празне латице, у којима ће ученици уписати ситуације у којима су помогли свом другу. Продукти рада група се лепе у низу, на табли. Наставник иницира дискусију кроз питања : 1. Како си препознао да твом другу треба помоћ? 2. Како си се осећао док си помагао другу? * У центар цвета би се могле уписати конкретне ситуације. За две групе задатак би се односио на помоћ услед неког физичког хендикеп, а за две у вези помоћи у учењу. Тако би се избегла ситуација да се болесно дете осећа непријатно (прозвано). Ситуације би могле бити: а) Мој друг је сломио десну руку и носи гипсани облог. Тешко му је да обуче јакну, а уопште не може да пише. б) Другарица из моје клупе је данас била код очног лекара који јој је дао капи које шире зенице. Ништа је то не боли, али ће јој следећих 2-3 дана бити замућено видно поље. в) Друг је имао богиње и био 2 недеље одсутан из школе. Жали се да му је јако				

	тешко на часовима математике, да уопште не разуме нову област коју смо ми, у међувремену, учили. г) Моја другарица има добре оцене из скоро свих предмета, осим из енглеског језика. Жали се како она то не може да научи, а нарочито јој је тешко да чита и вежба изговор. Наравно, и питања после овог дела радионице би била мало другачија: 1. Да ли си био/ла у некој од ових ситуација. Како си реаговао/ла? 2. Како се осећаш када помогнеш некоме?
3. корак	Наставник је на папирима осмислио неколико ситуација за "игру улога". Све ситуације су такве да је неком потребна помоћ, а друга особа му не помаже. Ученици глуме у паровима (или мањим групама 3-4 ученика). Могуће ситуације за игру улога: 1. Старији човек који се оклизнуо на улици и пао, сви пролазе поред њега и нико неће да му помогне да устане 2. Дете које се у гужви одвојило од мајке и сада не може да је пронађе (не види је у гужви) 3. Ученик који има слабу оцену из математике, следеће недеље има писмени задатак, а нико од бољих ђака неће да му објасни оно што му није јасно Након сваке ситуације прво би учесници који су одиграли улоге изнели своје утиске (како се осећао ученик који је глумио особу у невољи којој друга особа није хтела да помогне, а онда би своје утиске изнео и ученик који је имао улогу да не помогне). Затим своје утиске износе и ученици који су ово посматрали. Наставник свакој групи дели нове папира на којима је већ нацртан цвет са по четири празне латице, у којима ће ученици уписати примере са темом: "Ситуација у којој сам могао, а нисам помогао свом другу" дајући инструкције ученицима да дају искрене одговоре, јер смо сви некада били у таквој ситуацији. Ученици исписују примере на латицама цвета. Продукти рада група се лепе упоредо, испод већ залепљених.
4. корак	Наставник иницира дискусију кроз питања: 1. Шта те је спречило да помогнеш другу? 2. Да ли ниси могао да схватиш потребе твог друга? 3. Како си се осећао након тога? 4. Шта мислиш како се осећао твој друг? 5. Да ли си и ти био у таквој ситуацији, да ти је помоћ била потребна, а да је ниси добио? 6. Како си се осећао тада? 7. Шта је солидарност? 8. Када нам је солидарност потребна? 9. Да ли је солидарност важна? 10. Да ли смо спремни да помогнемо другима? 11. Да ли ће наше одељење бити солидарно?
5. корак	Наставник дели ученике у нове групе према бојама и свака група добија флип-чарт на којима ће нацртати мапе ума на тему Солидарност. УЧЕНИЦИ ЛЕПЕ СВОЈЕ МАПЕ УМА НА ЗИДОВЕ УЧИОНИЦЕ На самом крају, као мали резиме часа, ученици кроз игру (решавање слагалице) понављају главни појам којим су се на часу бавили. У зависности од техничких услова школе, ученици слагалицу могу решавати самостално, у мањим групама или фронтално (помоћу видео бима или интерактивне табле). <u>Слагалица</u> (http://www.jigsawplanet.com/?rc=play&pid=11d8c2b16c50)

Група 9. Владимир Нинковић, Зоран Вучетић, Милица Радованчев, Снежана Маринковић, Данијела Љујић, Драгана Чурчић, Јелена Ивковић, Ања Стојшин

Облик рада	групни и рад у пленуму
Метод рада	едукативна радионица на тему инклузије
Средства	припремљени текстови, картице за поделу на групе, празне картице у две боје, фломастери, видео пројектор и платно, плакат.
Циљ	развијање вршњачке подршке и социјалне емпатије, прихватање различитости.
ТОК ЧАСА	
1.корак 10 минута	Припремити ученика и његове родитеље за кратко усмено излагање пре извођења часа. На почетку часа приказати филм, чија је порука стварна и снажна подршка и прихватање. http://www.24sata.hr/dobre-vijesti/profesore-imam-cerebralnu-paralizu-ali-ja-cu-ipak-trcati-268022
2. корак 5 минута	Формирати групе тако што ће сваки ученик извући једну картицу на којој се налази неки симбол или појам (може а и не мора бити везан за предмет саме радионице). Пожељне су мале групе од 3-4 ученика.
3. корак 10 минута	Свака група добија унапред припремљен текст који представља стварну животну причу детета са посебним образовним потребама. Као нпр. • прича детета са оштећеним слухом • прича детета са проблемом у говору • прича детета са оштећеним видом • прича детета са церебралном парализом Задатак сваке од група је да прочитају дати текст и у оквиру групе продискутују о прочитаном.
4. корак 20 минута	Свим групама дати по 4 картице у две боје. Ученици треба да на једној боји картица испишу потешкоће и проблеме ове деце у вези са школском средином, а на картицама у другој боји потребе (по мишљењу те групе). Напомена: Број картица треба ограничити из два разлога: 1. Ученици се морају договорити о најбитнијим потешкоћама/потребама 2. Време за презентацију не сме бити предуго.
5. корак 25 минута	Припремити плакат који треба да симболизује с једне стране потешкоће, а са друге стране потребе. (нпр. велико дрво са снажним кореном). Представник групе представља свим ученицима причу. Након тога, остали из групе исписане картице читају наглас и лепе на плакат. Добијени плакат треба да представља симбол вршњачке подршке. Развити дискусију о проблемима и потребама деце у школској средини. Пружити прилику сваком детету да исказе своје мишљење и осећања,предлоге.
6. корак 20 минута	Ученици са одељењским стрешинком праве план помоћи том ученику, на основу оног шта су ученици у току часа рекли.

	План би имао три колоне: тешкоћа/проблем на који ученик наилази, како га решити и који ученици помажу у решавању <i>нпр: Гужва у ходнику-ко упозорава ученике у ходнику да се склоне-ко гура колица (помаже ученику уколико отежано хода)</i> <i>Торба је тешка - ко ће носити и његову торбу</i> Напомена: Одељењски старешина се договара са ученицима о року за проверу успешности реализације планираног.
--	--

Тема: УЧЕЊЕ

Ситуација 1. – Слаб успех на писменим облицима провере знања

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. После неколико недеља, отприлике, средином октобра, прилази вам једна наставница са причом како ваши ученици из њеног предмета дају беспрекорне усмене одговоре, али су код писмене провере добили далеко ниже оцене. Поставља вам питање да ли је тако и из других предмета. Кад сте отворили дневник рада видели сте да се исто десило и из српског и из енглеског језика.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - степен писменог изражавања ученика подићи на виши ниво.

Ваша решења ситуације

Група 1. Татјана Неговановић, Весна Алексић, Горан Геров, Данијела Савић Стаматовић, Душица Урошевић, Јелена Бјековић, Љиљана Милићевић, Душица Кекерић Лазаревић

Облик рада	рад у групама
Метод рада	метода учења: израда плана вежбања
Средства	папири, оловке
Циљ	Постизање бољих резултата приликом писмених провера знања, подстицање на самосталност у раду, повећање концентрације у току рада и мотивисаности за учење
	ТОК ЧАСА
1. корак	Објаснити ученицима да ће овакав начин вежбања за писмене задатке и тестове моћи да примењују и код куће.
2. корак	Поделити ученике у разреду на неколико група (4 - 5 чланова). С обзиром да су у питању писмене провере знања из језика, претпоставља се да ће обухватити више типова задатака различите тежине. Рећи ученицима да на својим папирима испишу сава вежбања или типове задатака који ће бити обухваћени писменом провером.
3. корак	Дати упутство ученицима за вежбања (типове задатака) потом поређају по тежини тако што ће на прво место ставити оно вежбање које је по њима најтеже, а

	на последње место најлакше.
4. корак	Упоредити резултате. Претпоставка је да ће се издвојити једно вежбање као најзахтевније у већини понуђених решења (нпр. писање кратког састава, издвајање важних идеја из неког цитата и њихово образлагање, употреба неког сложеног глаголског облика итд.). - ученици могу да саставе и једну вежбу коју ће чинити занимљиви задаци из радова група (од лакшег ка тежем)
5. корак	Предложити ученицима да приликом припремања за писмену проверу рад започну на тежим задацима па да наставе са лакшим, тако што ће завршити са најлакшим. Између вежбања правити краће паузе, нпр. 5 мин, а код најлакших некад није ни потребно правити паузе већ се може више вежбања обрадити одједном.
6. корак	Ученици ће прокоментарисати предлог одељењског старешине и сами предлагати. Потом ће се одлучити за најбољи предлог.
7. корак	Организовати помоћ ученика - ученику према одабраном предлогу.

Група 6. Арсовски Момчило, Катарина Ђурић Пешић, Тања Петровић, Татјана Шакић, Андријана Смиљковић, Славиша Шушулић, Љиљана Маричић

Облик рада	индивидуални, групни
Метод рада	постављање питања
Средства	папир, оловка
Циљ	Развијати код ученика аналитичке способности, креативно мишљење, способност селекције битног из непознатог текста и састављања писменог одговора на основу постављених питања.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Подсетити ученике на правила писменог и усменог изражавања кроз презентацију. Класична подела одељења у две групе, А и Б, Ученицима обеју група поделити различите непознате, њима занимљиве текстове.
2. корак	Поделити их у неколико група. Свака група добија наставну јединицу, која је већ обрађивана из предмета из којих су показали слабији успех. Исчитавају наставну јединицу применом технике учења која им одговара и која одговара наставној јединици. Објаснити ученицима да након прочитаног текста саставе табелу у којој ће бити раздвојено битно од небитног, и у којој ће бити наведени тема текста и кључни појмови.
3. корак	Након предвиђеног времена за учење ученици добијају задатак да поставе питања за дату наставну јединицу и тиме обухвате све што је важно знати за ту наставну јединицу по њиховом мишљењу. Сваки ученик даје своју табелу другу из клупе. Ученици сада састављају текст на основу табеле коју су добили.
4. корак	Потом ученици одговарају на питања писмено. Упоредивање појединачних табела и селекција најуспешнијих, најјаснијих, најинформативнијих.
5. корак	Ученици читају своје одговоре, а остали ученици пажљиво слушају и дају своје коментаре шта је добро, а шта није и предлажу решења. Читање и упоређивање новонасталих, ученичких и оригиналних текстова радова испред целог одељења; дискусија (упоређивање; добро описано-лоше описано).

Група 11. Анкица Вучетић, Виолета Ђурић, Златица Геров, Ксенија Радин, Биљана Златановић, Оливера Гавриловић

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	наставити реченицу, мапа ума, расподела времена, постављање питања, рад на тексту, израда резимеа, дијалошка
Средства	папир, оловка, маркер, текстови
Циљ	Побољшање успеха у учењу, подизање степена писменог изражавања ученика на виши ниво, овладавање техникама учења. Истицање значаја циља због чега нешто радимо.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици се самостално поделе у пет група. Свака група добија мали задатак. <u>Предлог:</u> да се групе не деле самостално већ да их предавач подели у групе тако што ће да их изједначи по полу и успеху. Једна група - да заврши започете реченице Учење је за мене..., Оцене су за мене..... ,Најбоље запамтим када..... Учим због тога што... Највише волим да учим....(шта) Кад добијем добру оцену родитељи... Кад добијем лошу оцену родитељи... Друга група - да представи графички поделу кичмењака Трећа група - да временски организују дневне активности Четврта група - да састави 10 питања која би поставили предстојећем госту психологу (везана за помоћ у учењу) Пета група - да смисле и поређају од најчешћег ка ређем изговоре кашњења на часове На крају, представници групе приказују резултате
2. корак	<u>2. Предлог :</u> Формирати пет група ученика извлачењем цедулица са ознакама групе. Свака група добија по један текст - причу. Ево и прича: Прича о ексерима Био један мали дечак који је имао лошу нарав. Отац му је дао врећу пуну ексера и рекао да сваки пут када побесни и изгуби контролу над собом , укуца један ексер у ограду. Првога дана дечак је укуцао 37 ексера. Током следећих неколико месеци он је науцио контролисати свој бес, и број укуцаних ексера се смањивао. Открио је да је лакше контролисати нарав него укуцавати ексере у ограду. Напокон је освануо дан у ком дечак није укуцао ни један ексер. Отишао је оцу и рекао му како тог дана није побеснео. Отац му је тада одговорио: - Свакога дана када успеш контролисати своје понашање, из оgrade исцупај по један ексер. Дани су пролазили и једног дана дечак је рекао оцу да је извдио све ексере. Отац је узео сина за руку и одвео га до оgrade. Тада му је рекао: - Добро си то урадио сине мој али погледај све те рупе у огради. Ограда више никада неће бити иста. Када у бесу кажес неке ствари оне остављају ожиљак, као што су ове рупе у огради.

Можес човека убости ножем и извући нож и после тога није важно колико пута кажес да ти је жао, ране остају.

Вербална рана је исто толико болна као и физичка. Пријатељи су врло вредан драгуљ, они чине да се смешиш, охрабрују те да успеш у нечему, они су спремни да те саслушају, да поделе твоју бол, имају лепих речи за тебе и увек им је срце отворено.

Пролеће

Једног дана, један слепи човек седео је на степеницима једне зграде, са шеширом близу својих стопала и једним натписом на коме је писало: "Слеп сам, молим вас пружите ми помоћ." Један случајни пролазник, игром прилика стручњак за рекламу, који је туда пролазио, зауставио се запажајући да је у шеширу било присутно само неколико металних новчића. Савио се да би му пружио новац, затим, и без питања за дозволу, узео је картон, окренуо га исписавши нови натпис. У току поподнева случајни пролазник се вратио до слепог човека запажајући да је његов шешир овом приликом био пун новчића и новчаница. Слепи просјак препознавајући га по кораку упутио му је питање да није био он тај који је нешто написао на картону и шта је то могао написати.

На шта ће пролазник одговорити:

"Нисам написао неистину – само написах твоју поруку на другачији начин", насмеши се и изгуби у гужви. И тако слепи човек није сазнао да је натпис једноставно гласио:

"Данас је пролеће ... а ја га не могу видети".

Савршено срце

Једнога дана младић је стајао у средишту града размишљајући како он има најлепше срце у целој долини. Прошла је велика поворка и сви су они признали како је његово срце савршено.

Није било цртице ни зареза у њему. Да, сви су се они уистину сложили да је његово срце најлепше које су икад видели. Младић је био јако поносан и још се више и гласније хвалио својим прелепим срцем.

Изненада, један стари човек појавио се испред поворке и рекао: „Зашто твоје срце није приближно лепо као моје?” Поворка и младић погледали су у то старчево срце. Ударало је снажно, али препуно ожиљака, било је места где су комадићи били премештени и оних који су били стављени, али нису потпуно одговарали и било је неколико оштећених страна (ивица). У ствари, било је пуно места где су цели комади недостајали.

Народ је започео - како може рећи да му је срце лепше него што он мисли? Младић је погледао у старчево срце и видео његово стање, и насмејао се. „Мора да се шалиш, рекао је. Упореди своје срце с мојим, моје је савршено а твоје је препуно ожиљака и суза.

”Да, рекао је старац, твоје изгледа савршено али никад се не бих мењао с тобом. Видиш, сваки ожиљак представља особу којој сам дао своје љубави - извадим комадић срца и дам је тој особи, и често ми та особа узврати део од свог срца које се уклапа у празни део мог срца, али будући да делови нису једнаки, ја имам неких грубих завршетака које делим, јер ме подсећају на љубав коју делимо. Понекад дам делове срца, али ми особе не врате свој комадић срца. То су ти празни делови - давање љубави је ризиковање.

Ови ожиљци су болни, отворени су, подсећају ме на љубав коју дадох људима такође, и надам се да се они могу вратити једног дана и попунити празне

	просторе на које чекам." Истина о два вука Некада давно је деда своје унуку испричао једну животну истину. У души сваког човека се води битка. Као борба између два вука. У души свакога од нас. Један вук представља зло. Представља бес, завист, љубомору, жаљење, похлепу, ароганцију, самосажаљење, кривицу, грех, срџбу, инфериорност, лаж, лажни понос, егоизам... Други вук представља добро. Представља оно што пружа ужитак, мир, љубав, наду, ведрину, понизност, љубазност, доброту, срданост, дарежљивост, истину, саосећање и веру. Унук се замисли на неколико тренутака. Све своје мисли вредно усмери у дубину дедових речи, па га упита: - Који вук на крају победи? Деда одговори са смешком на свом старом лицу: -Побеђује увек онај кога храниш... Прича о лептиру Једног дана, појавио се малени отвор на чаури. Човек је седео и гледао како се лептир неколико сати мучи да би извукао своје слабащо тело кроз тај малени отвор. Онда је лептир стао. Зато је човек одлучио да помогне лептиру: узео је маказе и разрезао чауру. Лептир је с лакоћом изашао. Човек је наставио да посматра лептира, очекујући да ће се сваког тренутка крила отворити, повећати и раширити, како би подржала лептирово тело и оснажила га. Међутим ништа се није догодило. Лептир је цео свој живот провео пузећи околу са слабашним телом и неразвијеним крилима. Никада није полетео. Човек упркос својој љубазности и добрим намерама, није разумео да су потешкоће кроз које је лептир морао проћи, излазећи из чауре, потребне, како би крв из тела лептира потекла у крила и када се ослободи чауре да буде спреман да полети. Понекад су потешкоће управо оно што нам треба у животу. Никада не би постали онолико снажни колико можемо бити. Никада не би могли летети.
3. корак	Један ученик у групи треба да је лепо изражајно прочита. Затим да заједнички подвуку црвеном бојом најважније реченице. Затим да препричају и напишу испод у пет реченица. На крају да извуку поенту приче у једној реченици.
4. корак	Свака група ће прочитати своју причу и како су урадили задатак и залепиће на зид своје решење. На један пано ставити све реченице које су издвојене као поенте. Ученици самостално израђују листу питања за своју причу, као и за причу суседне групе (десно од себе), а потом их постављају осталим ученицима. На тај начин упоредиће се степен разумевања свих група. Видеће се ко је умео анализом да одвоји битно од небитног и да да добар резиме приче.
5. корак	Анализирати задатке и прогласити најбољи. Објаснити због чега је најбољи. Прокоментарисати опет и први део задатка, како постоје разне технике учења и како је битна организација времена. При томе истаћи квалитет писменог изражавања. Дати домаћи задатак – сваки ученик да напише у пет реченица где и како себе види годину дана после средње школе (са циљем истицања важности циља због чега нешто радимо).

Ситуација 2. – Проблем са организацијом времена

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу шестог разреда основне школе. Ваши дванаестогодишњаци су очигледно ушли у нову етапу свог живота, пошто их ништа, осим Фејсбука, не интересује. Престали су да уче, на часовима су поспани, као да ноћима не спавају.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - научити ученике да организују своје време.

Ваша решења ситуације

Група 2. Зорица Савић, Јасмина Илић Филиповић, Љиљана Маринковић, Марија Богдановић, Мирела Ступар, Љиљана Жикић

Облик рада	Групни рад, индивидуални рад
Метод рада	Заузми одстојање, Гостовање, Расподела времена, Израда недељног личног плана активности
Средства	Уџбеници географије и физике, Папир формата А3 са предлогом распореда рада и активности ученика, Папирне траке или кругови за сваког ученика за писање дневних активности, Папир А4 за сваког ученика са обрасцем недељног личног плана активности. Презентација "План учења" и видео бим (или одржати час у <i>Дигиталној учионици</i>)
Циљ	Циљ овог часа одељењског старешине јесте да ученици развију вештину планирања и организације времена, подигну ниво мотивације за успешан рад и појачају осећај одговорности за сопствено напредовање, чиме би се постепено утицало на виши ниво ученичких постигнућа.
	ТОК ЧАСА
1. корак	С обзиром на дефинисани циљ часа, 1. корак у раду са ученицима одвијао би се употребом методе Заузми одстојање. Одељењски старешина у кратким цртама упознаје ученике са темом часа и начином рада на часу. У средину учионице ставља уџбеник географије (већ му је познато да им је то омиљени предмет), а ученици добијају задатак да заузму одстојање у односу на учење тог предмета. Потом одељењски старешина у средину учионице ставља уџбеник физике (ученицима омраженог предмета), а ученици поново заузимају одстојање према учењу тог предмета. Одељењски старешина води кратак разговор са ученицима (10 минута),

	учавајући однос ученика према учењу предмета, степен мотивације ученика за рад, постојање радних навика. Као увод у разговор може да послужи пословица "Што можеш данас, не остављај за сутра". Разговором треба утврдити да ли су ученици свесни своје одговорности за сопствено напредовање. Одељењски старешина истиче да је веома важно предвидети и планирати време које нам је потребно да завршимо своје задатке.
2. корак	У наставку часа одељењски старешина користи методу Гостовање. Гост часа одељењског старешине је школски педагог. Узевши у обзир одговоре и ставове ученика, школски педагог се обраћа ученицима и уважавајући уочену проблематику укратко износи који су проблеми и препреке за успешно учење и како се могу превазићи. Педагог упућује ученике у постојање различитих техника и метода учења пуштањем презентације "План учења". Позива их на радионице за ученике, а као најважнију тачку издваја успешну организацију времена. Ученици могу постављати питања, а педагог се осврће и на искуства ученика до којих се дошло у првој вежби. Затим даје упутства ученицима за наредни задатак - како правилно распоредити време. Одељењски старешина са педагогом може презентовати распоред рада и активности ученика, који је припремљен на листу великог формата.
3. корак	Ученици добијају задатак да на траку папира, или круг, унесу распоред својих дневних активности укључујући школске обавезе, слободно време, спавање, кућне послове. На овај начин ученици ће уз помоћ одељењског старешине увидети слабости своје организације времена. (10 мин)
4. корак	Ученици су у претходним деловима часа увидели важност и слабости своје организације времена и добијају задатак да на припремљеном обрасцу направе лични план активности за период од недељу дана са роковима и сатницом. Ученике ће одељењски старешина скренути пажњу да у изради плана буду што реалнији, како би могли да га спроведу. (10 мин)
5. корак	Упоређивање ученичких радова и истицање добрих решења, али и уочавање лоших. Да би задовољили и њихову потребу за интернетом истаћи као добро решење формирање група за дискусију појединих наставних садржаја. Све ово образложити кроз дискусију са ученицима. Најавити долазак једног вршњачког едукатора, који ће са њима поделити своје искуство - како је из фазе хаоса ушао у фазу добре организације времена. (То би требало да буде час који би се реализовао две-три недеље касније када и наши ученици већ имају неке мале успехе и неуспехе за анализу...)

Група 7. Братислав Јовановић, Весна Милетић, Видосава Иванишевић, Снежана Милосављевић, Марта Милетић, Раде Радицовић

Облик рада	у групи, индивидуални, фронтални
Метод рада	техника "Важно и хитно", демонстрација
Средства	дидактички материјал у виду табела, презентација (пример лекције са ФБ-а), рачунар, видео бим
Циљ	Научити ученике да организују своје време. Ученицима приказати могуће технике учења коришћењем мултимедијалних приказа и Интернета.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Објаснити ученицима да је циљ часа организација времена и проблеми учења. Кроз разговор утврдити најчешће проблеме учења и навести их на размишљање да ли један од битних проблема учења лоша организација времена. Сваком ученику поделити дидактички материјал (табела).
2. корак	Ученици попуњавају табелу. На основу садржаја табеле утврђују које су им приоритетне активности тј. важне и хитне. Ученици презентују своје резултате
3. корак	Ученици раде на предлогу организације времена и уносе утврђене приоритетне активности у другој табели.
4. корак	Ученици се упознају са могућим техникама учења коришћењем мултимедијалних приказа и преко Интернета и Facebook-а.
5. корак	Дискусија по групама, одељенски старешина подстиче и прати дискусије. Ученици износе своје ставове о организацији времена и начину учења и доносе закључке уз помоћ одељенског старешине.

Група 12. Јасмина Бамбур, Едита Сатлер, Милица Бјелановић

Облик рада	фронтално, радионица, групни рад
Метод рада	разговор, олуја идеја (brainstorming), решавање проблема
Средства	Текстови о организовању времена, техникама учења, смисленом учењу и комуникацији. Стикери, хартија А4 формата за сваког ученика и А0 формата за групе. Фломастери.
Циљ	Подстаћи ученике да преиспитају свој однос према учењу и пронађу најбољи начин да превазиђу проблеме који их ометају да постигну бољи школски успех (лоше радне навике, неадекватне технике учења, неповезано, тешко, незанимљиво градиво, лоше орагнизовано време...)
	ТОК ЧАСА
1. корак	Одељенски старешина објасни ученицима да је опште запажање наставнка и родитеља да су попустили у учењу и да их је тешко натерати да извршавају своје обавезе. (Престали су да уче, на часовима су поспани, као да ноћима не спавају.) Разговара са ученицима о разлозима њихове незаинтересованости за учење. Како ученици виде градиво и атмосферу на наставном часу, и да ли могу да увиде колико су сами одговорни за своје (не)учење и (не)успешност у учењу. Ученици затим записују спољашње и унутрашње факторе учења на стикерима које затим уз класификовање (ОС их класификује и објашњава критеријум класификације) и лепимо на таблу по класама.
2. корак	Подела у групе. Свака група добија сродне проблеме (ОС их додељује) које су претходно дефинисали и траже решење. Решење треба да садржи поступке који ће им омогућити да буду заинтересованији и успешнији у школи. Могу их приказати шемом, стрипом, само вербално или на неки други начин који сами осмисле. (Задатак је дат писано на листу папира за сваку групу) Као помоћ добијају текстове о организовању времена, техникама учења, смисленом учењу и комуникацији.
3. корак	Излагање решења: групе представљају свој проблем и износе могућа решења. Остали само слушају, нема коментара и допуњавања.
4. корак	Ученици коментаришу и допуњују сва решења, без обзира којој су групи припадали. После коментара и допуњавања сваки ученик ће изабрати и записати бар једно решење за које мисли да ће моћи да примени, тј. да ће моћи да ради и да се понаша у складу са њим.
5. корак	По одабирању решења, процењују за које време ће се видети резултати (промене набоље). На посебном папиру преписују одабрано решење, очекивану промену и рок, предају запис одељенском старешини који ће пратити за сваког ученика како напредује у том процесу, помоћи му у кориговању плана и обавештавати о видљивости и ефектима промене.

Ситуација 3. – Проблем недостатка мотивације код ученика

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. У вашем одељењу имате ученицу која је, због уписа у средњу школу, морала из села у коме живи да пређе у град, у подстанарску собу. Школска година одмиче, ученица је стално тужна и замишљена, а и њен успех је испод нивоа који она може да пружи. Сигурно јој недостаје породица.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - научити ученике да од себе дају максимум, да пронађу извор мотивације у свакој ситуацији, без обзира на животне околности у којима се налазе.

Ваша решења ситуације

Група 3. Милош Милошевић, Маријана Бајић, Татјана Шубаревић, Ђорђе Арсенин, Сања Маркулин

Облик рада	групни рад
Метод рада	анализа филма, дијалог
Средства	табла, опрема за пуштање филма, филм
Циљ	Рedefинисање слике о сопственој ситуацији и проналаженје мотивације за учење
ТОК ЧАСА	
1. корак	Подела ученика у 4 групе извлачењем одређених симбола: 1. Прва група проучава предности живота у граду 2. Мане живота у граду 3. Предности живота на селу 4. Мане живота на селу
2. корак	Свака од група прави плакат и по један члан из групе презентује ставове групе.
3. корак	Гледање кратког мотивационог филма Ника Вујичића, који је пореклом србин и живи у Аустралији. Својом појавом и ставом према животу покушава да охрабри све људе на овом свету да ако нешто стварно желе стварно могу и да ураде.
4. корак	По један члан из групе износи утисак групе о погледаном филму.
5. корак	Ученици на основу својих презентација, филма и утисака о филму постају свесни свесни тога да није битна средина и услови у којима живе да би остварили своје жеље, већ да сами морају да пронађу мотив и преузму одговорност за своју будућност.

Група 8. Драгана Косовалић, Алекса Попадић, Горан Ивковић, Светлана Пуновић, Ивета Ђуровка

Облик рада	у групи, индивидуални, фронтални
Метод рада	гостовање педагога и психолога школе; демонстрација; дискусија, настави реченицу, анализа;
Средства	презентација, видео бим, папир, фломастери, магнетна табла
Циљ	- Одељењски старешина у сарадњи са психологом и педагогом школе, припрема мултимедијалну презентацију, која ће ученицима приказати и приближити технике учења, разне проблеме са којима се сусрећу деца тог узраста док одрастају, али и како да реше те проблеме и развију више интересовања за учење и школу. - Циљ је да ученици спознају да приликом одрастања, пролазе кроз различите фазе адолесценције; да је потпуно нормално ако се понекад осете несхваћено, усамљено и да им ништа не полази за руком; што се тиче учења, свако треба да одабере за себе одговарајућу методу и технику у зависности од градива које учи као и од својих потреба, и да постави питање: "Зашто учим и који је мој циљ? Шта ме мотивише да учим боље и квалитетније?" - Развијање мотивације за учење
	ТОК ЧАСА
1. корак	Одељењски старешина са педагогом и психологом школе, приказује ученицима на видео биму кратку презентацију проблемима одрастања као и о техникама, методама учења и мотивацији. Одељењски старешина затим ученицима поставља питања: "Шта ме чини срећним, а шта ме нервира, растужује или доводи до стања равнодушности? Шта ме (не)мотивише да учим? Да ли учим због себе или зато што ми треба добар успех и родитељи од мене очекују да имам добре оцене?" Одељењски старешина дели листиће на којима ученици треба да напишу своје одговоре.
2. корак	Ученици на папирићима пишу своје одговоре, али и описују технике и начине учења, колико времена дневно уче и да ли имају одговарајуће место за те активности.
3. корак	Психолог или педагог класификују све папириће и одвајају их по групама на магнетној табли. Затим ученицима говоре о неколико практичних метода како могу "подићи" своју мотивацију и дају им најважније савете о побољшању учења. Ученици ће бити мотивисани у оној мери у којој прихвате конкретне, изазовне циљеве и добијају повратне информације о свом напретку у њиховом остварењу. Одељењски старешина предлаже да на следећој седници одељењског већа, са својим колегама поразговара о овој теми, да задатке који професори дају ученицима примере њиховом узрсту, да им дају повратне информације о напредовању, да задаци буду: јасни, конкретни, изазовни, достижни, мерљиви и смислени.
4. корак	Ученици заједно са психологом, педагогом и разредним старешином

	коментаришу одговоре на питања, мотиве и проналазе решења уколико та мотивација изостане. Развија се дискусија и одељењски старешина подстиче ученике који са лакоћом остварују успех, да опишу свој стил и методе рада. Ученике подстиче да искрено разговарају о негативним утицајима у свом и учењу и одрастању (недостатку потребе за учењем, притсику вршњака да се не истичу, о градиву које има превише информација, о личној и породичној угрожености, несигурности, проблемима, о недовољном предзнању и недостатку креативности). Психолог користи методу "настави реченицу" да би од ученика добио информације какво мишљење имају о себи, тј. каква је њихова слика сопствене вредности. Ученици се радо надовезују и укључују у ову "игру". Говоре о својим циљевима, о разлозима (не)успеха у друштву, школи, учењу, о утицају вршњака на сопствено самопоуздање. Одељењски старешина стидљивијим ученицима, или онима који не желе "јавно" да говоре о овим темама, предлаже да уколико желе, наставе разговор са одељењским старешином психологом или педагогом другом приликом. На табли одељењски старешина исписује: "Можете ако мислите да можете." "Снага + мотивација + нада" = лично задовољство и успех
5. корак	На крају часа одељењски старешина приказује презентацију са квиз питањима о методама и техникама учења, како би проверио да ли су ученици запамтили нешто од садржаја о којима су слушали на почетку часа. Питања могу да буду иста као питања у тестовима на овом семинару, нпр. стрип-сличице са ситуацијама са којима се ученици сусрећу. За следећи ЧОС ученици треба да испробају неке од предложених метода учења и да обавесте одељењског старешину о својим закључцима.

Ситуација 4. – Подстицање смисленог учења

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу седмог разреда основне школе. Један ученик вам се пожалио да наставницу физике уопште не разуме кад предаје лекције, те да и лекције и формуле учи напамет. Код вас је дошао да се посаветује шта да ради кад буде усмено одговарао, јер ако га наставница у пола реченице прекине, он неће знати да настави даље.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - ставити акценат на смислено учење.

Ваша решења ситуације

Група 4. Биљана Станковић, Дарко Милићевић, Љиљана Јањићијевић

Облик рада	индивидуални
Метод рада	комбиновани, мапе ума, израда резимеа
Средства	уџбеник физике за седми разред
Циљ	усвојити начин смисленог учења
	ТОК ЧАСА
1. корак	Упознати ученике са техникама смисленог учења. Уз помоћ креда у боји направити пар једноставнијих мапа ума и побудити код ученика жељу за усвајањем таквих метода учења. Затим им предочити како се методама асоцијације и укључивањем што већег броја чула градиво лакше памти.
2. корак	Пошто је физика у питању, нацртати троугао и у њему написати разломачку црту и горе написати s , а доле v и t . Покривањем сваког од ових слова и посматрајући преостала два лако се усвоје формуле $s=vt$, $v=s/t$ и $t=s/v$. Истаћи корелацију између математике и физике.
3. корак	Слово у врху троугла написати веће од преостала два и објаснити ученицима да је оно главно у тој причи и да се само оно добија множењем па је веће од осталих (која се иначе добијају дељењем).
4. корак	Поменути методу искористити за тренутно градиво, рецимо да је у питању убрзање које се ради у седмом разреду. У врху троугла се пише a , а испод разломачке црте v и t и објаснити да је сада у формули a газда па је у врху троугла...
5. корак	Након усвојеног градива иницирати код ученика да састави резиме наученог по тезама да би уочио и раздвојио битно од небитног. Рад у пару - ученици један другом говоре научено користећи

технику "Објашњавам детету" где на разумљив начин представљају суштину градива.

Група 9. Зоран Вучетић, Милица Радованчев, Снежана Маринковић, Данијела Љујић, Драгана Чурчић, Ања Стојшин

Облик рада	Рад у групи, фронтални
Метод рада	Рад на тексту, дијалошки, демонстративно-илустративни
Средства	Хамер папири, маркери у боји, Њутнова цев, перо од птице, метална кугла, кутије из киндер јаја и материјали различите густине којима се кутије могу испунити, видео филм
Циљ	Повећати ефикасности учења ученика: ученике упознати са неколико различитих техника учења, стварање навика код ученика да уочавају кључне појмове и кључне процесе, стварање навике код ученика да се питају шта су узроци, какви су услови, шта су последице, како од узрока долазимо до последица, развијање интересовања за активно учење и за градиво, као и развијање способности за активну примену стечених знања.
	ТОК ЧАСА
1. корак (8 минута)	(За припрему овог часа, одељенски старешина је консултовао наставника физике и педагога школе у одабиру метода за савлађивање градива из физике, одабрана је наставна јединица која је актуелна и која је погодна за демонстрирање различитих техника учења, на пример слободан пад, одабрани су ученици који разумеју градиво, за извођење демонстрационог огледа и кратак филм који може да пробуди радозналост код ученика за дату тему - на пример Felix Baumgartner скок са 40km надморске висине) У уводу, ученици одговарају на питања због чега су им важне оцене и који су прави разлози учења. Затим следи подела ученика на четири групе.
2. корак (22 минута)	Све групе обрађују исту лекцију. Прва група добија на папиту објашњење технике "Од текста до табеле" и задатак да примени исту а резултате прикаже на хамеру. Друга група добија на папиру објашњење технике "Мапе ума" и задатак да примени исту и резултате прикаже на хамеру Трећа група добија на папиру објашњење технике "Постављање питања" и задатак да примени исту и резултате прикаже на хамеру Проучавање технике (5 минута) Примена технике (12 минута) Прављење постер презентације (5 минута) Четврта група су одабрани ученици асистенти који имају задатак да визуализују лекцију и повежу је са појавама познатим из свакодневног живота. Такође, њихов задатак је и да пробуде радозналост код својих вршњака за проучавање дате појаве. (Они су имали домаћи задатак да се по прецизним упутствима наставника физике припреме за час.)

3. корак (15 минута)	Групе 1., 2. и 3. имају по 5 минута да укратко објасне примењену технику учења и презентују свој рад.
4. корак (15 минута)	Ученици дискутују о томе да ли неки од радова може да се допуни или коригује. Износе своје мишљење о примењеним техникама.
5. корак (30 минута)	Ученици асистенти изводе демонстрацију слободног падања. Проверавају зависност пређеног пута од времена. Помоћу пластичних кутија из киндер јајета, испуњених различитим материјалима, показују да време падања не зависи од масе. Показују да перо од птице спорије пада од металне кугле у ваздуху. Овај феномен објашњавају утицајем отпора ваздуха. Слободно падање демонстрирају и помоћу Њутнове цеви, из које је извучен ваздух и у којој перо од птице и метална кугла падају за исто време. Разговара се о значају демонстрација и практичног искуства. Разговара се и о коришћењу образовних софтвера и о налажењу корисних образовних анимација и симулација на интернету. Дају се линкови за одговарајуће аплете који су најбољи за учење засновано на демонстрацији, јер из неког искуства и урађеник истраживања показало се да су ученици који су користили аплете доста боље разумели градиво из физике. Аплети веома добро симулирају неке огледе и појаве за које наше колеге немају услове да изведу у својим кабинетима. Затим се приказује неки од аплета (нпр. онај који симулира слободан пад). Ученици асистенти приказују слободан пад Felix Baumgartner-а и анализирају исти. На крају часа одељенски старешина сваком ученику даје скрипту у којој је описан већи број техника учења и у којој су истакнуте добре и лоше особине сваке технике (ако их има).

Ситуација 5. – Изучавање различитих техника учења

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Добили сте нову генерацију ученика, кренула је школска година, а ученици почели да добијају слабе оцене. На ваше питање зашто су оцене такве, они су вам се пожалили да имају много предмета, више него код осталих образовних профила, и да је велики број предмета за њих потпуно нов и непознат.
Задатак за час одељењског старешине	Побољшати успех у учењу - научити ученике да међу разноврсним техникама учења пронађу оне које њима највише одговарају.

Ваша решења ситуације

Група 5. Љиљана Химел, Маријана Исаковић, Александар Дамјановић, Бојана Молнар, Вера Стојановић, Виолета Костадиновић, Славица Гомилановић, Снежана Васић, Драгана Југовић

Облик рада	фронтални, групни и индивидуални
Метод рада	вербална, демонстративна, графичка, интерактивна, разговор, игра.
Средства	маркери, папир, табла.
Циљ	Побољшање успеха ученика, упознавање ученика са техникама учења, добром организацијом времена како дневног тако и недељног. Међусобна сарадња ученика. Подстицање развијања радних навика код ученика.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Упознати ученике са правилном организацијом и расподелом времена у току дана и једне недеље, спровођењем и контролом, како би све потребе ученика биле заступљене. Упозорити ученике на такозване "крадљивце времена" и покушати да се они дефинишу и идентификују кроз дискусију. Овај корак се реализује кроз представљање различитих ситуација помоћу стрипа (правилна и неправилна организација времена, крадљивци времена) које ученици анализирају, коментаришу, долазе до закључака и дефиниције.
2. корак	Поставити проблем учења тако што напишемо на табли питање: шта ме спречава у реализацији успешног учења? Ученике поделити на групе, па прву групу замолити да заузму растојања према својој процени од табле односно проблема. Замолити сваког ученика да појасни свој положај и наведе своје виђење проблема.
3. корак	Постоје 3 типа људи и њихово учење се разликује. То су визуелци, аудитивци и хаптичари. Ученицима понудити да ураде кратак тест како бисмо одредили ком типу припадају.

	Након теста поделити ученике у три групе и објаснити им сваки тип понаособ.. Тест - Када нешто објашњавам често говорим: - погледајте - слушајте - пробајте - Када разговарам с неким гледам саговорника: - право у очи - у висини рамена - гледам у плафон или под - Кад гледам филм највише пажње посвећујем: - фотографији, колориту - музици, говору јунака - акцији у филму - Да могу да бирам бавио-ла бих се: - Сликарством, фотографијом, модом, архитектуром - глумом, реториком, симултаним преводом - борилачким вестинама, плесом, информатиком - Волим да радим тестове: - есејског типа/пишем све што знам на задато питање/ - не волим тестове, више волим да одговарам - тестове на заокруживање и допуњавање одговора Ако деца имају највише одговора под а, они су визуелци, највише под б аудитивци, највише под ц хаптичари. Објаснити им у неколико реченица карактеристике сваког типа као и чињеницу, да један тип преовладава /нема чистих типова/.
4. корак	Поделити ученике на четири групе, према наставним предметима са градивом применљивим у различитим предметима: - Прва група прави резиме , преглед градива неке лекције - Друга група дели градиво на логичке целине и даје своје наслове - Трећа група препознаје кључне делове лекције и формира листу питања - Четврта група прави схематски приказ лекције Ученици презентују своје радове, након чега следи кратка анкета о техници учења која им је највише одговарала.
5. корак	Помоћу технике "Истраживачи" ученици, подељени у групе, анализирају различите проблеме и долазе до њиховог решења. Сваки проблем представља ситуацију у којој ученик има одређени проблем у учењу. Задатак сваке групе је да пронађе адекватну технику учења за описани проблем и ученика. Након што групе заврше са радом, свака група износи проблем и представља своје решење. Остале групе коментаришу (да ли је одабрана техника учења адекватна или не за дати проблем, која би била прикладнија и сл). На крају овог корака резимирали би рад група и дошли до закључка и сврхе оног о чему смо говорили.
6. корак	Ученици би имали задатак да у облику табеле направе предлог распореда активности за једну радну недељу. Када би завршили задатак, заједно бисмо коментарисали сличности и разлике ових распореда.

Група 10. Биљана Пекић, Зоран Лазић, Ана Живковић, Соња Шумоња,

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	демонстрација, рад на тексту, колаж техника.
Средства	презентација, рачунар, видео бим, пак папир, илустровани часописи са пригодним темама (које је наставник припремио и донео), маркери, стикери.
Циљ	Да ученици схвате да приликом учења свако треба да одабере методу и технику учења која њему одговара, у зависности од градива које учи.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Приказивање презентације о техникама учења. За сваку технику навести једноставан пример. Одмах на почетку поделити ученике у групе - залепити у 3 дела учионице натписе о стилизовима учења: <i>Аудитивни, Визуелни, Кинететички</i> , и замолити ученике да се групишу у делу учионице на основу одговора на питање: Када купим нови мобилни телефон, ја...прочитам упутство = визуелни, питам некога ко има такав телефон да ми објасни како се њиме рукује = аудитивни, одмах сам почнем да типкам и откривам све функције сам = кинететички. Водити рачуна и о индивидуалним карактеристикама ученика. Након тога на паноу (пак папиру) нацртати дрво очекивања. Сваки ученик лепи на дрво два стикера, лево плави са негативним конотацијама очекивања, десно црвени са позитивним конотацијама очекивања.
2. корак	Ученици подељени у групе добијају исти текст да га науче различитим техникама. Нагласити ученицима да покушају да се држе само једне задате технике. На пак папиру праве скицу свог рада: мапу ума, шему, дијаграм, график, подвлачење, белешке. Покушавају да технике поткрепе употребом различитих боја маркера! Могу користити и припремљене илустрације из новина, које су доступне свакој групи!
3. корак	Лепимо плакате које представљају поједине технике и проверавамо како је текст научен. Трудити се да провера буде индивидуална за сваку групу.
4. корак	Ученици добијају краћи тест везан за текст који су учили. Затражити да се тест што самосталније уради, али ипак дозволити краће консултације УНУТАР групе. Нагласити да се тест не оцењује, већ да служи као нека врста истраживања техника учења.

5. корак	Изношење утисака о техникама учења и заједничко извођење закључака. Пошто смо се трудили да свака група упозна само једну методу, резултати ће бити објективнији. Ако нека група оствари битно лошије резултате од других треба објаснити ученицима да је то вероватно због тога што је за дати текст метода неодговарајућа и похвалити труд ученика. Статистички обрадити резултате теста и открити која техника даје најбоље резултате. Представник сваке групе треба да осталим ученицима одржи презентацију свог метода учења. Посебно анализирати технику учења која је дала најбоље, а која на слабије резултате. Наравно, нагласити да су резултати релативни, јер учинак технике учења зависи и од самог предмета. На пример, не учи се на исти начин математика и историја! Дати основне смернице тј. запажање педагошке праксе - која техника даје најбоље резултате за природне науке, која за друштвене итд. На крају, ученици образлажу успех радионице, у односу на очекивања која су исказали на дрвету очекивања и стикерима (и за црвени и за плави стикер). Ученици на крају исказују да се слична радионица понови (или не), уз образложење.
------------------------	--

Тема: ПРОБЛЕМИ У ПОНАШАЊУ УЧЕНИКА

Ситуација 1. – Учестало кашњење на часове – проблем одговорности

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу другог разреда средње школе. Имате једног ученика који стално касни на прве часове. Некад закасни на први, некад дође у школу од средине другог, а некада тек за почетак трећег часа. На питање зашто касни, његов одговор је увек исти: <i>"Успавао сам се"</i> . Међутим, ученик, такође, редовно правда своје кашњење лекарским оправдањима. Вама је више него јасно да му оправдања издаје мајка која је лекар.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о одговорном понашању.

Ваша решења ситуације

Група 1. Татјана Неговановић, Весна Алексић, Данијела Савић Стаматовић, Душица Урошевић, Јелена Бјековић

Облик рада	рад у групама
Метод рада	израда постера: "Наша одељенска правила", позориште у заједници
Средства	оловке, папири, плакати
Циљ	смањити број изостанака ученика са часова
ТОК ЧАСА	
1. корак	На неком од претходних часова ученици ће израдити постер са правилима понашања у одељењу. Одељење се подели на групе при чему се одабере одређени број ђака који ће одиграти пар ситуација.
2. корак	Ученици одиграју следеће задате ситуације: 1. Ученик моли мајку лекара да му изда оправдање иако није болестан (на комичан начин представи ситуацију) 2. Ученик доноси оправдање разредном старешини док остали ученици реагују на различите начине претпостављајући да је оправдање без основа. (сатирична сцена)
3. корак	Ученици по групама бележе поступке учесника у овој ситуацији: самог ученика, његове мајке, разредног старешине и осталог одељења.

4. корак	Представници група износе закључке својих група бележећи их на табли. Потом их упоређују са правилима понашања које су сами донели.
5. корак	Уз помоћ разредног старешине ученици доносе закључке о штетности и последицама изостајања, било оправданом било неоправданом, али и о позитивним ефектима присуствовања часовима и редовног долажења на наставу. С обзиром да су упознати са садржајем Правилника о правима, обавезама и одговорности ученика на неком од претходних часова одељењске заједнице, као и да су сами осмислили правила понашања у одељењу, у сарадњи са одељењским старешином одређују какве ће се мере предузети да би се смањило изостајање.

Група 6. Арсовски Момчило, Катарина Ђурић Пешић, Тања Петровић, Татјана Шакић, Андријана Смиљковић, Славиша Шушулић, Љиљана Маричић

Облик рада	групни, индивидуални и фронтални
Метод рада	глума, израда плаката
Средства	папир, оловка
Циљ	Подстаћи ученике да анализирају узроке и последице злоупотребе школских правила о изостајању са наставе (оцена из владања се смањује тек са двадесет шестим неоправданим изостанком); глумом кроз улогу професор, родитељ и ученик се доживљава став сваког а израдом плаката о узроцима и последицама изостајања на успех ученика, као и његов однос са професорима и осталим ученицима долази до развијање критичке и самокритичке свести код ученика, као и способности самосталног сагледавања сопствених поступака из више углова
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељење делим у три групе, где једна група представља ученике, друга родитеље, а трећа наставнике. Постоји ситуација кашњења на часовима. Шта урадити? То је задатак. Треба да ми одглуме те ситуације појединачно. Из сваке групе се издвајају један ученик, један наставник и један родитељ који се труди да максимално своју улогу одигра.
2. корак	После смишљања тих ситуација свака група излази на сцену и представља ситуацију чији закључак се бележи на паноу. То представник групе записује.
3. корак	Када се то заврши представници групе наставника, ученика и родитеља прегледа закључке и из свог угледа даје свој закључак појединачно.
4. корак	Сваки појединачан ученик треба да изнесе своје мишљење које се бележи на паноу.
5. корак	После завршетка изнетог свако појединачно гласа за неко решење и сабирамо оно које је најбоље, те најбоље усвајамо и крупним словима бележимо на паноу.

Група 11. Виолета Ђурић, Златица Геров, Ксенија Радин, Биљана Златановић

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални																					
Метод рада	метода анкете, анализа случаја, дебата, гостовање, игра улога, наша правила - међусобно дисциплиновање (методе су наведене редом, по корацима), рад на тексту, графици																					
Средства	текстуална (штампани текстови), пакпапири са припремљеним табелама и осама за графиконе, папир, оловка, маркер, хамер																					
Циљ	превазилажење проблема у понашању ученика - развијање свести о одговорном понашању, значају поштовања правила, развијање критичког мишљења, осећаја личне и колективне одговорности, развијање вештина комуникације, побољшање климе у одељењу																					
	ТОК ЧАСА																					
1. корак	Одељенски старешина ће на претходном часу предложити да се ученици сами поделе у четири групе. Објаснити да ће имати задатак да до овог часа спроведу анкету међу вршњацима - једна група у свом одељењу, а три у другим (може и у суседној школи, ако је у близини). Анкета ће бити анонимна и намењена искључиво у интерне сврхе одељења или школе. Треба да љубазно замоле другове за искрен одговор. Потребно је 20 испитаника по групи. Наставник им дели анкетне листиће.																					
	АНКЕТНИ ЛИСТИЋ																					
	Ова анкета је анонимна и користи се у интерне сврхе мог часа одељењске заједнице.																					
	Молим те да на следећа питања одговориш искрено.																					
	<table><tr><td>Р.бр.</td><td>Питање</td><td>Одговор</td></tr><tr><td>1.</td><td>Да ли си икад побегао са часа?</td><td></td></tr></table>	Р.бр.	Питање	Одговор	1.	Да ли си икад побегао са часа?																
	Р.бр.	Питање	Одговор																			
	1.	Да ли си икад побегао са часа?																				
	Ако је твој одговор на претходно питање био ДА, онда, молим те, одговори на следећа питања:																					
	<table><tr><td>2.</td><td>Како си се осећао због тога?</td><td></td></tr><tr><td>3.</td><td>Да ли често касниш на часове?</td><td></td></tr><tr><td>4.</td><td>На који начин си оправдао бежање са часова?</td><td></td></tr><tr><td>5.</td><td>Који је главни разлог твог бежања из школе?</td><td></td></tr><tr><td>6.</td><td>Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?</td><td></td></tr><tr><td>7.</td><td>Шта мислиш да ли си повредио (угрозио) неког својим кашњењем (бежањем)?</td><td></td></tr></table>	2.	Како си се осећао због тога?		3.	Да ли често касниш на часове?		4.	На који начин си оправдао бежање са часова?		5.	Који је главни разлог твог бежања из школе?		6.	Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?		7.	Шта мислиш да ли си повредио (угрозио) неког својим кашњењем (бежањем)?				
	2.	Како си се осећао због тога?																				
	3.	Да ли често касниш на часове?																				
	4.	На који начин си оправдао бежање са часова?																				
	5.	Који је главни разлог твог бежања из школе?																				
	6.	Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?																				
	7.	Шта мислиш да ли си повредио (угрозио) неког својим кашњењем (бежањем)?																				
	Ако је твој одговор на прво питање био НЕ, онда, молим те, одговори на следећа питања:																					
	<table><tr><td>1.</td><td>Зашто ниси побегао?</td><td></td></tr><tr><td>2.</td><td>Како се осећаш ти због тога?</td><td></td></tr><tr><td>3.</td><td>Да ли те неко назива кукавицом и штребером због тога?</td><td></td></tr><tr><td>4.</td><td>Да ли ти сматраш да си „кул лик“ због тога или ти то уопште није битно?</td><td></td></tr><tr><td>5.</td><td>Да ли се дружиш са ученицима који беже или ти то није битно?</td><td></td></tr><tr><td>6.</td><td>Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?</td><td></td></tr><tr><td>7.</td><td>Да ли у одељењу има ученика који често касне или беже са часова?</td><td></td></tr></table>	1.	Зашто ниси побегао?		2.	Како се осећаш ти због тога?		3.	Да ли те неко назива кукавицом и штребером због тога?		4.	Да ли ти сматраш да си „кул лик“ због тога или ти то уопште није битно?		5.	Да ли се дружиш са ученицима који беже или ти то није битно?		6.	Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?		7.	Да ли у одељењу има ученика који често касне или беже са часова?	
	1.	Зашто ниси побегао?																				
	2.	Како се осећаш ти због тога?																				
	3.	Да ли те неко назива кукавицом и штребером због тога?																				
4.	Да ли ти сматраш да си „кул лик“ због тога или ти то уопште није битно?																					
5.	Да ли се дружиш са ученицима који беже или ти то није битно?																					
6.	Да ли би и како казнио ђака који касни или бежи?																					
7.	Да ли у одељењу има ученика који често касне или беже са часова?																					

2. корак	Ученици долазе на час са попуњеним анкетним листићима. Свака група треба да изврши анализу своје анкете уписујући резултате на пакпапир са припремљеном табелом и представи графички на пакпапиру са исцртаним осама за графикон. Потребно је добијене резултате приказати и процентуално. Излепити пакпапире на зид учионице и укратко изложити резултате своје анкете (један представник сваке групе).
3. корак	Разбрајањем поделити ученике у три групе. Организовати дебату на тему „Бежање са часа, односно кашњење, је корисно за ученике“. Једна група добија задатак да смисли разлоге ЗА, а друга ПРОТИВ. Обе групе треба да изаберу говорнике који ће у дебати образложити своје разлоге. Временски ограничити излагања говорника на један минут. И тако три круга. На крају трећа група ученика, као публика, даје коначни суд.
4. корак	Позвати у госте стручњака (управо мајку дечака који изостаје и још неког родитеља, како не би било упадљиво) и школског педагога и/или психолога. Најпре замолити родитеље да кажу своје мишљење, а на крају замолити педагога и/или психолога за стручно објашњење.
5. корак	Ученици ће извести краћи сценски приказ. По један ученик из групе извлачи цедуљицу са задатком да одглуми: - без куцања улети у учионицу сав црвен - куца, извињава се због кашњења и полако сав снужден седе - насмејан улази и шепури се - куца, па никако да уђе. Остале групе и гости имају право да погађају који ће бити изговор ученика за кашњење. Затим одељењски старешина, у пар реченица, изводи закључак о проблему кашњења - изостајања! Домаћи задатак: израдити плакат „Наша правила“ који ће бити увод за следећи час, када ћемо донети правила понашања, могуће последице непоштовања истих, што укључује и ученичке предлоге за кажњавање!

Ситуација 2. – Развијање свести о сексуалности, разликама између полова и њиховој једнакости, о поштовању личности

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу петог разреда основне школе. Од почетка школске године прошло је месец дана, а вама су девојчице из вашег одељења бојажљиво признале да их дечаки “малтретирају”. Улазе им у свлачионице када се спремају за час физичког васпитања, “шпијунирају” их у женском тоалету, у пролазу их, као случајно, додирују. У разговору једна ученица вам је рекла како је ово исто испричала и својој мајци и како јој је мајка рекла да се најпре обрате вама. Тако су и смogle снаге да вам се повере.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о сексуалности, различитости полова, једнакости између истих и поштовању личности.

Ваша решења ситуације

Група 2. Александра Арсеновић, Зорица Савић, Јасмина Илић Филиповић, Марија Богдановић, Мирела Ступар, Љиљана Жижић

Облик рада	Фронтални, групни
Метод рада	Анализа случаја, игра улога, настави реченицу, израда постера, вођена дискусија, међусобно дисциплиновање
Средства	Рачунар и пројектор (за презентацију), папири са започетим реченицама, маркери у бојама, хамер папир
Циљ	Циљ нам је да код ученика развијемо емпатију, способност да јасно препознају насиље и развију вештину узајамног поштовања, уважавајући различитост и једнакост међу половима. Развијање правилног односа између дечака и девојчица.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Са ученицима најпре гледамо едукативну презентацију (припремљену на њима прихватљив начин – уз адекватан текст, фотографије, кратке слајдове). Презентација треба да садржи податке о честим облицима позлеђивања у њиховом узрасту, од статистичких података, психолошких знања о томе, до искуствених форми појединаца. Сав материјал који показујемо претходно је прилагођен узрасту ученика, тако да им буде јасан и занимљив, близак њиховом искуству.
2. корак	По гледању презентације, три ученика која смо претходно припремили за овај час са адекватним текстовима, понаособ причају своје искуство одељењу, са становишта ликова који су доживели позлеђивање. Акценат је на осећањима, схватању ситуације у којој су се нашли, подацима о последицама и ситуацијама

	које су потом уследиле и сл. Ученици глуме одговарајуће ликове: Први лик је девојчица која прича о свом искуству када су ју је група дечака, на челу са вођом, вишедневно пратила од школе до куће, додајући јој увредљиве коментаре о одећи коју носи, изгледу њеног тела, и друге непримерене коментаре који су се односили на њено полно сазревање. Други лик је дечак који описује своје искуство о вишемесечном узнемиравању од стране девојчице, путем смс порука, телефона итд.. Трећи лик је девојчица која описује своје искуство након вишедневног узнемиравања после часова физичког васпитања и спортских тренинга, када су дечаци провиривали у свлачионицу, упали приликом пресвлачења и сл... У свим случајевима нагласак је на томе како су се осећали, шта је то за њих значило, како се то даље одражавало на међусобну комуникацију, с обзиром да су добро познавали оне који су их узнемиравали и позлеђивали.
3. корак	Ученици по групама анализирају презентацију и ситуације ликова. Одељењски старешина им поставља задатак који се односи на позитивно решавање и закључивање о проблему. Ученици добијају папире са реченицама које треба да наставе: „Да се мени то десило, ја бих реаговао овако: _____“ „О овом непријатном искуству бих разговарао са _____“ „За помоћ или савет обратио бих се _____“ „Мој савет/решење у овом случају био би: _____“ Након индивидуалног размишљања, доносе групни закључак, који представљају плакатом, на хамер папиру.
4. корак	После излагања свих групних радова, на табли или зидовима учионице, одељењски старешина усмерава дискусију, како би се формирао закључак на нивоу одељења и направио заједнички плакат за одељењску заједницу. Одељењски старешина кратко резимира рад ученика и понавља још једном принципе договора о понашању у одељењу. Договорена правила лепе се или уписују у Мудру књигу одељења. Правила садрже и договор са ученицима да уколико крше одређена правила понашања, остали ученици им одређују казну. На овај начин постиже се лична и колективна одговорност код ученика и повећава вероватноћа придржавања правила. Осим Мудре књиге, која се користи у случајевима када ученике треба подсетити на правила која су сами предложили и прихватили, и која стоји код одељењског старешине, корисно је направити зидни пано „Наша правила“, у облику траке, на коју би се континуирано додавала нова правила понашања, установљена након решавања проблема који су се појавили.
5. корак	Како је задиркивање у том периоду веома често потреба да се скрене пажња оне друге стране, за следећи час одељењског старешине се може припремити игра улога „Може то другачије...“.

Група 7. Братислав Јовановић, Биљана Ћорић, Весна Милетић, Видосава Иванишевић, Снежана Милосављевић, Раде Радицовић

Облик рада	групни, фронтални, индивидуални
Метод рада	анализа случаја, вежба граница
Средства	рачунар, видео бим, презентација, штампани материјал са питањима
Циљ	да ученици промене свест о сексуалности, да усвоје понашања која ће допринети квалитетнијем односу међу половима и поштовању личности сваког појединца
	ТОК ЧАСА
1. корак	Наставник најављује тему часа у вези проблема односа девојчица и дечака у одељењу. Ученици се упознају са одређеном сличном ситуацијом (мини лекција – РРТ презентација око 10 мин) Садржај лекције: односи девојчица и дечака узраста као и ученици, интимни делови тела, врсте додира, сексуалност и сл.
2. корак	Ученици се деле у групе и добијају задатке да анализирају ситуацију из лекције. Наставник подстиче анализу са упред припремљеним питањима типа "Шта ако...?" Ученици ће кроз ову анализу боље разумети актуелну ситуацију (проблем).
3. корак	Ученици се поделе у две врсте, стану једни насупрот другима. Док ученици прве врсте стоје, ученици друге врсте крећу се према њима са задатком да стану на одстојање које сматрају прихватљивим. Прва врста понавља исто. У другом кругу задатак је сличан, уз допуну да ученици који стоје руком дају знак када ови други треба да стану.
4. корак	После вежбе развити причу о личним границама. Ученици ће овим схватити важност поштовања личних граница у међусобним односима као и важност о једнакости између полова и поштовању личности.
5. корак	Доношење закључка од стране ученика уз помоћ одељењског старешине.

Група 12. Зорица Спика, Јасмина Бамбур, Едита Сатлер, Милица Бјелановић

Облик рада	фронтални, индивидуални, рад у пару, групни
Метод рада	вербални, визуелно-демонстративни
Средства	табла, креда, power point презентација на тему пубертета и очекиваних промена, копије слајдова који приказују различите примере понашања ученика у том периоду Кратак филм о сексуалном насиљу међу вршњацима
Циљ	Развијање лепих осећања међу људима - разумевање, љубав, поштовање, толеранција
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа изнети ученицима мишљење да је одељењски старешина неко према коме ученици морају бити апсолутно искрени и да је одељенски старешина особа која им у неку руку замењује родитеље у школи. У том смислу, одељенски старешина је неко ко мора да зна проблеме ученика и овом приликом би замолио ученике да убудуће буде обавештен одмах по појави неког проблема а не да прође неко време у колебању и снџивању да ли да се нешто каже или не. Рећи пар речи о поверењу, колико је оно значајно за једну заједницу, и како се поверење гради.
2. корак	Одељенски старешина каже ученицима какав се проблем појавио у одељенској заједници. Наставник додаје да су ученици сада у посебном развојном периоду, да су промене у понашању нормалне али указује и на облике понашања којима се прелази граница дозвољеног. Једна од таквих повреда дисциплине од стране ученика је и сексуално узнемиравање или покушај сексуалног узнемиравања. Следи презентација о пубертету, карактеристикама и променама - телесним, емоционалним и афективним. Презентација садржи, поред информација, и примере пристојног и недоличног понашања у том периоду. Следи гледање кратког филма.
3. корак	По завршетку презентације, ако има потребе, ученици коментаришу виђено. Затим се деле у парове по слободном избору и добијају копије слајдова који приказују примере понашања. Задатак за парове (сви имају исти задатак): Процените које од ових понашања је друштвено прихватљиво, а које сматрате покушајем сексуалног узнемиравања или сексуалним узнемиравањем. Разврстајте их у групе ПОЖЕЉНО и НЕПРИХВАТЉИВО. Ако за неке од њих нисте сигурни направите и групу ЗА РАЗМАТРАЊЕ. Сетите се примера у свом окружењу, да ли су неки од њих приказани и на слајдовима? Шта мислите зашто се насилник тако понаша и како се жртва при том осећа. Након одгледаног филма кратка дискусија. Потом поделити ученике у две групе и припремити их за кратку радионицу ВЕЖБА ГРАНИЦА. Након завршене радионице попричати са ученицима о томе како су се осећали када је неко покушао да пређе границу, да ли су схватили колико је важно поштовати границе других, да би други поштовали наше.

4. корак	Излагање парова: Парови читају како су разврстали понашања у групе. Расправу уз помоћ одељењског старешине развијамо само око примера код којих постоји дилема или неслагање. Одељенски старешина сада фронтално пита да ли неко жели да покоментарише рад на овом задатку. Да ли је разумео његов циљ, поруку, да ли се препознао у неком од примера. Како сада размишља о свом понашању или понашању других. Да ли ће им то помоћи да се једни према другима понашају са више поштовања и да ли су пронашли у добрим примерима решење за неке своје досадашње грешке.
5. корак	Прављење паноа: Дводелни пано, на једној страни примери друштвено прихватљивог понашања, а на другој примери понашања који нису дозвољени - онако како су их ученици претходно разврстали. Одељенски старешина завршава активност закључком да је уверен да су сада сви разумели шта ће се сматрати понашањем које повлачи васпитно-дисциплинске мере, да ће их пано подсећати на то. Предлаже ученицима да у будуће сваки проблем покушају заједно да реше и илуструју путем израде паноа, или плаката, стрипа, који би их подсећали на правила и који би били од користи и као пример осталим ученицима школе. Замолиће да му се сви који и даље доживљавају исте непријатности без устручавања обратe, да би могао на време да покрене мере против насиља у школи.

Ситуација 3. – Сузбијање насиља

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу осмог разреда основне школе. На питање зашто Милан није данас дошао у школу, ученици су само слегли раменима, Милан се ником није јавио. Када се завршио час и када су сви ученици изашли из учионице, прилази вам Милица и говори како је случајно, јуче, када се враћала из школе, видела Огњена и Уроша како Милану скидају патике и говоре му: Ако неком зуцнеш о овоме, надрљаћеш. Моли вас да не одате шта вам је рекла, јер ће они мислити да их је Милан оцинкарио, али и да ипак нешто предузмете.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - радити на сузбијању насиља.

Ваша решења ситуације

Група 3. Милош Милошевић, Татјана Шубаревић, Ђорђе Арсенин, Радмила Тотев Јовић, Сања Маркулин,

Облик рада	индивидуални, у пару, групни
Метод рада	дебата, вежба граница, анализа случаја
Средства	папир, оловка, маркери, пројектор, лаптоп
Циљ	сузбијање насилног и промовисање ненасилног понашања, повезивање са конкретном ситуацијом
ТОК ЧАСА	
1. корак	Приказати ученицима неколико ситуација у којима се види вршњачко насиље (видео-клип или фотографије), међу којима је и ситуација слична (не индентична) конкретној. Поделити ученике у парове. Ученици имају задатак да на папиру укратко опишу једну ситуацију у којој су се понели насилно, зашто су се тако понашали и како су се после тога осећали.
2. корак	Ученици имају задатак да на другој страни папира укратко опишу ситуацију у којој су били жртве насиља, да дају своје мишљење зашто је до такве ситуације дошло и како су се после тога осећали.
3. корак	По један ученик из пара презентује обе ситуације и са осталим ученицима дискутује о сличностима и разликама између њих. Повезати ситуације са конкретним примерима са видео-клипа или фотографија.
4. корак	Разговор у групи о ненасилним начинима решавања конфликта.

	(Наводити ученике да реше конкретан проблем, а да тога не буду свесни. На пример: ако тако неко уради шта би ти, или ако те неко нападне или те малтретира шта онда? Усмеравати их на решење конкретног проблема.) Ученици се враћају у првобитне групе, и добијају задатак да у својим ситуацијама у којима су се понели насилно и били жртве насиља примене неки од ненасилног начина решавања конфликта.
5. корак	Ученици презентују ненасилне начине за решавање својих ситуација. Насиље се већ догодило, можемо о томе да ли смо га могли спречити али само покушај спречавања. Може се говорити и о томе како да коригујемо своју агресивност, како да имамо контролу и самоконтролу?

Група 8. Драгана Косовалић, Алекса Попадић, Светлана Пуновић, Ивета Ђуровка

Облик рада	групни рад
Метод рада	демонстрација, дискусија, играње улога, анализа случаја
Средства	фотографије, филм, папир, фломастери, траке, лаптоп, папир у боји, штампани материјал
Циљ	Упознати ученике са различитим врстама насиља, реално сагледати конфликтне ситуације у којима долази до ескалације насиља; препознати могућности ненасилног решавања проблемских ситуација; начин реаговања у оваквим ситуацијама кад а сте посматрач.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Одељењски старешина припрема материјал за ученике - текстуални опис, урађен стрип, низ фотографија и филм на којима су приказане различите конфликтне ситуације које воде до насиља. Једна од ситуација је и конкретна ситуација са Огњеном, Миланом и Милицом, али без помињања имена. Подела ученика у 4 групе и фронтално давање упутства свим групама.
2. корак	Свака група анализира добијену ситуацију и припрема је за демонстрацију се. Утврђује различите могућности решавања ситуације и различите исходе исте. Сагледава ситуацију из аспекта учесника сам аспекта посматрача.
3. корак	Групе представљају своју ситуацију - описом или играњем улога. Затим нуде своја решења настале ситуације. Дају одговоре на питања: Како си се осећао као учесник? О чему си размишљао? Како би волео да се сукоб заврши? Какоси се осећао као посматрач? Да ли би требало да урадиш нешто? Како би желео да поступиш? Свака група предлаже "Казне" санкције за одређена насилна понашања, записује их на папиру у боји.
4. корак	Заједнички рад свих група на изради паноя Наша правила.

Ситуација 4. – Сузбијање агресивности

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Почела је школска година и ваше колеге су почеле да се жале како Марко из вашег одељења показује агresiју на њиховим часовима: шутира врата, лупа столицама, гура столове, удара другаре, чупа другарице, а и на опомене наставника одговара речима: <i>“шта ми можете”, “аха, важи”, “баш ме брига”</i> итд. Ви знате да Марко живи у породици у којој је отац алкохоличар и који често малтретира и њега и његову мајку. Међутим, то не оправдава његово понашање.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - радити на сузбијању агресивности.

Ваша решења ситуације

Група 4. Биљана Станковић, Драгана Раденовић, Љиљана Јањићијевић, Татјана Попов,

Облик рада	групни
Метод рада	квиз , позориште у заједници
Средства	папир и оловке
Циљ	Подстиче се разумевање проблема насиља код ученика. Проблему насиља се на неки начин даје лице, и код ученика се побуђује емпатија према жртвама насиља. Вежбање емпатије-препознавање осећања и потреба жртава насиља
ТОК ЧАСА	
1. корак	Особама А, Б и Ц се додељују улоге тако што се пре часа упознају са ситуацијом и улогом коју морају одиграти (ученици не морају да презентују доживљено насиље већ то може бити и насиље за које су чули или им је дат текст са ситуацијом коју треба да одглуме).
2. корак	Остатак одељења поделити у 3-4 групе и при томе им објаснити правила по којима ће постављати питања особама А, Б и Ц -на основу заједничког договора састављају питања а једна особа из групе поставља питања (ко спроводи насиље, како се испољава насиље...), док остали истовремено бележе одговоре, запажају емоције које прате те одговоре и износе закључке
3. корак	Особе А, Б и Ц одговарају на питања, износе своја мишљења, преносе детаље везана за дато искуство али и анализирају емоционално стање кроз које су прошли и како су се се са тим изборили
4. корак	"Скидају се маске" - групе на основу одговора препознају која особа је доживела који облик насиља. Ако је неко из групе имао слично искуство вероватно ће имати одређен коментар на добро или лоше одигране улоге што ће додатно скренути пажњу одељенском старешини да је та особа претрпела одређени облик насиља.

5. корак	На картицама-папирићима написати неколико различитих и најчешћих облика насиља нпр: "мене отац туче зато што је алкохоличар (насиље у породици)" , "ја немам новац за нове патике али волим да се дружим са пријатељима (емоционално злостављање вршњака) итд. Ученици извлаче картице и гласно и без стида читају картице. На тај начин се развија емпатија код осталих ученика.
-----------------	---

Група 9. Зоран Вучетић, Милица Радованчев, Снежана Маринковић, Данијела Љујић, Драгана Чурчић, Ања Стојшин

Облик рада	фронтални, групни рад и рад у пленуму
Метод рада	анализа случаја, израда постера „Наша правила“
Средства	Кратак филм у коме је приказана ситуација за анализу а који је снимила група ученика из школе, под руководством одељенског старешине посматраног одељења и руководиоца драмске секције, материјал састављен користећи ЗОСОВ, Протокол о ненасиљу, школски правилник о понашању ученика, лист на којем пише задатак за сваку до група плакати и маркери
Циљ	Освестити ученике о проблему насиља. Анализирају проблем, развијати критичко мишљење, упућивати на посматрање проблема и на неки други начин.
	ТОК ЧАСА
1. корак 20 мин	На почетку часа наставник кратко подсећа (упознаје) ученике са облицима насиља. Потом упознаје ученике са ситуацијом коју треба да разреши. Сценарио за радионицу, за час одељенског старешине: Ана и Милош седе у предзадњој клупи на часу историје. Милош шаље Ани цедуљицу са поруком да му да свеску са домаћим задатком из енглеског језика, да препише. Ана даје свеску Милошу, али се испоставља да су добили потпуно различите задатке. Милош покушава да нађе одговарајући домаћи код другова око себе, али не успева. Знајући да је наставница Енглеског принципијелна и строга и да ће сигурно бити прозван да одговара ако не буде имао домаћи, Милош се опет обраћа Ани за помоћ. Моли је да му уради домаћи. Ана каже да не може јер не жели да је наставник историје опомене за непажњу, а такође жели и да прати предавање. Милош је разочаран Аниним одговором у моменту исцепао Анин домаћи. Ана га је са неверицом погледала и гласно назвала "ретардом". Наставник историје је тражио објашњење за такво понашање. Ана је објаснила шта се дешава. Милош је рекао да то није тачно и захтевао је од наставника да упише у напомену да га је Ана назвала ретардом. Наставник их је разместио и замолио да о томе после часа попричају са одељенским старешином. Милош је рекао да је наставник чуо само једну страну и на основу тога не може да доноси закључке. Почео је да износи своју искривљену верзију догађаја, али наставник није желео да слуша. Милош је рекао наставнику да је ипак садашњост важнија од прошлости, што је ученицима у одељењу било смешно. Милош је наставио са својом представом иако није имао дозволу од наставника, просто се забављао ометајући час историје. Наставник дели ученике на групе:

	1. група - да си одељењски старешина , 2. група - да си Милош , 3. група - да си Ана, 4. група - да си Милошев пријатељ, 5. група - да си Анин пријатељ.
2. корак 25 мин	Задатак сваке од група је да из угла који им је задат сагледају ситуацију и размисле 1. Како би се осећали? 2. Шта би предузели да се ситуација реши? Материјал који је наставник саставио консултујући ЗОСОВ, Протокол о ненасиљу, интерни правилник о понашању ће бити доступан свим групама.
3. корак 25 мин	Представници група износе своје мишљење о датој ситуацији. Наставник питањима подстиче дискусију између група. Ако неко жели да се укључи у дискусију пријављује се наставнику подизањем руке. Наставник води рачуна о поштовању правила дискусије, о томе да се позиције различитих страна приближе и донесу заједничка правила понашања у одељењу, као и „казне“ за непоштовање правила.
4. корак 15 мин	Заједнички донешена правила и „казне“ се исписују на плакат који ће висити у учионици. Инсистирати да се све одлуке донесу по принципу консензуса где ће главни мото бити: "Можда то није оно што сам ја хтео (хтела), али је то оно што могу да прихватим".
5. корак Завршни део часа 5 мин	Договарамо да се у случају кршења договорених правила, у школи организују радионице која подразумева ненасилно учење одговорног понашања ученика, уз сарадњу одељењског старешине, ученика и родитеља ученика. Ако се ради о учесталом кршењу правила, према ученику који се насилно понаша примењује се индивидуални програм поступања који се такође договара с учеником и родитељима ученика, а у којем учествује и педагошко – психолошка служба у школи. Треба увести и одељенске свеске праћења понашања и ангажовања ученика на сваком часу помоћу које школски и вршњачки тим прикупљају примедбе наставника и ученика, те осмишљавају начине на које се евидентирани проблеми могу решити. Деца могу научити да исправе своје грешке и ми им у томе можемо помоћи. Радионице и предавања уместо казне детету даје могућност да властитим трудом исправи грашку и тако не само да задржи самопоштовање него га и повећава.

Ситуација 5. – Психоактивне супстанце

Опис ситуације	Одељењски старешина сте у одељењу четвртог разреда средње школе. По почетку школске године примећујете да Дарко више није иста особа као прошле школске године. Кад разговара са вама не гледа вас у очи, тело му је готово стално некако опуштено, тремо. Кад хода као да се тетурa, а у току часа пита вас по пет пута да оде до тоалета. Сумњате да је почео да користи неке психоактивне супстанце.
Задатак за час одељењског старешине	Превазићи проблем у понашању ученика - развити свест о болестима зависности.

Ваша решења ситуације

Група 5. Љиљана Химел, Маријана Исаковић, Александар Дамјановић, Бојана Молнар, Вера Стојановић, Славица Гомилановић, Снежана Васић, Драгана Југовић

Облик рада	групни, индивидуални
Метод рада	дијалoшка, монолошка, комбинована
Средства	табла, папир, маркери, ЦД, гости, лекар и инспектор СУП-а за борбу против наркоманије
Циљ	Упознавање ученика са болестима зависности и начином борбе, као и јачање самопоуздања код младих у њиховом осетљивом периоду.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Представити ученицима госте, дати уводну реч гостима и укратко упознати децу са темом.
2. корак	Приказати кратак филм и започети разговор тако што би гости прво прокоментарисали материјал у филму и дали смернице, свако у свом домену.
3. корак	Поделити ученике у две групе где свака група вештином аргументације или методом анализе случаја анализира приказани филм. Једна група анализира разлоге због којих млади потпадају под утицај психоактивних супстанци, друга мере и начине превенције. Закључке анализе записују на плакату/паноу и представник излаже одељењу мишљење групе.
4. корак	Приказати слајдове оболелих наркомана од разних пратећих болести, понашања конзумента дроге у кризи, њихово места окупљања и како она изгледају...

	Поделити ученике у групе и задати различите теме или питања, везана за ситуације у којима могу да препознају потенцијалне опасности на која треба да одговоре и одреде приоритете, а у циљу добијања слике о њиховим сазнањима и размишљањима везаним за теме. Представник групе излаже став групе
5. корак	Након свих изнешених ставова, следе стручни коментари лекара и инспектора поткрепљени примерима. Ученици слушају и у заједничком разговору изводе закључке. На крају, паное са осмишљеном анализом, стављају на видна места у учионици.

Група 10. Биљана Пекић, Зоран Лазић, Ана Живковић, Соња Шумоња

Облик рада	демонстративни, групни
Метод рада	аудио визуелни, предавање стручне особе, анализа случаја
Средства	видео бим, компјутер, панои са стикерима и маркерима
Циљ	да ученик за ког се сумња да користи ПАС сам увиди свој проблем, да га подели са свима и да допусти наставнику и друговима да му помогну у решавању
	ТОК ЧАСА
1. корак	Не именујемо тему часа одељењског старешинее. Ученици распоређују столице у круг (радионичарски приступ). Представљам стручно лице, из Завода за заштиту менталног здравља, које се бави проблемима болести зависности. након краћег предавања, гледамо сви заједно филм погодне садржине. ВИДЕО: https://www.youtube.com/watch?v=_pJAuAv10M8&feature=player_embedded
2. корак	Након тога ученике делим у групе рандом методом (избор папирића са бројевима од 1 до 4). Групе заједнички раде на паноиима, где групишу питања, које постављају стручном лицу. Представник сваке групе представља групу питања своје групе, а стручно лице одмах одговара, свакој групи сукцесивно. Након тога заједничка дискусија свих учесника.
3. корак	Ученицима се поставља проблем, да неко од њихових другова (не именујући га) користи ПАС и да поставе Анализу случаја, на основу свега претходно наученог. Дискусија треба да доведе до тога да се ученик сам јави као корисник ПАС. Уколико се ученик не јави, тражити од ученика да наведу неки пример из своје околине (рођаци, комшије и други) који су користили ПАС. Посебно издвојити пример неког корисника који се успешно излечио од зависности.
4. корак	Овај корак зависи од тога да ли ученик који користи ПАС (односно за ког постоји основана сумња) жели да отворено разговара о свом проблему или не! Ако жели, најпре искажемо сви своју емпатију а затим му јасно ставимо до знања да смо уз њега, и ако жели, да нам исприча као је дошло до тога да користи психоактивне супстанце. Укажемо му и да је потребно да решава свој проблем. Одмах тражимо

	од њега, да као одраз добре воље, закаже консултације код присутне стручне особе. Уколико се ученик не идентификује, закажемо сличан час за следећу недељу, са неким другим стручним лицем (супротног пола од присутне стручне особе, јер је јако битно да се као особа од ауторитета у тој области постави особа одговарајућег пола. Ту нема правила о потпуној идентификацији). Поновимо ситуацију, користећи неку другу методу (нпр. АБЦ асоцијације). Треба извршити анонимну анкету са циљем да се утврди да ли и колико има корисника ПАС у одељењу. Тако ће се лакше идентификовати проблем, али никако не дозволити лицитирање типа „Ко је тај наркоман у нашем одељењу?"
5. корак	У овом кораку ученици остају сами са одељењским старешином, који опет наводи дискусију на подршку коју другови треба да пруже другу у невољи! Циљ је да се ученик који користи ПАС осети сигурно у окружењу свог одељења (укључујући и одељењског старешину) и да му то да и воље и снаге да истраје на путу исцељења од болести зависности. У случају да ученик који користи ПАС и даље негира свој проблем, довести Вршњачки тим/едукаторе који би на другачији начин од одраслих допрли до ученика. Тема за разговор би могла да буде - Један користи дрогу = цела породица пати, изазвати грижу савести што повређује породицу. Навести пар примера успешно излечених зависника из јавног живота. Показати да је проблем, иако тежак, ипак решив.

ИНДИВИДУАЛНИ СЦЕНАРИЈИ

Списак аутора

Андријана Смиљковић
Ања Стојшин
Алекса Попадић
Александра Арсеновић
Ана Живковић
Анкица Вучетић
Биљана Златановић
Биљана Пекић
Биљана Станковић
Бојана Молнар
Братислав Јовановић
Вера Стојановић
Весна Алексић
Весна Милетић
Весна Пољарац
Видосава Иванишевић
Виолета Костадиновић
Горан Геров
Горан Ивковић
Данијела Љујић
Данијела Савић Стаматовић
Дарко Милићевић
Драгана Косовалић
Драгана Раденовић
Драгана Станковић
Драгана Ђурчић
Драгица Митровић
Душица Кекерић Лазаревић
Душица Урошевић
Ђорђе Арсенин
Едита Сатлер
Златица Геров
Зоран Вучетић
Зоран Лазић
Зорица Савић

Ивана Спасић
Ивета Ђуровка
Јасмина Бамбур
Јасмина Илић-Филиповић
Јелена Бјековић
Јелена Зековић
Јелена Стојановић
Катарина Ђурић Пешић
Ксенија Радин
Ливиа Јухас
Љиљана Жикић
Љиљана Маричић
Љиљана Милићевић
Марија Богдановић
Маријана Исаковић
Марта Милетић
Милијан Срејић
Милица Бјелановић
Милица Радованчев
Мирела Ступар
Нада Рачић
Наташа Ђурић
Оливера Станковић
Радмила Тотев-Јовић
Славица Гомилановић
Славиша Шушулић
Снежана Васић
Снежана Маринковић
Снежана Милосављевић
Соња Шумоња
Тања Петровић
Татјана Попов
Татјана Шакић
Татјана Шубаревић

Ситуација 1. – Избор ученика за ваннаставне активности

Ситуација:

Одељењски старешина сте у одељењу трећег разреда средње школе. Није први пут да се у вашем одељењу јавља проблем код одабира представника одељења за учешће у неким ваннаставним активностима које су ученицима привлачне. Свака таква ситуација обично се заврши незадовољством већине ученика

Задатак за час одељењског старешинства

Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, а који би и за њих и за вас био прихватљив.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	дијалог, гласање
Средства	За сваког ученика у одељењу који не жели да иде на сајам, по четири картона у боји за гласање.
Циљ	Одабир ученика који ће посетити сајам књига, да ученици науче неке технике избора кандидата, да увиде да се врлине код ученика примећују и поштују.
ТОК ЧАСА	
1.корак	Трајање: 17 минута Израда бодовне листе: - Оцена из енглеског: нема оцену - 5 бодова, недовољна оцена 0 бодова, прелазна оцена 5 бодова - Неоправдани изостанци: без изостанака 5 бодова, 1 изостанак 4 бода, 2 изостанака 3 бода, 3 изостанка 2 бода, 4 изостанка 1 бод, 5 изостанака 0 бодова. - Учесталост посета школској библиотеци и активност на часу српског језика и књижевности: школски библиотекар и наставик српског језика су пристали да заједнички одлуче о расподели 9 бодова четвором из групе ученика кандидата, за које сматра да су најревносније читали књиге у претходној школској години. Најмањи број бодова који могу да доделе је 1. - Бодови за помагање у раду: Сваки од ученика који није заинтересован за организовану посету сајму добија четири мала картончића у боји, са истим редним бројем у доњем десном углу. Задатак је да на тим картонима ученик испише имена четири различита ученика кандидата за која сматра да највише помажу другим ученицима у учењу. Редни број у углу служи само за проверу да ли су сви изабрани кандидати различити. Највише пута уписан ученик 5 бодова, следећи 4, и тако пет прво ранжираних добија бодове. - Један упис у напомену о лошем понашању у дневнику (-3 бода), два и више уписа (-6 бодова) . У одељењу нема изречених васпитних и васпитно-дисциплинских мера. - Одељенски старешина пита ученике да ли они имају предлог да се уведе још неки критеријум за бодовање.
2. корак	Трајање: 3 минута На табли се испишује листа ученика кандидата .

3. корак	Трајање: 10 минута Док ученици исписују свој избор кандидата на картоне, одељенски старешина исписује добијене бодове на основу осталих критеријума поред имена на табли. За сваки критеријум бодови се исписују понаособ, како би ученици имали увид.
4. корак	Трајање: 8 минута Одељенски старешина чита имена са картица, ученик помоћник збраја бодове цртањем рецкица поред имена на табли. На крају ове етапе, поред имена се уписује број бодова добијен ученичким гласањем.
5. корак	Трајање: 7 минута Сабирањем бодова установљује се ранг листа и која четири ученика су на врху ранг листе. Имена четири изабрана ученика се прослеђују наставници српског језика и културе која је задужена за организовану посету сајму.

Облик рада	рад у групама
Метод рада	ученици сами бирају један од понуђених начин одлучивања који им највише одговара
Средства	табла, креда, папири, оловке
Циљ	подстаћи код ученика свест о поштовању заједничких одлука, права на различито мишљење и међусобно уважавање, ако мислимо другачије
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа објасним ученицима да је циљ овог часа да постигнемо договор о томе „Како да се лако и брзо договоримо око доношења одлука, а да при томе нико не буде оштећен и како да успоставимо принцип по коме ћемо доносити заједничке одлуке убудуће“.
2. корак	Поделим ученике у групе од по 5 ученика. На табли испишем неке од начина могућег постизања договора: 1) гласање, 2) компромис, 3) консензус, 4) срећа одлучује. Сваки од начина одлучивања укратко објасним.
3. корак	Свака група има задатак да се договори и изабере један од начина одлучивања који сматра најбољим и који би могли да примењујемо приликом доношења заједничких одлука.
4. корак	Представници групе износе своје мишљење и образлажу га. Упоређујемо колико има истих мишљења (на табли можемо да испишемо колико који од начина одлучивања има гласова за). Дискусија између ученика.
5. корак	Предлог ученицима да прихватимо начин одлучивања који има највише гласова. Да ли се слажемо потврђујемо тајним гласањем на папиру. Договор да убудуће одлуке доносимо применом изабраног начина одлучивања.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	brainstorming, анализа
Средства	креда, фломастери, хамер, лепљива трака
Циљ	- развој критичког мишљења - развој комуникационих вештина - развој хуманих односа као дела система вредности - развој демократичности - развој емпатије
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике поделити у три групе. Свака група добија фломастере и хамер и испишује асоцијације на одређени појам (прва група пише асоцијације на појам праведности, друга група пише асоцијације на појам одговорности према другима, а трећа група испишује асоцијације на појам уважавања других).
2. корак	Исписане хамере један до другог поставити на зид учионице. Представник сваке групе презентује асоцијације осталим ученицима.
3. корак	Сваки ученик треба да смисли и саопшти један, по њему најважнији критеријум избора ученика за ваннаставне активности. Један ученик бележи предлоге на табли.
4. корак	Три најзаступљенија предлога критеријума се даље детаљно образлажу, дефинишу, праве се бодовне листе. То се ради по групама (три групе са почетка часа).
5. корак	Представник сваке групе излаже детаљно дефинисан критеријум.

Облик рада	рад у пару, рад у групи, фронтални облик рада у комбинацији са индивидуалним радом ученика
Метод рада	метод разговора, илустративни метод, метод демонстрације
Средства	хамер папир, фломастери, припремљени радни листићи
Циљ	Да се ученици упознају са важношћу групног одлучивања, упознати предности и мане појединих техника групног одлучивања, да стекну осећај припадања групи, одељењу, заједници.
ТОК ЧАСА	
1. корак	„Мозгалица“ - У пару између себе ученици треба да запишу шта је то што знају о техникама групног одлучивања, треба да запишу све што их асоцира на групно одлучивање.
2. корак	Након размене информација у пару, наставник записује њихове идеје на табли, и дискутују на нивоу велике групе. Ко се слаже са предлозима, зашто?
3. корак	Наставник затим подели ученике на више група и подели им припремљени материјал на коме су исписане технике групног одлучивања. Свака група добија текст који говори о једној техници групног одлучивања. Ученици индивидуално читају текст, затим размењују информације у оквиру мале групе, записују на својим хамер папирима оно што сматрају да је битно и представљају осталима.
4. корак	Свака група добија по једну ситуацију из школске праксе. На основу дате ситуације група треба да примени ону технику групног одлучивања коју је и представљала, како би остали видели како та техника изгледа када се примени у пракси.
5. корак	На крају следи дискусија, ученици причају о томе како су се осећали, које су предности имане групног одлучивања. Враћају се на почетак „Мозгалице“ и допуњују карактеристике групног одлучивања. Затим заједнички илустративно на хамер папир приказују технике групног одлучивања.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	brainstorming, дијалогска метода
Средства	флип-чарт, маркери
Циљ	Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима се прво поделе папирићи на које они треба да упишу предлоге критеријума по којима би требало бодовати ученике за избор. И наставнику је омогућено на исти начин да да свој предлог(е).
2. корак	Ученици папириће убацују у кутију (могуће је дати више предлога). Убацавањем у кутију се омогућава анонимност предлагања.
3. корак	Потом наставник чита предлоге са папира, а један ученик записује на флипчарту. Када се излистају сви предлози, следи дискусија о добрим и лошим странама предлога.
4. корак	Ако је могуће, заједнички доћи до решења који су то најбољи критеријуми за избор ученика, а ако то није могуће, гласати по систему 2/3 већине.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	разговор, дискусија, гласање
Средства	а4 формат папира, фломастер
Циљ	- Оспособити ученике да препознају коректне начине избора и процене најбоље критеријуме који морају бити објективни - Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности и одговорност према осталим члановима групе - Јачање међусобног уважавања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кроз разговор увести ученике у проблем формирања критеријума приликом било ког одабира и селекције. Указати на то да постављени принципи треба да буду јасни, прецизни, објективни и испоштовани.
2. корак	Ученици предлажу критеријуме. Секретар одељењске заједнице записује на папиру критеријуме.
3. корак	Ученици појединачно прилазе и стављају звездицу (гласају) на 4 критеријума, који им се највише свиђају и за које сматрају да су најправеднији за одабир. Секретар саопштава критеријуме са највише гласова. То су на пример: 1. Оцена из предмета који је везан за ваннаставну активност 2. Успех 3. Владање 4. Број неоправданих изостанака Питам ученике за мишљење о постављеним критеријумима. Ученици се слажу да су критеријуми коректно одабрани и постављени.
4. корак	Руководство одељењске заједнице формира бодовну листу по договореним правилима. За критеријум оцена из предмета који је везан за ваннаставну активност, листа бодова би изгледала:

	○ ученик који има оцену 5 - 5 бода, ○ ученик који има оцену 4 - 4 бода, ○ ученик који има оцену 3 - 3 бода, ○ ученик који има оцену 2 - 2 бода, ○ ученик који има оцену 1 - 0 бода, За критеријум успех ученика, листа бодова би могла да изгледа: ○ ученик који нема јединица 5 бода, ○ ученик са једном јединицом 3 бода ○ ученик са две и више јединица 0 бода. За критеријум владање ученика листа бодова би могла да изгледа: ○ примерно владање 5 бода ○ врло добро владање 4 бода ○ добро владање 3 бода ○ довољно владање 2 бода ○ незадовољавајуће владање 0 бода. За критеријум број неоправданих изостанака листа бодова би могла да изгледа: ○ без неоправданих изостанака 5 бода, ○ са једним неоправданим изостанком 4 бода, ○ са два неоправдана изостанка 3 бода, ○ са три неоправдана изостанка 2 бода, ○ са четири неоправдана изостанка 1 бод, ○ са пет и више неоправданих изостанака 0 бода.
5. корак	Председник одељењске заједнице даје списак заинтересованих ученика. Формирам ранг листу користећи Књигу евиденције образовно- васпитног рада како би подаци које користим били тачни и поуздани. Проглашавам ученике са највише бодова који ће учествовати у акцији.
6. корак	Ученици износе своје ставове и имишљење о овом начину избора. Задовољни су јер су учествовали у предлагању критеријума. Сви заинтересовани су могли да учествују у избору. Избор је објективан, фер и коректан јер је заснован на реалним подацима.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	
Средства	школски дневник, листа критеријума и кандидата
Циљ	Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, избором на овај начин се указује ученицима да се цени успех и владање, ученици ће схватити да морају да воде рачуна о свом успеху и владању уколико желе да учествују и у неким активностима за које су заинтересовани, а број места је ограничен.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставник формира критеријум избора ученика.
2. корак	Обавештава ученике да ће одабир кандидата бити фер по објективним, за све важећим критеријумима и саопштава их свима, приказом на панелу.
3. корак	Обраћа се председнику одељењске заједнице да достави списак заинтересованих ученика.
4. корак	На основу листе кандидата, података из дневника и укупног броја бодова, наставник износи пред свима име и презиме одабраног кандидата као

	представника ваннаставних активности.
Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	комбинована метода (дијалогска, текстуална, израда бодовног система)
Средства	фотокопије са текстом и табелом
Циљ	- Развијање код ученика свести о принципу праведности и одговорности ка осталим члановима групе уз јачање међусобног уважавања. - Подстицање ученика да сами креирају адекватне и објективне критеријуме за одабир учесника у ваннаставним активностима као и израде скале за бодовање истих.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Да бих ученике увела у тему часа поделићу их у групе и свака група ће добити кратак текст о витезовима округлог стола. Овај текст ће послужити као добар подстицај за даља размишљања. Ученици ће се упознати са метафором округлог стола који је витезовима пружао равноправан статус по питању одлучивања и учешћа. Ову идеју преносимо на наше одељење и помоћу ње ћемо кроз дијалог покушати уочити проблем који настаје када треба да се одаберу ученици који ће учествовати у ваннаставним активностима.
2. корак	Разговарамо о могућим критеријумима за избор учесника у активностима. Ученици по групама записују своје предлоге могућих критеријума. Ја их усмеравам и помажем им у групном раду. Након тога свака група износи до којих закључака су дошли и то записујемо на табли да би те критеријуме сви могли видети. Најобјективнији критеријуми су УСПЕХ, ВЛАДАЊЕ, ИЗОСТАНЦИ и ИНТЕРЕСОВАЊА.
3. корак	Након тога ученици у групама попуњавају табелу коју су добили уносећи критеријуме које смо претходно утврдили и уписују своје предлоге за бодовање тих критеријума. Бодовање се одвија на скали од (0-5).
4. корак	После тога усаглашавамо и креирамо један заједнички бодовни систем. Могући изглед критеријума за избор учесника и начин њиховог бодовања би био следећи: - Успех - Одличан: 5 бодова - Врло добар: 4 бода - Добар: 3 бода - Довољан: 2 бода - Недовољан: 0 бодова - Владање - Примерно: 5 бодова - Врло добро: 4 бода - Добро: 3 бода - Довољно: 2 бода - Незадовољавајуће: 0 бодова - Број неоправданих изостанака - без неоправданих изостанака: 5 бодова - са једним неоправданим изостанком :4 бода, - са два неоправдана изостанка: 3 бода, - са три неоправдана изостанка: 2 бода, - са четири неоправдана изостанка :1 бод, - са пет и више неоправданих изостанака :0 бодова - Интересовање за дату активност - Ако се ученик у своје слободно време бави сличном активношћу(нпр. тренинг, волонтирање, новинарство, фолклор, певање, сликарство, екологија...) :3 бода
5. корак	Ученици долазе до објективних критеријума за избор учесника у разноврсним

	ваннаставним активностима које ће убудуће моћи да примењују на нивоу заједнице. Овим путем ће се избећи могуће несугласице и одржати позитивна клима у одељењу.
--	---

Облик рада	Индивидуални, групни
Метод рада	интерактивни, показни, дискусија, аналитичкосинтетички
Средства	маркери, папир за гласање, табла, анкетна кутија
Циљ	Објаснити ученицима значај волонтерског рада и ангазовања у добровољним друштвено корисним акцијама. Подстаци правилну мотивацију и одабир акција у којима ће се ученици ангазовати према својим склоностима и интересовањима.
	ТОК ЧАСА
1. корак	Разредни старешина упознаје ученике са акцијом која је у току, са њеним значајем и разлозима због којих би требало да узму учешће у истој. Објашњава им потом разлоге због којих се мора направити избор учесника и предлаже да размисле о томе ко би, међу њима, дао највећи допринос, истој. Предлаже да сами саставе предлог критеријума, по којима би се, од заинтересованих ученика изабрали добровољци. Потом одељенски старешина отвара дискусију, истовремено делећи папириће на којима ће, касније ученици, исписати имена ученика које предлажу.
2. корак	Одељењски старешина усмерава дискусију објашњењем да је за учеснике потребно изабрати највредније и најмотивисаније и оне које та акција заиста занима и да зато треба уважити успех у школи, дисциплину и одговорност према раду. Ученици предлажу начин бодовања, по значају који они придају предложеним елементима и на табли се исписују јасно дефинисани критеријуми!
3. когак	Ученици, потенцијални учесници, се пријављују да би се извршило бодовање. Председник одељенске заједнице прави ранг листу. Потом одељенски старешина замоли ученике да напишу своје предлоге за учеснике, а да, уколико се не слажу са предложеном ранг листом образложе свој став. Предлоге убацују у Анкетну кутију.
4. корак	Отвара се кутија и прави нови списак, овај пут по ученичким предлозима, а не само по бодовима. Прави се поређење између две листе и дискутује о евентуалним примедбама ученика.
5. корак	Одељенска заједница кроз дискусију долази до списка учесника. Разредни старешина похваљује озбиљност ученика и њихову спремност за дискусију и учесницима акције поручује да својим залагањем оправдају поверење које су им другови указали.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	дијалогска, дискусија, помоћу рачунара
Средства	видео пројектор, рачунар, презентација, стикери
Циљ	Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности и одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, а који би и за њих и за вас био прихватљив
ТОК ЧАСА	
1. корак	Помоћу мини презентације разговарам са ученицима о праведности, одговорности, и јачању међусобног уважавања. Тражим од ученика да дају предлоге за критеријуме у вези са избором ученика у ваннаставним активностима.
2. корак	Прављење критеријума за избор ученика у ваннаставним активностима (заједно са ученицима). НПР: 1. успех ученика, 2. владање ученика и 3. број неоправданих часова.
3. корак	Формирање бодовне листе по задатим критеријумима. Препуштам и усмеравам ученике да сами учествују у формирању бодовне листе.
4. корак	Рангирам ученике из одељења по задатим критеријумима. Тако добијам исправно рангиране ученике. Договарам са ученицима да критеријуми важе за ову и следећу школску годину.
5. корак	Евалуирам час: Делим ученицима стикере и тражим од њих да искажу своја осећања помоћу смајлова. Како су се осећали на овом часу је питање на које треба да дају одговор.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	вербални-дијалошки, демонстрација
Средства	рачунар, пројектор, презентација
Циљ	Подстицање ученика да сами креирају предлог модела одабира ученика за ваннаставну активност који би важио у већини ситуација, а који би био прихватљив за све. Подстицање ученика на прихватање принципа праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Објаснити ученицима да је циљ часа избор критеријума за учешће ученика у ваннаставним активностима, подстицање принципа праведности, њене важности за функционисање групе као и о важности међусобног поштовања и уважавања. Одељењски старешина показује презентацију на којој се налазе фотографије одређених ситуација када не постоји праведност и уважавање, ученици говоре како би се они осећали да су у тој ситуацији.
2. корак	Ученици дају предлоге о формирању критеријума за избор ученика за учешће у ваннаставним активностима. Председник одељењске заједнице записује предлоге на табли. Наставник их усмерава приликом формулисања критеријума и образлаже зашто неки критеријуми не би били адекватни.
3. корак	Ученици гласају за избор критеријума. Очекивана листа критеријума би била: 1. Успех ученика, 2. Владање ученика и 3. Број неоправданих часова Председник одељењске заједнице записује на табли изабране критеријуме.
4. корак	Уз разговор са ученицима одељењски старешина предлаже бодовну листу. Председник одељењске заједнице записује на табли поред изабраних критеријума. За критеријум успех: • ученик који нема јединица 5 бодова, • ученик са једном јединицом 3 бода, • ученик са две и више јединица 0 бода. За критеријум владање ученика: • примерно владање 5 бодова, • врло добро владање 4 бода, • добро владање 3 бода, • довољно владање 2 бода, • незадовољавајуће владање 0 бода. За критеријум број неоправданих изостанака листа: • без неоправданих изостанака 5 бодова, • са једним неоправданим изостанком 4 бода, • са два неоправдана изостанка 3 бода, • са три неоправдана изостанка 2 бода, • са четири неоправдана изостанка 1 бод, • са пет и више неоправданих изостанака 0 бода. Одељењска заједница даје списак ученика који желе да учествују у рангирању. Одељењски старешина и ученици заједнички одабирају ученике који ће учествовати у ваннаставним активностима.
5. корак	Одељењски старешина и ученици разговарају о избору и договарају се да ће се придржавати изабраних критеријума приликом избора ученика за ваннаставне активности у будућности. Одељењски старешина истиче да овакав начин избора ученика треба да мотивише све ученике да постигну што боље резултате јер ће на тако сви постићи боље рангирање приликом неких наредних избора.

Облик рада	комбиновани, групни, рад у паровима
Метод рада	дијалогска, монолошка, дискусија са ученицима
Средства	табла, маркери, папир
Циљ	Ученици треба да развију осећај праведности, одговорности и међусобног уважавања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина износи и образлаже тему часа - избор представника одељења за учешће у ваннаставним активностима. Како је већи број ученика заинтересован треба осмислити начин рангирања.
2. корак	На предлог ученик, исписујемо на табли шта треба вредновати и са колико бодова: успех ученика, дисциплина, број изостанака и ангажовање ученика на часу.
3. корак	После предлога и успешног договор, ученици формирају групу и праве ранг листу.
4. корак	Бирају се представници одељења, уз разговор и образложење њихових другова
5. корак	Одељењски старешина даје сугестије, и уз разговор са децом изводи закључке.

Облик рада	фронтални, групни, рад у пару
Метод рада	интерактивна, вербална, метод карти
Средства	папир, листићи, флипчарт
Циљ	Подстаћи код ученика идеју о принципу праведности, одговорност према осталим члановима групе и јачање међусобног уважавања. Подстаћи ученике да сами креирају предлог модела одабира ученика за неку ваннаставну активност
ТОК ЧАСА	
1. корак	Презентовати ученицима предстојећу ваннаставну активност. Упознати их да ће из одељења бити изабрано 8 ученика, који ће учествовати у тој акцији. Како има више заинтересованих ученика, да би ученици били изабрани потребно је формирати критеријум избора, с тим што ће ученицима као подсетник на табли писати три основна полазишта: критеријум 1. успех ученика критеријум 2. владање ученика критеријум 3. број неоправданих изостанака
2. корак	Прецизирати начин бодовања. Дати ученицима времена да размисле о критеријумима за избор ученика и који од њих би могао да буде изабран. Да би се оформили листа за избор ученика поделити ученике у парове.
3. корак	Сваки пар добија карте на којима исписује, на основу критеријума, 4 имена ученика. Два ученика из одељења скупља картице, упоређује и издваја 8 имена ученика који имају највећи број гласова, формирајући листу.
4. корак	Ако неки ученици имају исти број бодова, формирати 6 група од нпр. 4 ученика, који ће бодовати издвојена имена ученика, по приоритету, тако да формирају листу.
5. корак	Упоређују се бодови и формира се коначна ранг листа, и исписује се имена на табли.

Облик рада	индивидуални, фронтални
Метод рада	дијалогска
Средства	компјутер или видео бим (у зависности чиме школа располаже).
Циљ	Побољшање односа ученика и наставника, преузимање одговорности ученика за свој део грађења односа са наставницима
ТОК ЧАСА	
1. корак	Утврђивање проблема.
2. корак	Гледамо кратак филм на исту тему. Филмова ове врсте има пуно на сајту youtube. Разговарам са ученицима о важности реаговања у датој и сличним ситуацијама.
3. корак	Причамо о могућим начинима реаговања и њиховим последицама (Директно се обратити наставнику, одељењски старешина се обраћа колегиници, сви заједно...).
4. корак	На часу нам је и школски психолог. Време је да чујемо шта он има да нам каже.
5. корак	Доносимо сви скупа закључак.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	вербална, разговор
Средства	табла, креда
Циљ	Међусобна сарадња ученика. Уважавање доброг успеха и понашања током школовања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На часу одељенског старешине обавештавам ученике, да је директор предложио да три ученика из сваког одељења може, у организацији наше школе, да иде на Сајам књига. Одлазак се планира у суботу, повратак се планира у 20:00 часова.
2. корак	Десетак ученика је подигло руке, заинтересовани су за овај пут. Размишљам о начину избора само три ученика. Треба направити неки критеријум за одабир, али тако да ученици буду задовољни. Одлучила сам да критеријуми буду следећи: 1. Успех ученика 2. Владање ученика (оцена из владања, број неоправданих изостанака) 3. Оцена из предмета српски језик и књижевност
3. корак	Сваки од ових критеријума се бодује од 1 до 5: за најлошији општи успех или успех из српског језика и за највише изостајања – 1 бод и тако даље, све до 5 бодова.
4. корак	Ученици су се сложили са предложеним критеријумима. Председник одељења је предао списак заинтересованих ученика, рангирање смо приказали на табли. Одабрана су три ученика, они су били задовољни, а остали су прихватили овакав начин избора као „фер“ и коректан начин.
5. корак	Избором на овај начин, ученицима се указује да се увек цени њихово понашање и успех. Одељенски старешина на ученике оставља утисак да је коректна особа, објективна у својим одлукама, пуна разумевања, која жели да се ученици осећају задовољно и не сматрају запостављеним.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	демонстрација, дијалошка
Средства	презентација, рачунар, видео бим, папирићи за предлоге
Циљ	Да ученици открију и усвоје најправеднију методу за избор ученика за ваннаставне активности.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима објаснити циљ часа. Појаснити проблем - да је број заинтересованих далеко већи од броја расположивих места. Такође нагласити потребу за што праведнијим избором.
2. корак	Ученицима одржати кратку презентацију о томе који се начини користе за одлучивање у друштву-гласање, лутрија, такмичење и слично. У дискусији са ученицима нагласити предности и мане сваке методе.
3. корак	Предложити неколико критеријума за избор: успех у школи, владање, број изостанака, допринос одељењу и слично. За сваки критеријум дати бодовну скалу и објаснити је.
4. корак	Ученицима поделити папириће на које ће да упишу своје предлоге и бодовну скалу. После прикупљања свих предлога рангирати исте или сличне предлоге по броју појављивања и сваки кратко продискутовати. Изгласати који ће критеријуми бити коришћени.
5. корак	Направити коначну листу критеријума и бодовне скале. За следећи час изабрати два ученика која ће да направе пано на коме ће стајати листа. Такође сваки ученик да израчуна оквирно свој број бодова и анализира шта може да уради да повећа број својих бодова.

Ситуација 2. – Проблем између одељења и предметног наставника

Ситуација:

Одељењски старешина сте у одељењу првог разреда средње школе. Дешава се да ученици понекад нису задовољни односима са појединим наставницима у школи и понекад Вам се пожале, али обично не желе да се проблем “износи из учионице”. Последњи пут, проблем се тицао односа са наставником физике у чијем је односу према Вашим ученицима, по њиховој причи, присутан понижавајући, ниподашатавајући став уз стално доказивање како ученици ништа не знају и уз некритичко истицање неколицине бољих ученика.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстицати рад на побољшању односа ученика и наставника - подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	разговор, демонстрација, дебата
Средства	пано
Циљ	Подстицање ученика на решавање проблема и преузимање одговорности за грађење односа са наставницима
ТОК ЧАСА	
1. корак	Кроз разговор упутити ученике у важност решавања проблема одмах у зачетку и мане прелажења преко тако битних ствари.
2. корак	Дебата – за и против решавања проблема
3. корак	Прављење паноа зашто је важно реаговати одмах.
4. корак	Гост у одељењу – постављање питања психологу школе

Облик рада	фронтални, групни и рад у паровима
Метод рада	дискусија, анализа случаја, демонстрација, рад на тексту
Средства	презентација, рачунар, презентација, уџбеник и свеска из физике
Циљ	Побољшати однос ученика и наставника кроз реално сагледавање конфликта и изналажење решења.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Пажљиво саслушам ученике приликом изношења проблема који се тиче односа са наставником физике. Обавезно саслушам председника одељењске заједнице и неког од бољих ученика.
2. корак	Заједно дефинишемо узрок конфликта, а он је што је веома очигледно, недостатак знања. То је наставница видела погрешно, мислећи да ученике не занима њен предмет или је "мрзе" и намерно не желе да уче њен предмет. Из разговора са ученицима закључила сам да они не уче на прави начин физику, па их кроз презентацију учим смисленом учењу.
3. корак	Делим их у групе и парове, тако што се у свакој групи налази по један од бољих ученика и предлажем да заједно уче оне наставне јединице које су им најтеже. Код неких питања или задатака и ја помажем, јер држим приватно часове из физике и поприлично сам упозната са наставним садржајима. Такође се трудим да љубав према физици и знању пренесем на њих.
4. корак	Ученицима се допада овакав начин рада, схватају да физика није много тешка када се учи са разумевањем и повезује са окружењем и искуствима.
5. корак	Ученици су знатно поправили своја знања из физике што је наставница и приметила. Узрок њеног понашања је отклоњен и њен однос према ученицима се знатно побољшао.

Облик рада	групни
Метод рада	дискусија
Средства	табла, креда
Циљ	Подстицање ученика на успешно решавање проблема учења и комуникације са наставницима.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици се поделе у 5-7 група. Свака група има задатак да наведе које снаге подстичу успешно учење физике. Затим свака група треба да наведе које препреке (тешкоће) ометају успешно учење физике.
2. корак	Одговори се бележе на табли, и коментаришу од стране ученика.
3. корак	Ученици по групама анализирају свој однос према предмету физика. Редовност похађања наставе, понашање и пажњу на часу, израду домаћих задатака, време посвећено учењу физике, начин учења физике, искуства бољих ученика.
4. корак	Извештаји по групама се бележе на табли и коментаришу.
5. корак	Ученици нуде решење за успешно учење предмета физика.

Облик рада	пленум, групни рад, рад у пару
Метод рада	Разговор писањем, “Топли чулавци и хладни боцкавци”, Миш, чудовиште, мислилац
Средства	маркери, плакати, папири формат А4, ситуације које је припремио одељењски старешина
Циљ	подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима; подстаћи ученике на хватање у коштац са проблемима, упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку и скренути пажњу на мане “гурања проблема под тепих”
ТОК ЧАСА	
1.корак (15 мин)	Подсећамо се облика насиља користећи методу <i>разговор писањем</i> Један плакат-један облик насиља Наставник подсећа ученике да су у школи забрањени сви видови насиља
2.корак (30 мин)	Наставник дели ученике на 4 групе: А, Б, В, Г Задатак сваке групе је да на плакатима испишу речи или реченице које су део свакодневне комуникације на релацији ученик-наставник, али тако да имају позитиван контекст и А) пријају ученику (оно шта изговара наставник) Б) пријају наставнику (оно шта изговара ученик) Или имају негативан контекст и критикују или вређају тј. В) не пријају ученику (оно шта изговара наставник) Г) не пријају наставнику (оно шта изговара ученик) Следи презентација и дискусија. (сличности и разлике, да ли су битне позиције са којих се креће...)
3.корак (45 мин)	Наставник чита прву ситуацију (свакодневну) и три различита одговора. Задатак ученика је да препознају ко одговара: миш, мислилац или чудовиште. Разговарају о начинима реакција, њиховим предностима и манама. Следи подела у три (или 6 ако је одељење велико) групе: миш, чудовиште, мислилац. Наставник задаје другу ситуацију (везану за ученике, емоционално насиље). Групе добијају задатак да на нову ситуацију осмисле реакцију која ће одговорати мишу (група миш), чудовишту (група...) или мислиоцу. Ученици презентују реакције (могу читати са папира, а могу и одглумити). Следи дискусија (у пленуму) о даљем развоју ситуације уколико је одговор дао: ✓ Миш ✓ Чудовиште ✓ Мислилац
4.корак (45 мин)	Наставник дели ученицима материјал са примерима ЈА порука. Ученици читају материјал. Следи разговор о прочитаном. Наставник дели ученике у парове. Сваки пар добија ситуацију на коју треба да одговори Ја поруком. Сви парови читају ситуацију и ЈА поруку. Остали ученици дају своје предлоге. На крају часа наставник тражи од ученика да размисле и одговоре на питања: Зашто су ЈА поруке успешне? Чему оне доприносе? Да ли су примењиве у школи и када?... Последње питање које ће се поставити је: А шта ћемо предузети по питању физике?

Облик рада	групни, индивидуални
Метод рада	Игра улога и Анализа случаја
Средства	картице са описом улога
Циљ	Подстаћи ученике да преузму одговорност за свој део грађења односа са наставницима и упутити их на важност стварног решавања проблема одмах у зачетку.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа упознајем ученике са циљевима и задацима часа и објашњавам им метод играња улога
2. корак	Група ученика добија картице са описом сопствене улоге (наставница и неколико ученика са различитим стиловима понашања - плишани меда, корњача, делфин, ајкула и лисица). Остали ученици су подељени на групе које прате развој конфликта наставнице са појединим учеником
3. корак	Глумци имају на располагању мало времена за припрему, а затим глуме. Остали ученици у оквиру својих група прате како се поједини глумци понашају у задатој ситуацији и записују своје утиске
4. корак	Након завршетка игре следи изношење утисака од стране учесника и детаљна анализа од стране посматрача.
5. корак	Заједничко доношење закључака о преузимању одговорности за свој део грађења односа са наставницима (са нагласком на стварну ситуацију у одељењу) као и одговарајућим прихватљивим начинима понашања у датој ситуацији како би се проблем решио још у зачетку не чекајући да кулминира

Облик рада	групни рад
Метод рада	игра улога
Средства	говорна, папири, оловке
Циљ	Решавање проблема у комуникацији на релацији ученик-наставник
ТОК ЧАСА	
1. корак	Дефинисање проблема – Ученици на папирима записују своја запажања о проблематичној ситуацији. Председник одељењске заједнице сумира утиске који се тичу проблема са наставником физике и саопштава их одељењском старешини.
2. корак	Одељењски старешина дели ученике у две групе, при чему једна група представља одељење, а друга посматраче. Председник одељењске заједнице има улогу наставника.
3. корак	Након кратке припреме, ученици треба да одглуме ситуацију са часа физике.
4. корак	После завршетка игре следи изношење утисака од стране учесника и посматрача.
5. корак	На крају часа, ученици у сарадњи са одељењским старешином изводе закључке који се тичу побољшања односа са наставником физике, али и о томе да уколико се сличне ситуације понове – морају се заједничким трудом одмах решавати.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	разговор
Средства	текстови о вештини комуницирања
Циљ	Подстицати ученике да решавају проблеме одмах, упутити их на важност решавања проблема, подстицати рад на побољшању односа и преузимање одговорности за своја дела.
ТОК ЧАСА	
1. корак	На почетку часа одељенски старешина ће замолити председника одељенске заједнице да изнесе проблем који се појавио између њих и професорице физике. Затим саслушати примедбе и мишљења осталих појединаца који имају потребу да нешто допуне о овом случају.
2. корак	Објаснити ученицима да се ради о озбиљном проблему, и да је важно сваки проблем решавати одмах. Да решавање проблема на време знатно утиче на успех у школи и на развој личности и да је најлошији избор гурати проблеме под тепих. Такође им предочити да неки елементи овог проблема садрже елементе емотивног насиља
3. корак	Прочитати ученицима неке (адекватне проблему) делове текста о вештини комуницирања, подсетити их на врсте комуникација и како оне утичу на саговорника. Употребити неке приче, примере из живота. Такође их подсетити шта све садржи и сачињава емотивно насиље.
4. корак	Навести ученике да преиспитају своје понашање на часу физике и у односу на професорицу, и уоче евентуалне грешке у понашању (неспремност за час, одбијање извршавања задатака, недисциплина...) Навести их да своје грешке исправе и ничим од наведеног не дају повода професорици за њено неадекватно понашање. Замолити ученике који немају таквих проблема да помогну својим друговима и да их подрже.
5. корак	Обећати ученицима да ће се уз помоћ педагога-психолога школе обавити разговор са професорицом и да ће се све учинити да овај проблем буде решен у најкраћем року. Такође рећи ученицима да у будуће сваки проблем одмах изнесу на часу одељенског старешине како би се могао решити брзо и на најадекватнији начин.

Облик рада	индивидуални, групни, фронтални																																				
Метод рада	анализа случаја, анкетирање, гостовање																																				
Средства	папир А4 формат, фломастери, флип чарт																																				
Циљ	На овом часу одељењског старешине циљ нам је да код ученика развијамо способност и одговорност за доношење одлука, способност објективне самопроцене и негујемо вештину решавања конфликта.																																				
	ТОК ЧАСА																																				
1. корак	На самом почетку часа ученицима ћемо саопштити циљ часа и предочити активности које ћемо заједно реализовати. Представљамо госта на часу - школског педагога, који ће ученицима дати до знања, заједно са одељењским старешином, да се уважавају ученички проблеми и који ће у веома кратким цртама упознати ученике са важношћу познавања детаљне ситуације и свих елемената при решавању било ког проблема.																																				
2. корак	На већ припремљеном паноу дали смо табелу са низ тврдњи које се односе на рад ученика у настави физике (радне навике, стил учења, понашање на часу и сл.) и рад наставника на часу (учење ученика, однос према ученицима). Ученици редом излазе испред прегледног паноа и цртицама обележавају тврдњу која је најближа њиховом личном искуству (прикупљамо податке о раду ученика, од навика и учења, односа са наставником до свог понашања на часу). Табела је велике прегледности са величином слова тако да је могу прочитати сви ученици са својих места. За процес процене предвидели смо 20 мин, јер су тврдње веома јасне и уколико ученик у некој ситуацији не уме да изврши процену, педагог и одељењски старешина ће му помоћи адекватним инструкцијама и појашњењима. Овде нам је циљ да научимо ученике да јасно сагледају ситуацију, свој удео у ситуацији, као и да преузму одговорност за свој део грађења двосмерног процеса комуникације. На овај начин уважавамо мишљење сваког ученика и подстичемо ученике да проблеме решавају објективно сагледавајући проблем, а не стихијски, без уочавања узрока и доношењем краткорочних решења. Инструмент: <table><tr><td></td><td>Најближе мом личном искуству</td><td>Умерено удаљено</td><td>Далеко од мог личног искуства</td></tr><tr><td>1.Редовно присуствујем часовима физике</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>2.На часовима активно учествујем и водим белешке</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>3.Наставница ми даје увредљиве коментаре</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>4. Наставница ме мин једном оштетила у оцењивању</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>5. Редовно учим физику</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>6. Задатке вежбама само за контролну вежбу</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>7.Избачен сам бар једном са часа</td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>8. Био сам у вербалном конфликту са наставником</td><td></td><td></td><td></td></tr></table>		Најближе мом личном искуству	Умерено удаљено	Далеко од мог личног искуства	1.Редовно присуствујем часовима физике				2.На часовима активно учествујем и водим белешке				3.Наставница ми даје увредљиве коментаре				4. Наставница ме мин једном оштетила у оцењивању				5. Редовно учим физику				6. Задатке вежбама само за контролну вежбу				7.Избачен сам бар једном са часа				8. Био сам у вербалном конфликту са наставником			
	Најближе мом личном искуству	Умерено удаљено	Далеко од мог личног искуства																																		
1.Редовно присуствујем часовима физике																																					
2.На часовима активно учествујем и водим белешке																																					
3.Наставница ми даје увредљиве коментаре																																					
4. Наставница ме мин једном оштетила у оцењивању																																					
5. Редовно учим физику																																					
6. Задатке вежбама само за контролну вежбу																																					
7.Избачен сам бар једном са часа																																					
8. Био сам у вербалном конфликту са наставником																																					

	9. Родитељи су ми долазили на отворена врата 10. Наставница добро и квалитетно предаје. 11. Не разумем градиво из физике.
3. корак	Ученике делимо у групе и дајемо им задатак да анализирају добијене скорове за сваку тврдњу, формирају закључак о свим елементима проблемске ситуације. У оквиру групе разматрају решења проблема с обзиром на уочене проблеме. <u>За време рада ученичких група, педагог и одељењски старешина ће помагати ученицима приликом анализирања података и креирања адекватних решења.</u>
4. корак	Разматрање решења Представници ученичких група саопштавају резултате свог рада и предложена решења. Одељењски старешина бира ученика, који податке бележи на табли уз адекватан едукативни коментар педагога.
5. корак	Одељењски старешина на основу ученичких решења проглашава доношење одлуке и првог корака у решавању проблема. У зависности од тога какве податке добијемо, ученицима ћемо дати и пропратне информације (нпр. уколико уочимо да има много проблема у самом учењу физике, одржаћемо час одељењске заједнице о методама и техникама учења; уколико се појављују проблеми у комуникацији реализоваћемо на неком од наредних часова радионицу на тему вештине комуникације и сл.). Добијене податке користићемо у конструктивном разговору са колегиницом која предаје физику, а на овај начин смо и педагогу школе дали јасне податке о проблему, те ћемо заједничким снагама решити проблем.

Облик рада	фронтални, групни, комбиновани
Метод рада	анкета, дискусија
Средства	папир, табла,
Циљ	Побољшање односа ученик-наставник.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Анкета: Да ли има проблема у односима наставник ученик? Са којим наставником? Који су проблеми?
2. корак	Анализа анкете (очекивано физика најчешће се јавља и проблеми понижавајући, ниподаштавајући став уз стално доказивање како ученици ништа не знају и уз некритичко истицање неколицине). Дефинисање проблема и подела на групе како би то избегли дати проблем.
3. корак	Формирање група за дебату: • Једни су у улози наставника физике • Други у улози ђака
4. корак	Формулисње пропуста ђака и начини за превазилажење
5. корак	Закључак: доносе се одлуке да ће се више ангажовати, да најбољи помогну слабијим и

	да се са професором договоримо о допунском рад
--	--

Облик рада	индивидуални и колективни
Метод рада	акваријум
Средства	табла, креда, фломастери, папир
Циљ	Подстицати ученике да критички размишљају и да проблем сагледају из другог угла. Упутити их на важност стварног решавања проблема и подстаћи да преузимају одговорност за свој део стварања атмосфере и грађења односа на релацији ученик – наставник.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поставља се почетна тема (Атмосфера за време часа физике) и у круг се стављају четири столице. Ученици у средини говоре о проблему, док остали седе околу и слушају. У средини круга је празна столица.
2. корак	Ученици саопштавају о својим активностима за време часа физике, колико учествују у раду (ако не учествују, зашто не учествују). Одељењски старешина записује активности.
3. корак	Ако неки ученик жели да уђе у круг, додирне раме неког говорника и седне у средину и укључи се у излагање.
4. корак	Након саслушаног излагања одељењски старешина на табли напише списак активности својих ученика током часа и замоли их да прокоментаришу како им се чини залагање већине за време часа.
5. корак	Ученици предлажу шта треба урадити да се створи радна атмосфера.

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалогска анализа проблема и израда корака за решавање проблема
Средства	
Циљ	Охрабрити ученике да преузму иницијативу у решавању проблема. Подстаћи их на самокритичко и критичко размишљање, развијати способност сагледавања проблема са више становишта и способност развијања плана за решавања проблема који се тичу тешкоћа у учењу и међуљудских односа. Помоћи колеги да успостави здрав однос са ученицима и избегне стресне конфликти
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор са ученицима о последицама нереаговања на проблем са наставником физике (лошија оцена, погоршани међуљудски односи, некавалитетна настава...). Разговор о добрим странама отвореног решавања проблема.
2. корак	Анализа проблемске ситуације: да ли су ученици и на који начин допринели непедагошком понашању наставнице према њиме, како су реаговали на њене коментаре; да ли су активни на часу, колико времена поклањају учењу физике. Разговор о евентуалном ученичком убедљивијем ангажовању на часу и на улагању више труда и слободног времена за учење овог предмета.
3. корак	Смишљање "стратегије" за поправљање односа између одељења и наставнице - отворен разговор, нове методе учења, допунска настава и слично. План за превазилажење проблема: 1. Разговор између наставнице физике и разредног старешине ("ученицима је тешка физика као предмет и замолили су за Вашу додатну помоћ") 2. Ученици ће питати наставницу да им помогне да брже и боље усвајају градиво, путем допунске наставе, више понављања градива, нових метода учења и сл. 3. Ученици ће испоштовати договор постигнут са наставником и континуирано

обавештавати разредног старешину о резултатима рада на часовима физике.

Ситуација 3. – Доношење одлука у групи/групно одлучивање

Ситуација:

Одељењски старешина сте у одељењу у коме се често јављају проблеми у ситуацијама када ученици заједнички треба да донесу неку одлуку која се тиче целог одељења. До сада су се такве ситуације обично завршавале конфликтима, “тужачањем” и сл. Последњи проблем ове врсте тицао се неслагања око тога да ли тражити одлагање контролног задатка из историје или не.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	дијалогски, игра улога
Средства	писани материјал на коме је исписан сценарио
Циљ	Развијање свести код ученика о значају доношења заједничких одлука
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици су припремљени за ову тему. У уводном делу ученицима кратко објашњавам значај заједничког доношења одлука.
2. корак	Троје ученика ће одглумити ситуацију у којој је један наставник историје а друга два су ученици. Један ученик је замолио наставника да одложи писмену вежбу да би се боље припремио за следећи час, а други ученик се томе противе. Наставник пристаје да одложи писмену вежбу само под условом да се ученици договоре. Међутим они и даље остају при свом тако да је наставник ипак дао писмену вежбу. На следећем часу наставник је донео резултате. Ученик који је тражио одлагање вежбе је добио лошу оцену а други ученик који се томе противио је добио петицу. Овај сценарио је ученицима који треба да одглуме дат на папиру у писаној форми.
3. корак	После тога ученици се деле у две групе. Једна треба да заступа став првог ученика да писмену вежбу треба одложити а друга да не треба.
4. корак	Затим групе треба да дискутују како се осећао ученик који није био спреман за писмену вежбу а нарочито када је видео резултате наредног часа. Такође треба анализирати осећања и другог ученика поготову када је видео да је друг лоше урадио вежбу.
5. корак	На крају ученици сами изводе закључке о важности заједничког доношења одлука, које су предности за сваког од њих и колико је то значајно за њих као одељенску заједницу.

Облик рада	групни
Метод рада	од текста до табеле, анализа случаја
Средства	папир, фломастери, флип чарт
Циљ	развијање вештине комуникације, развијањеспособности самопроцене и одговорности у решавању проблема, доношење одлука
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина даје до знања ученицима да је упознат са проблем у настави физике и односом наставника и ученика. Информише ученике о циљу часа и задацима које је потребно заједно реализовати на часу.
2. корак	Ученике делимо на 6 група. Свака група добија прецизна упутства о задатку који треба да реализује. Наставник је унапред припремио 3 задатка које ученици треба да анализирају. По две групе добијају исти задатак и они их анализирају и предлажу решења за превазилажење проблема. Задатак 1. Анализа – ученици анализирају све захтеве, обавезе, правила и очекивања професора на часу физике Задатак 2. Анализа интерперсоналних односа, основне елементе комуникације, слободу говора ... Задатак 3. Тражење решења за проблеме (метод, начин...)
3. корак	Представници група износе своја становишта – ставове и на основу тога формирају ставове и уносе их у табелу (уз претпоставку да ће групе са истим задатком комплексније сагледати проблеме). Поступак поновити у свим групама. Наставник је пре тога формирао категорије за табеле а оне се односе на рад у настави, квалитет интерперсоналних односа и решавања проблема.
4. корак	На основу унетих података води се заједничка дискусија и износе закључци.
5. корак	Одељенски старешина резимира заједничке одлуке, истиче важност поштовања постигнутог договора, међусобног уважавања и креирање климе међусобног поверења у одељењској заједници.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	brainstorming, дебата, анализа случаја, наша правила
Средства	папир, фломастер, пакпапир
Циљ	подстицање ученичке свести о важности развијања вештина доношења одлука у групи; постизање правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке; развијање емпатије, солидарности; прихватање и схватање надгласавања у процесу одлучивања, не као победе или пораза, већ као процедуре у доношењу одлуке већине, која има своју демократску снагу; развијање самоконтроле и налажење начина за решавање конфликта; јачање групне кохезије
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити одељење у 4 групе од по седам до осам ученика! Подела се врши према ставу ученика у односу на последњу ситуацију – одлагање пис. вежбе. Прва група су они који су били за одлагање, друга су они који су били против, трећа група су неутрални (било им је све једно). Четврту групу ће чинити ученици који треба да суделују у дебати, као судија који ће донети коначни суд.
2. корак	Ученици ће на пакпапиру исписати 5 најјачих разлога због којих су заузели свој став. Само ће ученици четврте групе, за то време, исписати правила која обавезују остале групе на уважавање експресивних емоција својих другара, као и на контролу властитих емоција и понашања. Одељ. старешина ће нагласити да то што различито мислимо не мора да прерасте у емотивни или физички конфликт!! Пак папир са правилима ће бити у другој боји од осталих група.
3. корак	Представници сваке групе (три групе, без четврте) имају по два минута да образложе своје разлоге (пакпапири за све групе су залепљени на зиду да их сви виде). На крају сваког излагања О.С. пита представника четврте групе шта мисли његова група и имају ли шта да додају на листу разлога те групе! Затим се групе померају у круг за по једно место и стају испред „туђег“ панона са разложима. Имају по два минута да сагледају „живот у туђим ципелама“. И тако још једном, јер имамо три групе. Круг се завршава испред свог панона.
4. корак	Почиње одлучивање тако што ће сваки члан све четири групе дати свој глас једној од могућности – ЗА или ПРОТИВ (више нема неутралних), при чему је до краја процеса одлучивања могуће ревидирати свој став и приклонити се ставу већине. Гласање је јавно, на посебном пакпапиру на зиду, стављањем цртице поред могућности ЗА или ПРОТИВ. Битно је постићи концензус! Ако постоји непомирљива поларизација, О.С. ће приказати један од ставова (који је већински по броју гласова, а што се лако види бројањем цртица на пакпапиру) као став већег дела групе и објаснити ученицима да је врло битно ревидирати свој став према ставу већине. Ако се не постигне консензус, усваја се одлука већине! Председник одељенске заједнице гласно саопштава одлуку одељења!!
5. корак	О.С. анализира процес доношења одлуке у групи, кроз фазе кроз које су ученици несвесно прошли на часу, са наглашавањем важности разумевања туђих потреба, поштовања става већине и демократског спровођења става већине! Нарочито је битно позитивно поткрепити ученике који су на неки начин „изгубили у гласању“ због регресије сопственог става - од против заједничке идеје, до за ту идеју. То није пораз, већ демократско доношење и поштовање одлуке већине! Упоредити се начин доношења одлуке на овом часу са „хаотичном“ ситуацијом која се десила претходни пут код одлагања писане вежбе! За следећи час је потребно да ученици припреме пано (постер) са правилима која ће помоћи ученицима да доносе заједничке одлуке (а директно проистичу из данашњег начина доношења одлуке). Правила поређати по њиховој важности. О.С. сугерише израду панона!

Облик рада	групни рад
Метод рада	brainstorming (олуја идеја)
Средства	папир, фломастери
Циљ	развијање вештина доношења одлука у групи
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике поделити у 6 група. Свака група добија папир на коме је забележен један од начина доношења одлука у групи са објашњењем. 1.група – Вођа одлучује (група бира вођу који ће, пошто је саслушао шта свако мисли о решењу проблема, донети одлуку) 2.група – Сређа одлучује (доноси се одлука после бацања новчића, извлачења сламке и сл.) 3.група – Консензус (чланови групе слушају једни друге и онда се сви сложе око заједничког решења) 4.група – Компромис (покушавају да нађу заједничко решење тако што ће свако у групи мало одустати од оног што жели) 5.група – Гласање (Предложе се два или више решења и чланови групе појединачно гласају за решење које сматрају најбољим. Група се одлучује за избор решења које је добило бар 2/3 гласова) 6.група – Арбитер одлучује (Особа изван групе доноси одлуку коју група треба да прихвати)
2. корак	Ученици решавају своје задатке тако што ће написати аргументе за и против понуђеног решења доношења одлуке.
3. корак	Решења се прикупљају и истичу на одговарајућем месту тако да сви моћу да их виде.
4. корак	Ученици заједно са одељењским старешином коментаришу истакнута решења.
5. корак	У сарадњи са одељењским старешином, ученици одлучују које решење ће прихватити као модел за доношење групних одлука уз договор да га се убудуће придржавају.

Облик рада	дебата, разговор, писаних радова
Метод рада	фронтални, групни, индивидуални
Средства	плакат са саветима за решавање конфликта
Циљ	Циљ часа јесте да се ученици упознају са важношћу групног одлучивања као процеса, као и да упознају предности и мане појединих техника групног одлучивања.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Припремање ученика за дебату. Објаснити ученицима како се води дебата.
2. корак	Ученици су подељени у две групе и заступају супротна становишта (једни су за контролни задатак, а други су за одлагање истог). Групе најпре прикупљају аргументе за своје становиште, а затим следи дебата.
3. корак	Сваки ученик износи свој став (зашто је за контролни задатак, или зашто је за одлагање истог). Ученици имају један минут времена да изнесу свој став
4. корак	После дебате тражи се компромисно решење. Групе покушавају да нађу решење које свако од њих може да прихвати. Писање плаката са саветима за решавање конфликтних ситуација.
5. корак	Неколико савета за решавање конфликтних ситуација (Исписане на плакату и на крају часа истакнуте на видно место у учионици): 1. Заузмите кооперативни став, 2. Поштујте себе и друге; 3. Препознајте и задовољите властите потребе, а да при томе неугрозите друге 4. Будите спремни да слушате и разумете друге; 5. Решавјте конфликт када је најпогодније 6. Будите отворени и критички посматрајте ствари; 7. Не преиспитујте само ставове и понашања других, већ првопреиспитајте себе, своје ставове и мотиве; 8. Прихватите конфликте као саставни део живота;

Облик рада	фронтални, радионичарски
Метод рада	излагање, радионица „пусто острво“, дискусија
Средства	штампани материјал
Циљ	Упознавање ученика са процесом доношења одлука у групи и доношење закључака о ефикасном доношењу групних одлука.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање ученика са начинима доношења групних одлука. Свођење приче на три случаја: ауторитативни, демократски и консензусом.
2. корак	Дискусија о предностима и манама сваког од типова, посебно у односу на време потребно да се донесе одлука. Закључак о најбољем начину с обзиром на врсту одлуке која треба да се донесе и постављеног рока за доношење исте.
3. корак	Радионица (модификована) „пусто острво“ Сценарио: Брод тоне и путници се искрцавају на острво. Ученици добијају списак од 20ак ствари које се налазе на броду (списак треба да садржи и ствари које не могу да раде на пустом острву, као нпр. рачунар или мобилни телефон, и парове ствари које је важније или не понети са собом, нпр. штап за пецање и сандук сушеног меса). Задатак ученика је да самостално направе списак 10 ствари које треба понети са брода, тако да прво наброје најважније, па онда мање важне. Када заврше са индивидуалним радом, ученици се деле на мање групе, упоређују своје спискове и праве по један групни списак. На крају, упоређују се групни спискови и, уз помоћ професора (арбитра) се прави коначан „исправан“ списак на табли.
4. корак	Ученици дискутују о начину доношења одлуке (требало би да коначна одлука буде донешена консензусом). Упоредјују групне спискове са коначним списком, као и индивидуалне спискове са групним и коначним. Извлаче закључке о личном понашању при доношењу одлука у групи и о појму ауторитета знања и умећу наметања сопственог мишљења када је групно доношење одлука у питању.
5. корак	Ученици добијају „домаћи задатак“ да на основу претходно донесених закључака изаберу одговарајуће „арбитре“ и начин вредновања њиховог мишљења у датој ситуацији са часом историје и начином доношења одлука убудуће када буду имали прекратак временски период да би се извела одлука консензусом.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни, рад у пару
Метод рада	метод разговора, снежна грудва
Средства	картице групног одлучивања, папир, оловка, картице, креда
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставник разговара са ученицима о сукобу и могућностима његовог решавања. Дели ученике у 6 група. Свака група добија картицу са једним типом групног одлучивања. Задатак је да свака група да своје мишљење о томе: - Да ли је за њихов проблем/ситуацију то најбољи тип доношења одлуке? - Шта могу да буду последице датог начина одлучивања?
2. корак	Групе редом, преко одабраног гласноговорника, саопштавају тип одлучивања који су добили (најбоље је да прочитају картицу), а затим и изнесу своје мишљење да ли је тај тип одлучивања применљив на њихов проблем. После сваког саопштења сви учествују у краткој дискусији. Наставник на табли поред исписаног типа групног одлучивања ставља плус или минус (у зависности од мишљења ученика). Завршна дискусија и резиме наставника. - Који поступак доноси задовољство свим члановима групе? (претпостављам да ће се ученици определити за консензус).
3. корак	Затим сваки ученик најпре о проблему размишља сам и записује на папир предлоге за критеријуме за доношење одлуке. Након тога долази до размене мишљења и идеја у паровима.
4. корак	Парови се затим удружују у мање групе где заједнички долазе до закључка. У следећој фази све групе престављају закључке, и на табли каче картицу са 2 критеријума за доношење одлука.
5. корак	Следи дискусија и формирање листе критеријума за одлучивање за конкретну ситуацију.

Прилог: КАРТИЦЕ ГРУПНОГ ОДЛУЧИВАЊА

Срећа одлучује Група баца динар или извлачи сламке или на неки други начин случај/срећа одлучује.	Вођа одлучује Група бира вођу. Вођа саслуша шта свако мисли. Затим вођа доноси одлуку.
Консензус Сви у групи се слажу око једног избора или одлуке. Чланови групе слушају један другог и онда долазе до решења/избора. Не гласају.	Стручњак одлучује Особа у групи која је "стручњак" з даи проблем или која највише зна о томе доноси одлуку.
Гласање Предложено је неколико избора или решења. Одлучује се за онај избор или решење које добије највише гласова.	Арбитер одлучује Позива се неко изван групе да "пресуди": таква особа се зове "арбитер". Група прихвата то што та особа одлучи.

Облик рада	групни, индивидуални
Метод рада	радионица, решавање проблема, игровне активности
Средства	картице, хамер-папир
Циљ	Подстаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке. Упутити ученике да постоје и различити начини доношења одлука у групи. Подстаћи ученике да преиспитају предности и ограничења различитих начина доношења одлука. Упоредити могуће начине одлучивања.
ТОК ЧАСА	
1. час	Поделити ученике у седам група од којих свака добија назив по начину решавања проблема и картицу на којој је описан дати начин одлучивања: вођа одлучује, сређа одлучује, консензус, компромис, гласање, стручњак одлучује, арбитер одлучује.
1.корак (10 минута)	Ученици треба да размисле о сваком од начина доношења одлука, а затим и да представник своје групе каже став чланова групе о датом начину доношења одлука.
2.корак (15 минута)	Ученици добијају задатак да осмисле ситуацију која ће одговорати начину доношења одлука који им је дат. Ученицима се наглашава да морају обрзложити своје размишљање и зашто сматрају да је начин који су добили делотворан у баш тој ситуацији.
3.корак (20 минута)	Представници група саопштавају које су ситуације осмислили и образлажу зашто сматрају да је у тој ситуацији коју су осмислили најделотворнији начин баш онај који им је задат. Остали који прво пажљиво слушају решење представника групе, могу након сваког излагања дати своје предлоге за решавање проблема у наведеној ситуацији, односно сугерисати и друге начине одлучивања у датој ситуацији.
2. час	Ученицима ће одељенски старешина поставити питања којима ће започети дискусију, којим се наставља рад на креирању позитивнијег односа међу ученицима у одељењу. Питања: Који од наведених начина доношења одлука им се чини најделотворнији и најдемократскији? Због чега? Којим од тих начина је постигнуто да све стране у дијалогу буду задовољне? На који начин сте ви покушали да донесете заједничку одлуку о молби да се одложи контролни задатак из историје? Да ли сте на прави начин саслушали разлоге једни других? Који од наведених метода сте користили при доношењу те одлуке? Шта мислите, која од понуђених метода би била најделотворнија?
5.корак (15 минута)	Након што су констатовали који начин одлучивања је најбољи, ученици су добили задатак да издвоје све добре стране методе које су изабрали и на основу којих ће одредити правила за одлучивање о важним питањима у сопственом одељењу. Наставник бележи предлоге на табли. Сви чланови заједнице треба да дају своје правило, да коментаришу већ издвојене предлоге или да захтевају измену.
6.корак (15 минута)	На крају, ученици добијају прилику да покажу да су разумели како треба заједнички да одлучују тако што ће гласати за правила јер треба да од свих наведених предлога изаберу 5 којих ће се придржавати у будућим договорима. Они предлози који добију највише гласова записују се на хамер-папир који ће остати у учионици као подсетник (на пример: саслушај друге док говоре, размисли о свим датим предлозима пре него што их одбациш, тражи компромис и сл.).

Облик рада	групни
Метод рада	коперативни
Средства	папир, кутија
Циљ	Развијање свести о важности развијања вештина доношења одлука у групи
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити у ученике у две групе :заговорнике и противнике теста.
2. корак	Свака од група смишља аргументе у прилог својој тези.
3. корак	Представник групе излаже аргументе за.
4. корак	Ученици гласају тајно.
5. корак	Пребројавање гласова .

Облик рада	фронтални, рад у пленуму и индивидуални
Метод рада	олуја идеја, метода разговора, анализа предлога
Средства	хамер папир (5 комада), фломастери, картице за гласање.
Циљ	Упознавање ученика са предностима и значају групног одлучивања. Да науче да усагласе идеје и да гласањем дођу до заједничке одлуке.
ТОК ЧАСА	
1. корак	У сарадњи са педагогом припремити кратко предавање о појединим техникама групног одлучивања са посебним освртом на Технику номиналне групе.
2. корак	Ученицима поставити питање: Где желите да идете на екскурзију следеће године? Методом олуја идеја записати све предлоге на табли. Понудити предлоге и коментаре, али избегавати критику док сви предлози не буду изнети. На овај начин подстицати креативност код ученика.
3. корак	Одбацити предлоге који су немогући за реализацију и оставити 5 предлога за које постоје реални услови да се остваре. Припремити 5 плаката са називима одабраних дестинација могуће екскурзије. Ученици редом прилазе одабраном плакату и исписују своје име а затим кратко образлажу свој избор.
4. корак	Након изјашњавања свих ученика, одабрати две дестинације за које се изјаснио највећи број ученика. Дискусијом размотрити ова два предлога. На крају извршити тајно гласање. Ученицима поделити папире за тајно гласање. Пребројавањем гласова објавити који избор је победио.
5. корак	Час се завршава анализом: шта смо научили, како смо учествовали у одлучивању и како смо се притом осећали ?

Облик рада	индивидуални, групни
Метод рада	„Tim building“ игрица, Израда плаката, Кутија за жалбе
Средства	панои, маркери, разне картонске кутије, дрвени штапићи (за ражњиће, на пример).
Циљ	Циљ часа јесте да се ученици упознају са важношћу групног одлучивања као процеса, као и да упознају предности и мане појединих техника групног одлучивања. Након тога, задатак ученика биће да сами осмисле како ће се одвијати процес групног одлучивања у одељењу, да направе шему и да се тога придржавају. Сматрам да ћу на овај начин највише помоћи ученицима.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Испричам ученицима о групном одлучивању, значају и методама групног одлучивања. Предавање илуструјем народном причом о оцу и 7 синова (како је отац научио синове да буду сложни, тиме што им је показао како је могуће сломити сваки штапић посебно, а да је 7 штапића немогуће одједном поломити). Користим припремљене штапиће.
2. корак	Испитујемо ресурсе одељења (колико су сложни користећи разне кратке игрице које се играју групно, типа „Мине“, где су учесници подељени у неколико група. Представник групе иде завезаних очију преко минског поља, а други члан му говори како, лево, десно, да избегне мине.) Користим и друге кратке игрице. На овај начин ученици увиђају добре стране и лоше стране свог одељења.
3. корак	Рандом методом ученици се деле у групе, и учествују у изради тематског плаката на хамеру А ₀ (различите теме).
4. корак	Формирамо кутије за жалбе у одељењу, с тим да једном дневно одељењска заједница прегледа пристигле прилоге и одлучује о решавању (уколико је могуће).
5. корак	Упознају се разним техникама заједничког одлучивања (анкета, кутија, интереси већине...).
6. корак	На основу свега претходног, ученици су прихватили сугестије о значају групног одлучивања и оснажили своје капацитете у тој области. Договорили се о критеријумима и начину одлучивања која ће важити убудуће. На тај начин одмах решавају и проблем са одлагањем контролног из историје.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	формирање критеријума и прављење шема
Средства	оловка, фломастери, пано
Циљ	Развијање свести о важности развијања вештина приликом доношења одлука у групи; помоћ ученицима око договора за правила и начина путем којих ће одељење убудуће доносити важне одлуке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Исписивањем на табли табеле са одличним, врло добрим, добрим, довољним и недовољним успехом тражим од ученика да се јаве ко је са каквим успехом и да се упише на табли. Тим поступком желим да формирам критеријуме за одређивање представника група, као и број група које треба формирати. Овим добијам учешће сваког ученика у доношењу одлука.
2. корак	Одређен је број група као и представник сваке групе. У свакој групи треба да буде по један ученик различитог успеха. Свако од њих треба да из групе одреди по једног ученика ко је из свих активности у оквиру групе најбољи. Начин на који ће то урадити јесте формирање критеријума и уписивање сваког ученика у те критеријуме. Ко има највише бодова, тај је представник. Најбољи ученик то надгледа. Свако од ученика има право да донесе један критеријум. Тиме добијам право учешћа сваког, вештину доношења одлуке, као и начин на који ће одељење убрзо доносити одлуке јер свако одређује критеријуме.
3. корак	Следи уписивање ученика и одређивање бодова који ученика највише има бодова у групи. Тај који има највише бодова, он се квалификује за избор представника групе и представља члана управног одбора одељења који разматра рад председника одељенске заједнице.
4. корак	На основу постављених критеријума сваки члан групе из управног одбора бира председника одељенске заједнице, а одлични ученици броје бодове, те се бира председник одељенске заједнице. Његов задатак се тиче доношења неке одлуке у вези неког спорног питања. Његова реч ће убудуће бити пресудна. Задатак Управног одбора је формирање критеријума у доношењу неког спорног питања. Они треба да укључе цело одељење у то путем оваквог начина рада.
5. корак	Писање критеријума на пану у вези доношења неког спорног питања, али шематски који треба да их подсети на групно доношење неке одлуке. Ту се исписује и место где ученици доносе одлуке, али и Управни одбор и председник одељења.

Облик рада	групни
Метод рада	Разговор писањем; Игра улога; Дебата; Дискусија
Средства	Хамер и оловка
Циљ	Помоћи ученицима да уоче проблем неслагања у одељењу; Постаћи код ученика свест о важности развијања вештина доношења одлука у групи; Науче да саслушају и уважавају туђа мишљења Помоћи ученицима да се договоре око правила и начина на који ће одељење убудуће доносити важне одлуке
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поставити хамер и оловку на катедру са питањем „Зашто нисмо јединствени?“. Ученици један по један уписују одговоре на постављено питање. (наставник се не налази поред катедре - ученици су слободнији да изнесу своје мишљење)
2. корак	Након што ученици дају своје одговоре, наставник чита кључне (већинске) разлоге неслагања у одељењу.
3. корак	Следи кратка дискусија о превазилажењу уочених разлога неслагања (наставник координира дискусију и наводи на закључак да је потребно изабрати начин будућег групног одлучивања са којим сви ученици морају бити сагласни).
4. корак	Демонстрација начина доношења одлука у групи: Шест ученика глуме супротстављене стране, стоје на средини учионице и подељени су на две групе (3 са једне стране, 3 са друге) Наставник подели групи 3 ситуације; Задатак групе је да након кратке дебате за и против донесу јединствену одлуку на различите начине Ситуација 1 – Одлазак у биоскоп и избор филма: Дебата није уродила плодом - Нису се сложили око избора филма – одлука бацањем новчића Ситуација 2 - Одлазак на излет и избор дестинације: Дебата делимично уродила плодом - одлука прегласавањем (већина одлучује) Ситуација 3 – Одлазак на утакмицу-Избор спорта (фудбал или кошарка) и терена: Дебата уродила плодом – постигнут компромис (једна група бира спорт, друга терен)
5. корак	Следи кратка дискусија о виђеним ситуацијама и договор о будућем понашању приликом доношења одлука: Закључак: Председник одељења води састанак одељенске заједнице, износе се опречна мишљења, у зависности од проблема председник бира начин одлучивања (новчић, већина или компромис)

Облик рада	у групи
Метод рада	дискусија
Средства	табла и креда
Циљ	Договор око правила и начина доношења одлука које се тичу групе, развијање свести код ученика о развијању вештина доношења одлука увежбавање групи
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици се изјашњавају ко жели а ко не жели да се контролни одложи, изабере се представник из сваке групе.
2. корак	Упознавање са разлозима оних који желе одлагање и оних који не желе одлагање, исписују се разлози на табли.
3. корак	Упознавање са добрим и лошим странама појединих одлука: шта се добија а шта губи тиме што се контролни одложи и ако се не одложи.
4. корак	Дискусија о томе да ли и када треба изаћи у сусрет другима и иако је у нашем интересу другачија одлука, како се доносе одлуке које се не тичу само нас.
5. корак	Доноси се одлука у зависности од јачине аргумената, солидарности ученика и поштовања одлуке већине.

Ситуација 4. – Грађење односа поверења са ученицима

Ситуација:

Одељењски старешина сте у одељењу у коме постоје два ученика који увек негодују уколико добију нижу оцену и стално потенцирају упоређивање са другим ученицима из одељења. Једном се догодило да се заиста поткрала грешка и ви сте, наравно, оцену исправили. Од тада, чини вам се да се некако тај однос неповерења према вашем критеријуму оцењивања “проширио” на још неколико ученика који мисле да “имате” нешто баш против њега/ње, те му/јој дајете нижу оцену, док други који су “баш слично” одговорили/написали добијају боље оцене. Примећујете да велики део часова наставног предмета који предајете посвећујете разуверавању ученика по питању оправданости њихових оцена. Размишљате како да се на ЧОС-у позабавите овим проблемом.

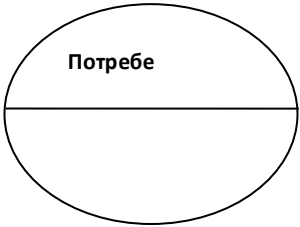
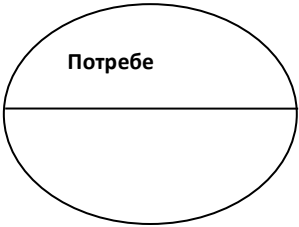
Задатак за час одељењског старешинства

Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење

Облик рада	рад у групи, фронтални
Метод рада	игра улога
Средства	картице, хамер, маркери
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима у процесу оцењивања
ТОК ЧАСА	
1. корак	Изабрати четири ученика за игру улога. Дати им картице и време да се спреме, за одигравање улоге Наставник – ученик.
2. корак	Одељењски старешина прича причу о свом школовању из свог угла кад је био ученик. Како су добијали оцене, каква је атмосфера и разеду била. Прави подеђење школовања некад и сад, дајући акценат да и наставници некад погреше, као и некад.
3. корак	Играње улога. Кад наставник нема јасних правила оцењивања и друга улога кад наставник има јасне критеријуме оцењивања. Рецимо: задатак 1. носи 5 бодова, задатак 2. носи 3 бода....
4. корак	Подела целог одељења у две групе и на хамерима пишу шта им се свиђа или не код наставника из играња улоге 1. И друга група за играње улоге 2.
5. корак	Доношење закључка: Јасна правила оцењивања; иза сваког задатка наставник ће дати број бодова пре почетка рада. Контроли задаци ће бити јасни са унапред истакнутим критеријумима.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	дијалогска, рад на тексту
Средства	пројектор, видео бим, презентација, Правилник о оцењивању, „Кутија за похвале и критике“
Циљ	Упознати ученике са Правилником о оцењивању.
ТОК ЧАСА	
1. корак	У унапред припремљену „Кутију за похвале и критике“ ученици убацују исписане папире на тему „Моје замјерке разредној у вези са оцењивањем“.
2. корак	Уз помоћ припремљене презентације ученике упознајем са Правилником о оцењивању, посебно делом везаним за мој наставни предмет. Приликом разговора са ученицима стављам акценат на начин, поступак и критеријуме оцењивања, при чему обавезно образлажем која су то потребна постигнућа за поједине оцене.
3. корак	Неколико радова сам скенирала, међу њима и радове ученика који сматрају да су оштећени мојом оценом, поставила у презентацију и сада их анализирамо и дискутујемо о њима. Подстичем ученике да сами дају оцену и да је образложе, истовремено, дајем и своје образложење оцене. Разговарамо о жељама и амбицијама ученика, да ли морају да покажу изузетан успех, да ли су под великим притиском и стресом, одакле долази потреба за већом оценом.
4. корак	Вадим папире исписане на почетку часа, дискутујемо о примедбама, подстичем ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Покушавам, кроз разговор, да им предочим да ме погађа њихово неповерење у моју непристрасност.
5. корак	Ослањајући се на Правилником о оцењивању заједнички правимо одељенски пано „Критеријуми за оцењивање“: а) писмено - бод листа са процентима тачних одговора за поједине оцене, - начин писаног одговора на задато питање. б) усмено - начин писаног одговора на задато питање - самостално излагање, постављање питања, повезивање градива... Показујем да је много лакше оценити рад када су јасно дефинисани захтеви и мерила.

Облик рада	фронтални, групни, индивидуални
Метод рада	кутија за предлоге, идеје и жалбе; мапирање; игра улога; истраживање; вођена дискусија
Средства	• Кутија за предлоге, идеје и жалбе са ученичким упитницима, • Powerpoint презентација са анализом упитника и осталим потребним слајдовима (или неколико плаката А3 формата, са табеларним или графичким приказом анализе резултата и осталим цртежима и табелама), • Схема и табела за мапирање, • Фотокопије контролних вежби/тестова свих ученика, • Фотокопија кључа за решавање теста за сваког ученика, • Тестови оцењени од стране наставника, • Истраживачки задатак (упитници/теме/питања за истраживање), • Папирићи за поделу на групе, у пет боја, • Маркери, оловке, креп трака.
Циљ	Анализом међусобног конфликта ученика и наставника из различитих углова, утврдити које су потребе и страхови страна у сукобу. Подстаћи обе стране да путем објективне самопроцене сагледају свој удео и одговорност за постојећи конфликт. Уважавањем потреба и страхова (а не захтева) супротстављених страна, постићи боље разумевање ситуације у којој се налази друга страна, елиминисати неспоразуме и отворити могућност конструктивног решавања сукоба и изналажење обострано прихватљивог решења.
ТОК ЧАСА	
	Полазећи од претпоставке да атмосфера неповерења у оцењивање одељењског старешине није нова, да се прича о неправедним оценама стално понавља, да ученици после сваког контролног усмено додају примедбе на своје оцене, овако замишљен час одељењског старешине захтева следеће претходне припреме: 1. На редовном часу (рецимо, недељу дана пре часа одељењског старешине) дати ученицима један кратак и једноставан контролни задатак/тест, који би се састојао од највише три задатка/питања објективног типа, 2. Замолити ученике да по завршетку теста размисле и напишу на припремљеном (анонимном) упитнику све своје примедбе и коментаре везане за досадашње оцењивање наставника, као и предлоге и идеје за његово побољшање (могли би, рецимо, оценом од 1 до 5 да оцене да ли је оцењивање објективно и да ли имају поверења у оцену наставника, а да затим наведу шта им се код оцењивања свиђа, а шта не, колико им је оцена важна, да ли сматрају да су некад били оштећени оценом, да ли су задовољни припремом пред оцењивање, подршком наставника, да ли се и зашто плаше оцењивања, који начин оцењивања сматрају најтежим и сл.). Када предају тест, убацују упитник у претходно припремљену Кутију за предлоге, идеје и жалбе. 3. Анализу упитника ће наставник припремити за наредни ЧОС, уз помоћ два ученика, нпр. из руководства ОЗ.
1. корак	Одељењски старешина укратко подсећа ученике на проблем неповерења у вези његовог оцењивања. Изражава жаљење што је једном, ненамерно, погрешно, напомиње да је своју грешку одмах исправио и наводи да, по свом мишљењу, након тога ни једног ученика није оштетио оценом. Истиче да њему

	лично таква атмосфера и њихов међусобни однос јако тешко падају, моли их да активно учествују у раду на овом часу и понавља своју спремност да заједно са њима пронађе решење за превазилажење проблема. Затим износи Кутију са предлозима, идејама и жалбама и отвара је. Може да прочита и понеки духовит предлог или коментар, а затим започиње презентацију слајдом са анализом упитника (или лепи на таблу пано на коме је анализа упитника, ако нема могућност коришћења ИКТ) . Кроз усмерену дискусију, сви заједно уочавају кључне замерке на оцењивање од стране ученика. Издвајају се и поједини предлози ученика, ако их има.								
2. корак	У другом кораку, наставник наставља презентацију слајдом (или на таблу лепи схему), на којој су две елипсе. УЧЕНИЦИ НАСТАВНИК Једна симболизује ученике, друга наставника. Обе дели на пола и горњу половину означава са „потребе“, а доњу са „бриге“. У разговору са ученицима, наставник још једном кратко анализира тренутну ситуацију у вези оцењивања и у припремљену табелу (залепљену на табли), уписује потребе и бриге сукобљених страна, посебно образлажући своје. Део могућих одговора био би: <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr style="background-color: #d1c4e9;"> <th>Ученици</th><th>Наставник</th></tr> </thead> <tbody> <tr style="background-color: #f5f5f5;"> <td>Потребе</td><td>Потребе</td></tr> <tr> <td> • да препозна градиво/ добије задатке које зна да уради, • да покаже своје знање/труд, • да добије добру оцену, • да не добије јединицу, • да се снађе уз помоћ „пушкица“, • да му помогне друг из клупе, који више зна, • да „буде друг“ и помогне онима који нису спремни, • да не наљути родитеље... </td><td> • да припреми задатке који показују ште ученици знају, • да направи добар критеријум оцењивања (кључ), • да објективно и тачно оцени ученике • да што више ученика добро уради тест/одговори, • да има што више добрих оцена, • да покаже да „зна да научи“ ђаке, • да не буде на списку „озлоглашених“ наставника... </td></tr> <tr style="background-color: #f5f5f5;"> <td>Бриге</td><td>Бриге</td></tr> </tbody> </table>	Ученици	Наставник	Потребе	Потребе	• да препозна градиво/ добије задатке које зна да уради, • да покаже своје знање/труд, • да добије добру оцену, • да не добије јединицу, • да се снађе уз помоћ „пушкица“, • да му помогне друг из клупе, који више зна, • да „буде друг“ и помогне онима који нису спремни, • да не наљути родитеље...	• да припреми задатке који показују ште ученици знају, • да направи добар критеријум оцењивања (кључ), • да објективно и тачно оцени ученике • да што више ученика добро уради тест/одговори, • да има што више добрих оцена, • да покаже да „зна да научи“ ђаке, • да не буде на списку „озлоглашених“ наставника...	Бриге	Бриге
Ученици	Наставник								
Потребе	Потребе								
• да препозна градиво/ добије задатке које зна да уради, • да покаже своје знање/труд, • да добије добру оцену, • да не добије јединицу, • да се снађе уз помоћ „пушкица“, • да му помогне друг из клупе, који више зна, • да „буде друг“ и помогне онима који нису спремни, • да не наљути родитеље...	• да припреми задатке који показују ште ученици знају, • да направи добар критеријум оцењивања (кључ), • да објективно и тачно оцени ученике • да што више ученика добро уради тест/одговори, • да има што више добрих оцена, • да покаже да „зна да научи“ ђаке, • да не буде на списку „озлоглашених“ наставника...								
Бриге	Бриге								

	• да не добије лошу оцену, • да ће да направи неку грешку, • да се није добро припремио, • да су задаци тешки, • да наставник неће да призна делимичне одговоре, • да га наставник не ухвати у преписивању, • да га наставник не грди због шапутања/окретања/слања цедуља док помаже другу, • да ће наставник да му „укине“ неки поен намерно, да ће га родитељи казнити ако добије јединицу, • да ће га у одељењу опет исмејавати због неуспеха...	• да нема штампарских грешака у тексту задатака, • да ученици нису довољно вежбали, • да ће ученици предати празне тестове , • да не буде преварен/ ученици преписују, • да не погреша при оцењивању, • да ће, због великог броја лоших оцена, морати да понавља тест, • да ће га колеге питати за шта прима плату, кад их ничему није научио...
	На крају овог дела часа сагледане су потребе и бриге обеју страна (мапирање), ученици и наставници могу да јасније сагледају своју и туђу позицију, а разговор може да се настави у правцу налажења решења које би било повољно за обе стране.	
3. корак	Како би се још више елиминисали неспоразуми и постигло боље разумевање ситуације из „супротног“ угла, ученици се постављају у улогу наставника и у наредном делу часа сами врше оцењивање последње контролне вежбе/теста. Наставник им дели фотокопије последње контролне вежбе/теста. Сваки ученик добија свој рад, као и фотокопију кључа који је наставник користио у оцењивању. Кључ мора бити јасан, објективан, недвосмислен и лако употребљив од стране ученика. Морају бити наведени бодови за сваки признати део задатка, као и скала за оцењивање (нпр. испод 20 поена – недовољан (1), 21-40 поена – довољан (2) итд.) Ученици сами оцењују свој рад у наредних десетак минута. Тест мора бити тако осмишљен да буде једноставан за преглед и оцењивање од стране ученика! Наставник је на час донео већ оцењене радове ученика. Позива ученике да прокоментаришу како су се осећали приликом оцењивања, коју су оцену себи дали, а затим им говори како их је он оценио. У случају несагласности оцена, наставник прикупља оба теста (оригинал и фотокопију) и договара се појединачно са сваким учеником код кога се то догодило када ће их заједно размотрити, ради разјашњења.	
4. корак	У последњем делу часа одељењски старешина дели ученике на групе, случајним избором картица у боји (по шест ученика у пет група). Подсећа их на часове ОЗ на којима су говорили о факторима успешног учења, техникама учења и значају организације времена. Свакој групи даје припремљени истраживачки задатак (упитник/списак питања/теме), који ће бити основ за истраживање које треба спровести до следећег часа одељењског старешине. Прва група истраживање спроводи на другој групи, друга на трећој, ..., пета на првој. Истраживање треба да анализира стање у групи по питањима која су важна за постизање успеха у учењу, а самим тим и за добијање добре оцене. Међу њима би се могла наћи следећа питања – да ли ученици уче редовно, да ли уче плански, колико времена уче дневно, односно недељно, да ли редовно похађају наставу предмета, да ли имају уџбенике /збирке, да ли хватају белешке, да ли користе друге изворе учења, да ли уче са друговима, да ли долазе на допунску наставу и сл. Резултате истраживања треба презентовати на следећем ЧОС- у, на коме ће се објединити закључци на нивоу одељења. Овом методом одељењски старешина подстиче ученике на објективну самопроцену, наводећи их да сагледају свој удео и одговорност за постојећи проблем са оцењивањем	

	и тиме на још један начин допринесу његовом решавању.
Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	метода рада на тексту, играње улога, интерактивна, дебата, дијалогска, игра
Средства	Правилник о оцењивању, флип-чарт за записивање ситуација наведених током олује идеја, стрип за групе ученика, папири са описаним ситуацијама за играње улога, хамери за групе за Санту леда, хамер за учioniчки пано, фломастери
Циљ	- Изградња поверења међу ученицима, као и између ученика и наставника; оспособљавање ученика за конструктивно решавање проблема и незадовољства - Оспособљавање ученика за стављање у „туђе ципеле“
ТОК ЧАСА	
1. корак	- Brainstorming: ситуације у којима најчешће грешимо - Излиставање ситуација и кратка дискусија
2. корак	- Анализа случаја: ученици, подељени у групе, добијају неколико ситуација у којима је неко погрешно (ситуације су представљене кроз стрип). Свака група анализира добијену ситуацију и покушава да пронађе решење (како и да ли исправити грешку) - Групе презентују своје ситуације и решење, остале групе коментаришу да ли је предложено решење добро или не, предлажу нова решења
3. корак	- Дебата: Ученици подељени у две групе заступају одређену ситуацију у којој је начињена грешка. Једна група се залаже да се грешка исправи, друга заузима супротни став. Обе групе се прво договарају око аргумената које ће изнети, а затим следи дебата. - Дискусија и доношење коначног суда у којој коначну одлуку заједно доносе и учесници дебате и ученици који су били публика.
4. корак	- Игра улога: Ученици подељени у групе добијају различите ситуације у којима су једном начинили грешку, то признали, и након тога су људи почели мање да им верују иако више нису грешили - Изношење утисака: прво мишљење дају ученици који су посматрали игре улога, а затим и ученици који су учествовали (како су се осећали, да ли им је било тешко, шта би они учинили да то промене, итд)
5. корак	- Санта леда: Ученици подељени у групе цртају сенту леда (на површини се налази оно што је уочљиво-њихово све веће незадовољство оценама и неповерење у наставникове критеријуме, а прикривени су узроци овог проблема). - Дискусија о изнетим проблемима и заједничко проналажење решења - Упознавање ученика са Правилником о оцењивању и прављене паноа за учioniцу који садржи основне информације о оцењивању

Облик рада	фронтални, групни
Метод рада	анализа случаја, игра улога, вођена дискусија, међусобно вредновање
Средства	кабинет за рачунаре
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења са ученицима. Подстаћи ученике да изнесу своје бриге и разлоге неповерења. Разменити са ученицима личне доживљаје описаног проблема и пронаћи решење
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање са правилником о оцењивању. Објашњење примене правилника у пракси. Дискусија о проблему са оценама .
2. корак	Презентовати ћу им неки рад и замолити их да га на основу правилника свако од њих оцени и у поенима од 0-100.
3. корак	Погледаћемо како је свако од њих оценио рад и како сам ја оценила рад. Следи кратка дискусија .
4. корак	Поделићу их у екипе од по четири члана и замолити их да ураде по једну кратку презентацију на тему оцењивања у Power Point-у. Истовремено урадићу је и ја.
5. корак	На крају часа погледаћемо све презентације и свака група оцениће свој и остале радове (укључујући и мој).

Облик рада	фронтални и групни
Метод рада	демонстративна, дијалогска, замена улога
Средства	пројектор и интерактивна табла
Циљ	Учврстити међусобни однос поверења ученика и наставника.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Урадити мултимедијалну презентацију у којој ћу упознати ученике за темом: „Колико је битно поверење у комуникацији?“ • Укратко о комуникацији • Шта је поверење • Како га најлакше можемо изгубити? • Како га је тешко задржати и придобити.
2. корак	Ученике делим у шест група. По две групе добијају исти задатак. Ученици треба да реше ситуације које су настале са онима са којима су најчешће у контакту – родитељи, другови, другарице и наставници. 1. Ситуација – изгубила/о си поверење родитеља. Прећутала/о си родитељима за једну слабу оцену. Родитељи су дошли у школу и видели оцену. Сада су љути и стално те испитују шта има ново у школи. Боје се да опет не прећутиш слабу оцену. – Шта ћеш урадити? (Две групе) 2. Ситуација – изгубила/о си поверење другарице/друга. Заборавила/о си да кажеш другарици која је била болесна шта треба да уради за домаћи. Наставница се љутила на часу на твоју другарицу зато што није урадила домаћи. Рекла јој је да и ако је била болесна требало је да се код својих другара и другарица распита шта треба да се уради за домаћи. Твоја другарица није рекла да јој ти ниси рекао за домаћи, али те више не зове телефоном и ваш однос више није исти. – Шта ћеш урадити? (Две групе) 3. Ситуација – изгубила/о си поверење наставника. Наставнику си рекла/о да си урадила/о домаћи задатак верујући да наставник неће прегледати домаћи. Наставник је прегледао домаћи и видео да га ниси урадила. Искритиковао те је због тога и уписао тај догађај у своју свеску. Наставник је рекао да о томе мора обавестити разредног старешину. Сада наставник увек прегледа домаћи, ти си сигуран да то ради због тебе. Чини ти се да се најдуже задржава на твом задатку. – Шта ћеш урадити? (Две групе)
3. корак	По две групе излажу своје решење. Прво две групе које треба да придобију поверење родитеља, затим две групе које треба да придобију поверење другарице/друга и група која ради ситуацију са наставником. Након што прве две групе изложе своју ситуацију и решење проблема ученици коментаришу које је решење боље. Затим исто урадимо и са остале четири групе.
4. корак	Постављамо се у улогу родитеља, ученика и наставника који је неповерљив. Учимо о толеранцији и давању друге шансе. Одговарамо на питање - „Зашто је потребно дати другу шансу?“
5. корак	Изводимо закључак са овог предавања. (Зависи од одговора ученика.)

Ситуација 5. – Проблем нереалне процене знања

Ситуација:

С времена на време, дешавало се да чујете од колега како понекад у школу дођу родитељи и жале се на оцене своје деце верујући да она свакако знају више и да више уче. Вама се то недавно догодило и ситуација је била доста непријатна. Јасно вам је да не можете баш увек директно утицати на родитеље осим кроз стрпљиве разговоре и родитељске састанке, али размишљате како да се проблемом недостатка реалног увида у сопствено знање и уложен труд позабавите на ЧОС-у. Ипак, јако је важна слика коју о оцењивању и дешавањима у школи ученици презентеју код куће, те би сте на овај начин индиректно могли да бар мало утичете и на ставове родитеља.

Задатак за час одељењског старешинства

Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.

Облик рада	фронтални, индивидуални
Метод рада	вербална, демонстративна,
Средства	плакат, маркери, правилник о оцењивању
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.
ТОК ЧАСА	
1. корак	У првом кораку наставник, понавља – прочита ученицима главне делове правилника о оцењивњу, и пита их да ли им је све јасно, уколико је већина одговора Да, прелазе на други део кад ће ученици радити у паровима.
2. корак	Ученике поделити у групе, методом случајног избора (нпр. Наставник у руци држи папириће у разним бојама, па ученици извлаче листиће и према боји коју су извукли формирају групе-у разреду има 24 ученика - 4 група са по 6 члана).
3. корак	Да одговоре на 5 важних питања, 1. Да ли родитељима своје знање преносе кроз: понављање са њима, испитивање, уопште не коментаришу рад у школи, родитељ не проверава знање свог детета 2. Шта који родитељ очекује од свог детета, па да наведу- да буде одличан ђак, или само да добија позитивне оцене,... 3. Да ли они знају колико знају, или само нагађају- да ли им је тешко да своје знање виде – осете, тј. да га примене 4. Како они виде скалу за оцењивање и да направе по њима шта су то и који су то кораци за петицу, четворку, тројку, двојку или јединицу 5. Да ли су ученици задовољни оценама свих професора
4. корак	Презентација плаката. Свака група шаће једног представника који ће прочитати одговоре, објаснити скалу за оцењивање, пренети мисли групе у вези постизања доброг успеха и владања. На сваки плакат друге групе могу да дају коментаре, после изложеног.
5. корак	За крај разредни старешина коментарише плакате, покушава да их наводи на позитивно размишљање да је свака оцена оправдана, да се свака оцена може поправити али и да ученици буду реални са својим знањем предлаже им да се испитују више пута међусобно, да својим родитељима преносе реалне слике из школе, јер лажима неће постићи ништа.

Облик рада	индивидуални, групни
Метод рада	дебата
Средства	табла, папир, оловка, хамер папир, бојице
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученицима професор представља правилник о оцењивању и неопходне вештине и знања која мора ученик да стекне из једног предмета.
2. корак	Професор дели ученике у групе од 4 и задаје задатак да свака група за други предмет процени шта је неопходно знање и за коју оцену.
3. корак	Ученици излажу своје идеје пред разредом који може нешто да дода и нешто да оспори.
4. корак	Такође ученици износе своје процене колико им је времена потребно да уче за неку оцену из сваког предмета и стварају једну заједничку табелу.
5. корак	Ученици имају за задатак да поразговарају са предметним наставницима и провере тачност свог мишљења о неопходном знању и оценама. Могуће је задати за домаћи прављење постера са стеченим информацијама.

Облик рада	групни, индивидуални
Метод рада	анализа ситуације
Средства	наставни листићи
Циљ	Развијање способности самопроцене постигнућа код ученика 5. разреда *Ова способност се развија, немогуће је постићи је на једном часу, па би овај ЧОС представљао само почетак тог процеса у којем морају учествовати сви наставници који им предају.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознавање ученика са Правилником о оцењивању. Представити ученицима само најосновније ставке, а детаљније образложити захтеве за сваку појединачну оцену. Уз сваку оцену коју образлаже, наставник разговара са ученицима да провери и да ли су и разумели. Према потреби, детаљније објашњава.
2. корак	Ученици се поделе у групе (најбоље до 4 ученика). Наставник им даје да прочитају краћи текст из изабране, ученицима већ од раније познате, лекције. Затим им даје, свакој групи различито, примере тестова са одговорима ученика* који нису оцењени. Сваки тест има 5 питања која се тичу прочитаног садржаја, а одговори у тесту се крећу од слабог до одлично урађеног. Задатак за ученике је да пажљиво анализирају тест и предложе оцену за дате одговоре. *Примере тестова и одговора наставник сам смишља, никако не користити стварне ученичке одговоре.
3. корак	Група дискутује о тесту који су добили да анализирају и предлаже оцену. Наставник изричито тражи да се договоре и да имају право да дају само једну оцену (не и оцено између, као 4+, 3- или 4/5...). Такође, ученике замоли, да при оцењивању узму у обзир и тежину питања на тесту.
4. корак	Свака група представља остатку разреда како је урађен тест који су анализирали и образлаже оцену коју предлаже. Остали ученици могу да дају и свој коментар на крају анализе коју је представила група.
5. корак	На крају часа, замолити ученике да се сете, запишу ситуацију када их је неки наставник реално оценио, када су и сами били свесни да су знали за добијену оцену. Ако неко жели, може и да подели са осталим, тј. да прочита свој пример. Такође, ако је постојала ситуација (а вероватно јесте) када им је наставник изашао у сусрет, када су добили и већу оцену него што су заслужили. Исти је принцип за излагање примера, само по добровољном основу.
6. корак	Старешина им објашњава да сада, након упознавања са правилником, сматра да могу сами да процене у којој мери су задовољили захтеве за поједине оцено. Такође, најављује, да ће на следећем часу предмета, када буду одговарали, замолити сваког ученика да прво сам предложи оцену за дати одговор, а затим ће наставник предложити своју и образложити је. *Оно што старешина неће рећи ученицима: Одељењски старешина ће, на првој седници, замолити наставнике да се држе правилника о оцењивању и да сваком ученику образложе дату оцену, што ће смањити могућност да ученик, незадовољан својом оценом, то пренесе и на родитеље, па ће бити и мање проблема са родитељима.

Облик рада	индивидуални, рад у паровима, групни
Метод рада	позориште, дебата, међусобно дисциплиновање, израда постера
Средства	папир, оловка, део учионице испред табле (бина), хамер, фломастери (црвени и плави)
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене односа ученик - родитељ. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, задовољнији родитељи.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Упознати ученике са ситуацијом да се родитељима често нетачно преносе информације из школе, након чега долази до неспоразума на релацији родитељ – наставник. Такође нагласити да се решавање проблема обавезно одиграва уз укљученост ученика, тј. да ученици ипак не могу остати по страни и да у том троуглу често долази до неспоразума и непријатности. У циљу избегавања конфликта потребно је реалније сагледати читав проблем и реалније преносити информације из школе својим родитељима. (3 минута)
2. корак	Свако од ученика ће појединачно спремити неколико питања које би као родитељ поставио свом детету да би 'ухватио своје дете у лажи', али и неколико реченица којима би као ученик намерно пренео нетачне информације родитељима. (7 минута)
3. корак	Поделити ученике у парове, рецимо парови из клупе. Сваки пар има за задатак да направи 1 минут дијалога у коме један ученик игра улогу родитеља, а други улогу ученика након чега се улоге мењају. Ученици радом у пару одређују којом ће стратегијом наступити пред одељењем, тј. који ће дијалог од припремљена два извести. (5 минута)
4. корак	Ако одељење има 26 ученика, за саму презентацију ће требати 13 минута, са припремама (изласци испред табле и повратак на место) највише 20 минута.
5. корак	До краја часа (10 минута) разговарамо о приказаним ситуацијама, о томе колико је лако направити неспоразум и каква је корист/штета од нетачног преношења информација и као финале прави се на хамеру табела са по неколико закључних реченица „Шта је резултат преношења тачне информације“ и „Шта је резултат преношења нетачне информације“ која ће стајати на зиду учионице

Облик рада	фронтални
Метод рада	монолог и дијалог
Средства	дневник рада
Циљ	реално сагледавање оцена
ТОК ЧАСА	
1. корак	Уводни део часа: На овом ЧОС говорићемо о вашим оценама и о критеријумима које постављају ваши професори прилико оцењивања
2. корак	Сваки професор има свој критеријум оцењивања, нечији је блажи, нечији строжи, то вам је и он сам рекао вероватно на првом часу приликом упознавања, а ваше је да те критеријуме поштујете.
3. корак	Како се приближава прво тромесечје видим у Дневнику све више и више изостанака код оних професора који од вас захтевају да поштујете њихове критеријум. Мене стављате у незавидну ситуацију да стално ти професори мене прозивају „Побегло ти је одељење, данас имају контролни код мене“, „Где су ти ученици, они који треба да одговарају нису данас у школи“.
4. корак	А онда код куће пренесете својим родитељима како су професори безобразни, како сви испитују сада, а шта сте ви радили од 1. септембра, ништа! И сада ја црвеним због вас, а кад родитељи дођу питају ме шта је са професорима, жале нам се деца...Жалите се родитељима, а не учите, бежите са часова када треба да вас испитају. Које је решење?
5. корак	Ученици одговарају да је најбоље да се међусобно договоре ко ће кад који предмет да спрема и да се јави за тај час, с тим да буде доследности у томе, наравно из оних предмета где то могу, а ја ћу се постарати да као разредни старешина пренесем реално стање оцена и изостанака из поједних предмета на родитељском састанку.

Облик рада	групни
Метод рада	вербални
Средства	кутија, папирићи са оценама
Циљ	Подстицати код ученика реалну процену показаног знања и прихватање добијене оцене
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученици извлаче папириће са оценама од 1 до 5 на основу којих се деле у 5 група. Сви чланови једне групе извукли су исту оцену.
2. корак	Ученици појединачно говоре, како се осећају када иначе добију такву оцену .
3. корак	После краће дискусије унутар групе, представник излаже колико је времена ефективног учења уложено да би се добила конкретна оцена. Исто ради представник сваке групе.
4. корак	Представници група излажу како се осећају док родитељима саопштавају добијене оцене и да ли окривљују друге за свој неуспех.
5. корак	Групним радом ученици размењују мишљења искуства, зближавају се, и развијају свест о томе да је оцена тренутно стање које се може поправити уз више труда.

Облик рада	фронтални, индивидуални, групни
Метод рада	олуја идеја, метода разговора, метода усменог излагања
Средства	папири, оловке, картице за поделу ученика у групе
Циљеви	Упознавање ученика са одредбама Правилника о оцењивању и критеријумима бројчаног оцењивања; развијање способности објективне процене сопствених постигнућа
ТОК ЧАСА	
1. корак	Наставник дели ученике у пет или шест група (зависно од броја ученика у одељењу), тако што ученици извлаче картицу са називом наставног предмета (нпр. српски језик, енглески језик, географија, историја, физика, математика). Ученици се распоређују у учионици, како би формирали групе у којима ће да раде.
2. корак	Наставник даје упутство ученицима: Размените мишљења у групи и напишите на папиру шта све треба да зна и уме ученик који жели да добије петицу из предмета који је написан на картици. Ученици сарађују у оквиру групе, а наставник облилази групе и подстиче све ученике да се укључе у рад и изнесу своје идеје.
3. корак	Након групног рада, представници група читају своје белешке. Наставник даје кратак коментар написаног и поставља питање неком ученику из сваке групе, нпр: Да ли је за оцену довољно да ученик зна да изрецитије целу песму напамет или треба да зна и да је анализира? Да ли је довољно да ученик зна обрасце из физике или треба да зна који образац треба да примени у одређеном задатку? Да ли је довољно да ученик зна како се гради одређено време у страном језику или је важније да зна да примени то знање у разговору са неким ко зна тај језик? Ученици одговарају на питања, а на овај начин наставник упознаје ученике да није само репродуковање информација потребно за највишу оцену, већ да је важно и да ученици знају да примене знања, анализирају, вреднују информације, образлажу закључке до којих су дошли.
4. корак	Наставник затим чита неке одредбе Правилника о оцењивању у основном образовању и васпитању (нпр. из Критеријума бројчаног оцењивања и Оквира за процену резултата учења) и упознаје ученике какво се знање од њих очекује за одређену оцену. Пошто је могуће да формални стил Правилника ученицима не буде довољно јасан, наставник ће да појасни значење неких речи и да их поткрепи конкретним примерима. На овај начин ученици ће бити упознати са Правилником о оцењивању и моћи ће реалније да сагледају сопствено знање. Познавање Правилника треба да доведе до реалније слике о томе који ниво знања ученици треба да достигну како би добили одређену оцену, а могле би да буду избегнути неспоразуми између ученика и наставника приликом оцењивања.
5. корак	Наставник сугерише ученицима да обаве разговор са родитељима и упознају их са радом на данашњем часу, како би и родитељи били упознати да само репродукција није довољна за највишу оцену, већ да се од ученика очекује и да покажу способност примене знања, анализе и др.

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	метода “ИНСЕРТ”, метода “ПРОЧИТАЈ И ПИТАЈ”, метода „ОЦЕНИ МЕ“, дијалогска метода
Средства	Папири у боји са текстовима, самолепљиви стикери, празни папири у боји, фломастери
Циљ	Развијање вештине реалне процене односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене код ученика. Подстицање дубљег увида у сопствено знање код ученика. Подстицање позитивне атмосфере у одељењу.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Поделити ученике у неколико група (по 5 ученика у групи) тако што ће извлачити папире са различитим симболима (колико група - толико различитих симбола). Свакој групи дати одређени текст везан за дати симбол (у складу са узрастом ученика – с обзиром да није наглашено о ком узрасту је реч). Сваки ученик добија свој текст, при чему чланови једне групе добијају текстове на папирима различитих боја. Потребно је да пажљиво прочитају текст. Док читају текст, потребно је да размислите о његовом садржају, а затим у њему обележе, користећи следеће ознаке: ✓ информације које потврђују оно што сте знају или мисле да знају, - коју су прочитали, а која се разликује од онога што су знали или мислили да знају, + информације која су нове за њих. ? информације које их збуњују, или уколико о њој желе знати више.
2. корак	Сваки ученик треба да смисли по једно питање у вези датог текста. Дати по једном ученику из сваке групе лист папира на коме ће уписивати питања. Када упише своје питање, даје папир ученику десно од себе да он упише своје питање (питања се не смеју понављати), све док се не заврши круг.
3. корак	Поделити ученицима папире у 5 различитих боја (у свакој групи сви ученици имају папире различитих боја). Сви ученици треба да одговоре на сва постављена питања. Затим сваки ученик оцењује одговоре на питање које је поставио (размењују папире у круг) оценом 1 поен ако је тачно, 0 ако није или 0,5 ако је делимично тачно.
4. корак	Сваки ученик узима текст и папир са оцењеним одговорима ученика лево од себе и упоређује оцену са ознакама у тексту (✓, -, +, ?). На нивоу групе извлаче закључак, а потом у пар реченица представници групе износе закључак пред одељењем.
5. корак	Наставник изводи општи закључак – имали сте исте текстове и исто време рада, а добили сте разлишите оцене. Неко је приступио томе пажљивије, неко не; неком треба више времена за читање, неком мање; неком је потребна тишина ради боље концентрације, неком не... „Не могу сви разумети исто, зато сте различити. Али увек дајте од себе максимум и реално процените колико можете очекивати. Никада не очекујте више него што сте уложили. Увек питајте наставника ако вам није јасан критеријум – свима ће бити пријатније.“

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалошке методе
Средства	
Циљ	Подстицати код ученика развијање вештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Млади треба да усвоје знања о: – томе зашто је морал значајан за појединца и друштво; – која су права и дужности појединца као члана заједнице (породице, школе, радне организације, друштва) – смислу и значењу моралних начела и вредности као што су: хуманизам, патриотизам, интернационализам, солидарност, вредност рада , однос према материјалним и духовним вредностима и др. <i>Морална свест</i> , особина личности која се састоји у прзнавању моралних правила, захтева, норми, способности процењивања шта је морално а шта не.
2. корак	Питање тзв. слике о себи је незаобилазно јер је ученик као субјект васпитног рада стално изложен вредновању својих добрих и лоших особина, активности или ставова од стране своје околине, али и самовредновању. У овом вредновању ученик је у позицији да слику о себи прецењује, реално цени или потцењује.
3. корак	У вредносном свету ученика учење, односно рад, мора заузети приоритетно место. Ученицима саветовати да: • схвате да су њихови резултати у школи последица њиховог залагања; • без устручавања траже помоћ у учењу када им је потребна; • створе посебне везе са школом (кроз спортске активности, секције, клубове и друге ваннаставне активности); • извршавају своје задатке на време; • учењу посвећују више од 16 сати недељно и • мање гледају телевизију. ПРАВИЛНИК О ОЦЕЊИВАЊУ УЧЕНИКА У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ http://www.mpn.gov.rs/propisi/propis.php?id=34
4. корак	За успех ученика у школи директно су одговорни и родитељи. Родитељи треба да • прегледају домаће задатке своје деце; • говоре о значају образовања и академског успеха за будући живот; • учествују или организују путовања у образовне сврхе, • надзиру децу током времена које посвећују учењу и • показују интересовање и активно се укључе у школски живот детета. Дешава се да родитељи немају довољно времена за своју децу. Због данашње кризе у друштву родитељи стално критикују друштво, политичке одлуке, цене, професоре, лекаре и тако даље. Овим родитељ, уместо да помогне своме детету да преузме одговорност на себе, то пребацује на наставника и слаби личне квалитете детета, учи и њега да од одговорности побегне и критикује.
5. корак	Закључак Школа није идеална. Наставници имају низ мана, као и сви ми, као и ученици. Је ли тако? Иако школа има низ мана и недостатака, то није разлог да само говоримо о њима, ваљда има нешто и добро.

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалогске методе
Средства	
Циљ	Подстицати код ученика развијањевештина реалне процене стања - у овом случају односа између уложеног рада, успеха у учењу и оцене. Подстицати код ученика дубљи увид у сопствено знање ("знам колико не знам"). У ходу радити на подстицању позитивне атмосфере у одељењу - задовољнији ученици, мање неоснованих коментара.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Дискусија о смислу и значењу моралних начела и вредности као што су: хуманизам, патриотизам, интернационализам, солидарност, вредност рада, однос према материјалним и духовним вредностима и др.
2. корак	Развијање свести о значају и вредности рада. Рад мора заузети приоритетно место.
3. корак	Развијање свести о значајусамовредновања и формирања релане слике осеби. Ученик је у позицији да слику о себи прецењује, реално цени или потцењује.
4. корак	Упознавање ученика са правилником о оцењивању као и о томе да постоје различити нивои знања.
5. корак	Истицање важности сарадње сародитељима и значаја њиховог активно укључивања у школски живот детета и значају реалног сагледавања ситуације.

Ситуација 6. – Преузимање одговорности за учињену штету

Ситуација:

Одељењски старешина сте у одељењу осмог разреда које је скоро учествовало у инциденту у смислу разбијања прозора у ходнику школе. Не зна се тачно ко је то урадио, али се зна да је само ваше одељење тада било на ходнику. Када питате ученике о чему је реч, већина ћути, а неколико њих тврди да нису они криви.

Задатак за час одељењског старешинства

Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.

Облик рада	индивидуални, групни
Метод рада	разговор, разговор писњем
Средства	папир, фломастери
Циљ	Развијање критичког мишљења, подстицање на личну и колективну одговорност, развијање осећаја за солидарност, подстицати позитивну комуникацију, сагледавање проблема из различитих углова...
ТОК ЧАСА	
1. корак	Заказати додатни час одељењске заједнице и од председника одељењске заједнице тражити да објасни настали проблем. Објаснити ученицима да морају прихватити одговорност и да само заједно можемо брзо и без велике „буке“ решити непријатну ситуацију. Сазнајем да су ученици случајно разбили прозор док су се гуркали. Сазнајемо који је ученик ударио у прозор. Пошто он није намерно разбио стакло и поред прозора је могао бити било ко од њих захтевам од њих да колективно снесу одговорност.
2. корак	Сваки од ученика се ставља у ситуацију да је разбио прозор тако што су га другари гурнули. Ученик треба да напише и шта очекује од одељења у тој ситуацији. На пану записује кључну реч, као на пр. подршка, солидарност, заједништво... Ако ученик жели да образложи сагледавање проблема из свог угла треба му допустити. Водити рачуна да се пажљиво слуша ученик који говори и да нема „добацивања“.
3. корак	Пошто ви ученици изложе своје мишљење и покажу у ком степену осећају припадност групи приступамо анализирању записаних термина. Проблем није решен тако што признајемо насталу штету већ и за такво понашање морамо да сносимо последице. Дакле, како надокнадити штету? Вероватно ће бити „маштовитих“ предлога за надокнаду штете који ће изазвати смех. Не дозволити ученицима да олако схвате проблем. Такво понашање је недопустиво и починиоци ће бити санкционисани. Ученицима усмеравати пажњу на проблем. Надам се да ће бити и предлога да се штета може надокнадити и друштвено - корисним радом у школи. На пр. фарбање летњиковца или

	ограде, сређивање школског парка... Питам их шта мисле о томе да не желим да их подржим у њиховим предлозима и да препустим да о казни одлучи директор. Објашњавам да тренутно тако размишљајем јер ни они нису у почетку сарађивали и покушали су да избегну одговорност. Формирају се групе по 3 ученика. Размењују мишљење о могућем, таквом поступку одељењског старешине. Тражим да на паноу један члан групе напише мишљење али једном реченицом.
4. корак	Усмерити ученике на изјашњавање ко је за новчану надокнаду штете а ко за друштвено-користан рад. Ако предлог буде друштвено-користан рад нагласићу да морају прихватити и новчану надокнаду ако то директор буде захтевао. Новчана надокнада неће бити велика по ученику само ако сви прихвате. Пошто ученици до сада нису начинили штету у школи подржаћу предлог да надокнада не мора бити новчана јер се последице недозвољењог понашања брзо заборављају и ствара се лажан осећај да је проблем решен. Ученици ће бити кажњени али неће бити нарушен осећај заједништва и солидарности у одељењу и показаће свима да прихватају одговорност за своју непажњу.
5. корак	Саопштавам ученицима да ћу предлог изложити педагогу и директору школе и да се надам да ће се сложити. Наравно, лепшавање простора у коме проводимо доста времена, у коме се дружимо и учимо биће заказано већ сутра после часова и трајаће онолико дана колико буде потребно да се посао заврши. Показаћемо личним примером млађим ученицима како се чува школска имовина и да прихватањем колективне и моралне одговорности проблеми се лакше решавају.
6.корак	Наравно, и ја као део тима учествоваћу у друштвено-корисном раду како бих насталу ситуацију искористила за учвршћивање сарадње и поверења са ученицима. Пано ће бити окачен у учионици до краја школске године!

Облик рада	групни рад, рад у паровима, фронтални рад														
Метод рада	анализа случаја, олуја идеја, давање одговора на упитник, израда плаката (паноа), стрип у наставцима, међусобно дисциплиновање														
Средства	припремњен текст-упитник, оловка и папир, папир већих димензија (пано), фломастери у боји														
Циљ	Подстицање на личну и колективну одговорност код ученика, постављање моралних принципа, преузимање одговорности за сопствено понашање, сагледавање ситуације из различитих углова, анализа и разумевање проблема, развијање вештине доношења одлука, сарадње и тимског рада, поспешити вероватноћу придржавања правила, проналажење конструктивног решења за исправљање грешке.														
	ТОК ЧАСА														
1. корак	Разредни старешина је припремио упитник са питањима у вези инцидента око разбијања прозора који се недавно десио, а коме је присуствовало цело одељење. Питања су следећа: 1. Како бих се осећао да сам ја сломио прозор? 2. Какву бих реакцију одељења требало да очекујем? 3. Шта бих требао да урадим? 4. Шта би одељење требало да уради? Он дели ученике у 4 групе методом случајног избора. Свака група има задатак да се договори, и заједнички одговори на питања (одговори требају да буду кратки, концизни, највише у по неколико реченица). Одговоре записују на папир и предају разредном старешини.														
2. корак	Одговор сваке групе исписати на великом папиру у следећем облику <table><tr><td>Како бих се осећао да сам ја сломио прозор?</td><td>Какву бих реакцију одељења требало да очекујем?</td><td>Шта бих требао да урадим?</td><td>Шта би одељење требало да уради?</td></tr><tr><td>Одговори прве групе</td><td>Одговори друге групе</td><td>Одговори треће групе</td><td>Одговори четврте групе</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table> Свака група треба пажљиво да проанализира одговоре осталих група. Разредни старешина даје задатак да се на основу одговора осмисли и нацрта стрип, тако што ће одговори бити преточени у слике по редоследу који групе осмисле, а у циљу решавања настале ситуације.			Како бих се осећао да сам ја сломио прозор?	Какву бих реакцију одељења требало да очекујем?	Шта бих требао да урадим?	Шта би одељење требало да уради?	Одговори прве групе	Одговори друге групе	Одговори треће групе	Одговори четврте групе				
Како бих се осећао да сам ја сломио прозор?	Какву бих реакцију одељења требало да очекујем?	Шта бих требао да урадим?	Шта би одељење требало да уради?												
Одговори прве групе	Одговори друге групе	Одговори треће групе	Одговори четврте групе												
3. корак	По један члан сваке групе прилази паноу и црта (сликовито представља) један од датих одговора, при чему се сви труде да се одговори поређају у смисаону целину (овог пута користећи невербалну комуникацију). На тај начин се смањује напетост (у колико се јави) између ученика, првенствено због сликовитости а често и комичности ове методе. Ученици могу да осмисле више стрипова, јер је сваки од стрипова нови начин и нова идеја решења проблема и сагледавање значаја у преузимању одговорности за сопствено понашање														
4. корак	Прелази се на анализу стрипова, при чему свака група треба да уочи до каквих је решења довела индивидуална одговорност, а до каквих колективна одговорност и да сагледају разлике и последице које у том случају настају. Врши се избор најприхватљивијег стрипа гласањем (сваки ученик гласа индивидуално).														
5. корак	Свака група предлаже по неколико правила понашања у одељењу, како би се у будуће избегле овакве ситуације, побољшала дисциплина и квалитет праћења наставе. Правила се исписују на паноу испод одабраног стрипа. Кршење правила има за последицу казну, коју одређују ученици на часу одељењске заједнице, у присуству разредног старешине. Евиденцију о поштовању правила води председник одељењске заједнице, а правила могу да се додају на пано у зависности од новонасталих ситуација. Пано се поставља у учионици.														

Облик рада	рад у групама
Метод рада	дебата
Средства	папир, оловке
Циљ	Развијање осећања одговорности за своје поступке код ученика
ТОК ЧАСА	
1. корак	Председник одељенске заједнице износи шта се десило у ходнику школе када је разбијено стакло прозора.
2. корак	Питам затим одељење шта треба урадити даље, при том се одељење дели на онолико група колико има предлога.
3. корак	Свака група исписује на папиру свој предлог као и његове предности, водећи рачуна о колективној и сопственој одговорности.
4. корак	Свака од група износи пред осталима своје предлоге и брани их.
5. корак	После дебате долазимо сви до закључка који је предлог најбољи. Наравно одељенски старешина координише целу дебату, усмерава је и на крају поступа у складу са донетим закључцима.

Облик рада	групни, индивидуални, фронтални
Метод рада	дискусија, дебата, олуја идеја
Средства	папири, фломастери, селотејп, самолепљиви стикери, пак-папир
Циљ	Представљање теме о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима ученицима. Подстицање идеје код ученика о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Објаснити ученицима шта је интегритет личности: - Да говори оно што мисли (не све што мисли) - Да ради оно што говори
2. корак	Поделити ученике у две групе. Прва група добија задатак да одговори на питање „Зашто је важно имати интегритет?“, а друга на питање „Шта се дешава када немате интегритет?“ Затим представници група читају своје одговоре пред свима, а потом их лепе на табли. Наставник, према потреби, допуњује одговоре (људи могу да се ослоне на особу са интегритетом и оно што та особа говори, док особе без интегритета нико не схвата озбиљно и нико их не жели за пријатеље)
3. корак	Сада друга група добија задатак да смисли разлоге зашто је добро одмах признати своје (не)дело, него слагати, а прва група добија задатак да брани мишљење не признавања (не)дела (ако ћутим, можда нико неће открити).
4. корак	Представници група „дебатују“ на тему „Признати (не)дело или не?“
5. корак	Поделити ученицима самолепљиве стикере на којима ће исписати идеје како могу анонимно пријавити (не)дело, без страха од могуће „одмазде“ другова из одељења, а потом их излепити на пак-папир.

Облик рада	фронтални, радионица, групни
Метод рада	разговор, решавање проблема - игра, дискусија,
Средства	Правилник о понашању ученика, запослених и родитеља ученика и Правилник о оцењивању (део о владању); хартија, картони, тубе различитог квалитета и облика, селотејп трака, кликери.
Циљ	Подстаћи ученике да размисле о колективној и појединачној одговорности, тј. како поступци једног или неколицине чланова једне заједнице утичу на живот те заједнице.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељенски старешина почиње разговор описујући проблем онако како га је схватио. Такође наглашава да је разложна сумња пала само на њихово одељење. Пита ученике имају ли нешто да додају о томе и како они виде ситуацију и да ли могу да објасне шта је разлог њиховог ћутања. ОС најављује радионицу која може да им помогне да боље разумеју како поступци једног члана групе могу да утичу на успех целе групе.
2. корак	Ученици се деле у групе и добијају задатак: од материјала који вам је доступан у учионици, укључујући и намештај, направите што дужу стазу којом ће проћи кликер. Стаза мора да је проходна целом својом дужином. Победник је група која буде имала најдужу и потпуно проходну стазу. Током рада је забрањено говорити, али се можете споразумевати пантомимом. Имате 10 минута.
3. корак	После десет минута групе презентују свој рад. Групе које нису биле успешне добијају још 5 минута за разговор и 5 минута да без разговора побољшају свој рад. После друге презентације групе излажу о проблемима на које су наишли током рада. Затим се од њих тражи да процене свој допринос и допринос других (ко је био најуспешнији у твојој групи, ко није ништа допринео и ко је ометао рад). Питања за подстицај анализе рада: Да ли су запазили да равнодушност, немар, несмотреност или грешке једног или неколицине утичу на успех читаве групе? Да ли ће група напредовати ако отворено не говори о тим проблемима? Да ли један члан или неколицина имају морално право да својим поступцима коче напредак целе групе? Да ли група може да напредује ако сви њени чланови преузму одговорност за своје поступке и покушају да исправе грешке? Да ли група има право или обавезу да штити такве своје чланове на своју штету?
4. корак	ОС резимира да верује да ученици разумеју да је задатак свих чланова заједнице да доприносе њеном напредовању, и да чак и када погреше буду храбри и морални, признају своју грешку и потруде се да је исправе, и да у том случају и заједница може да им помогне. Разговор настављамо питањем да ли налазе везу између ове игре и ситуације у којој се налазимо, не тражећи да било шта признају или неког оптуже. ОС закључује дискусију препричавањем извода из оба правилника који се односе на наношење материјалне штете школској имовини.
5. корак	Упозорава да ће школа сигурно нешто и предузети у складу са овим правилником (надокнада материјалне штете, васпитно-дисциплинске мере...), тражи од ученика да предложи конкретна решења. Решења се записују на табли и бира се најбоље за заједницу. Уколико не дође до решења ОС заказује нови састанак, а од ученика тражи да до тада размисле о ситуацији коју ваља решити.

Облик рада	фронтални рад, групни рад
-------------------	---------------------------

Метод рада	демонстрација, усмено излагање, дискусија, анализа случаја
Средства	Видео бим, РРТ презентација, филм, стрип, папир, фломастери
Циљ	Препознавање моралних норми и важност њиховог поштовања; прихватање индивидуалне и колективне одговорности
ТОК ЧАСА	
1. корак	Старешина низом питања припрема ученике за тему ЧОС-а са циљем подсећања тј. упознавања појма морала, моралних норми и одговорности. Ученицима се представља презентација која садржи објашњена појмова морал, моралне норме – принципи, одговорност, врсте одговорности. Подела ученика у 4 групе и упутства за рад.
2. корак	Свака група добија материјал за рад – неколико кратких филмова и стрипова са представљеним ситуацијама. (Једна од њих је и конкретна ситуација са разбијеним прозором од пре неколико дана.) Потребно је да ученици анализирају ситуације и закључе да ли је понашање учесника било у складу са моралним принципима или не. Ако није, треба да објасне зашто није и понуде решење у складу са тим. Такође, треба да препознају важност преузимања одговорности како индивидуалне, тако и колективне.
3. корак	Филмови тј. стрипови се затим пуштају-представљају целом одељењу, а свака група износи своје закључке и брани ставове које заступа по конкретном питању моралног и неморалног понашања. Сви тражимо одговоре на питања: како би ти поступио да си се нашао у тој ситуацији, како би се осећао, шта мислиш како би се остали учесници осећали, да ли би поново тако поступио у истој ситуацији....?
4. корак	Заједнички ћемо направити пано за учионицу на коме ће се налазити закључци ученика о моралу, одговорности....

Облик рада	групни, фронтални, индивидуални
Метод рада	текстуална, илустративно демонстративна, анализа случаја, стриповна техника, израда резимеа
Средства	папир, фломастери, хамер, бела табла
Циљ	Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју опреузимању одговорности за сопствено понашање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Ученике поделити у пет група методом извлачења кружића различитих боја. Свака група ће добити исти задатак. Сваки члан групе треба да напише један лични предмет који му представља највећу вредност и одговори на питања: 1. Због чега ти је тај предмет највреднији? 2. Да ли би тај предмет имао вредност ако би се сачувао за будућност? 3. Како би се осећао када би својом кривицом остао без њега? 4. Како би се понео према особи која би ти тај предмет пронашла и вратила? 5. Шта би ти урадио када би пронашао предмет који припада неком другом? Потом ће свака група добити да извуче закључак на основу претходних питања. Плави - Да ли је важно сачувати и школску имовину? Зашто? Црвени - На који начин ученици могу сачувати школску имовину? Жути - Како треба реаговати када се примети намерно уништавање школске имовине? Зелени - Како треба реаговати у случају ненамерног оштећења школске имовине? Љубичасти - Који су ваши предлози за надокнаду штете школске имовине?
2. корак	Свака група, односно изабрани представник ће представити закључке донете из претходних питања. На белој табли ће написати реченице фломастерима у бојама група.
3. корак	Председник одељенске заједнице ће испричати актуелан догађај у којем је „страдао“ прозор у школском ходнику, а чији су актери управо они. Задатак је да свака група предложи решење надокнаде штете у овом случају. Своја решења ће написати на папиру испред себе. Потом свака група износи своје решење. Уколико има више различитих предлога ученици ће гласањем одабрати најбоље.
4. корак	Ученици ће сада сви заједно направити стрип о ситуацији која се догодила. Стрип треба да садржи слике, односно сцене догађаја као и ток решења надокнаде штете. Стрип такође треба да има и текстуалну комуникацију. Потребно ја дати назив стрипу. Ученици ће дати своје предлоге о имену приче и одабрати најпогодније.
5. корак	У школском ходнику, ако је могуће у близини места дешавања, изложити рад и позвати другове да прочитају.

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	међусобно дисциплиновање
Средства	одељенски правилник „Наша правила“, табла и креда
Циљ	навести ученике да схвате и преузму одговорност за сопствено понашање; размислити и о колективној одговорности
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина уз образложење захтева од председника одељенске заједнице да преприча догађај.
2. корак	Подсетити ученике на већ раније израђен постер „Наша правила“ који су ученици раније израдили на часу одељенске заједнице. Прочитати одговарајући део који се односи на причињавање имовинске штете. Објаснитити ученицима да је то у њиховим очима безазлена ситуација, али је могло доћи до случајног повређивања особа које су стајале у близини... Навести их на то да је боље признати кривицу и договорити се као одрасли људи шта даље предузети.
3. корак	Замолити ученике који су учествовали у догађају да седну са десне стране учионице и оне који су посматрали да седну са леве стране. Изабрати представнике обе групе који ће изнети своје мишљење, дати реч уколико је потребно неком од својих другова и рећи свој предлог о начину надокнаде, сношењу последица...Одељ. старешина записује предлоге на табли.
4. корак	Одељ. старешина прави резиме на тему индивидуалне и колективне одговорности, упућује ученике да размисле о могућим последицама и како ће се убудуће понашати да не би поновили исту грешку.Долази до закључка да свако мора да сноси последице за оно што је урадио, да у таквој ситуацију може да се нађе свако од њих...
5. корак	Поново прочитати предлоге са табле и заједнички донети одлуку о надокнади штете. Уколико је могуће посредовати да главни актери плате мало већи део, а остали ученици се солидаришу и помогну у осатку плаћања. Ученике који су разбили прозор опоменути да воде рачуна и да се не понови слична ситуација.

Облик рада	фронтални
Метод рада	дијалогска
Средства	-
Циљ	Подићи свест ученика о обавезама и правилима понашања у просторијама школе и ван ње.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Тражим од председника одељењске заједнице да каже шта се десило.
2. корак	Разговарам са одељењем о томе шта урадити даље.
3. корак	Дајем више предлога за надокнаду штете. Они праве избор.
4. корак	Доносе заједничку одлуку да штету надокнаде солидарно.
5. корак	Упозоравам ученике да убудуће починиоци треба да буду санкционисани и изрицањем васпитно-дисциплинске мере и да ће сами морати да надокнаде штету.

Облик рада	индивидуални, групни
Метод рада	игра гласина и препричавања, анонимна анкета, игра улога
Средства	папир
Циљ	Утврђивање ко је крив и како платити штету.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Разговор са председником одељенске заједнице о проблему, дати сугестије и прихватити сугестије о решавању проблема.
2. корак	Разговор са целим одељењем игра гласина и препричавања. Дискусија о приказаној методи и могућност избора да ученик који је направио штету пред одељењем призна кривицу. Да ли ће ученик бити довољно храбар? Направити психодраму. Симулација ситуације.
3. корак	Како решити проблем плаћања штете? Ако је утврђено ко је урадио шта са њим, да ли су криви сви који су се играли или само онај који је сломио прозор? Ово представља коментар о појединачној и колективној одговорности.
4. корак	Да ли је догађај пореметио слојност одељења и како решити конфликте у датој ситуацији. Можда је ово прави тренутак да се уради припремљена анкета о одговорности за начињену штету и како је надокнадити? Конкретно ко треба да плати рачун?
5. корак	Закључак како научити децу шта је праведно? Да ли треба да се пријаве кад направе грешку?

Облик рада	рад у групама, фронтални
Метод рада	израда плаката
Средства	папири у боји, фломастери, маказе, лепак
Циљ	Подстицање ученика да поштују правила понашања у школи, и да преузимају одговорност за сопствено понашање
ТОК ЧАСА	
1. корак	Одељењски старешина на претходном часу, представља ученицима тему о правилима понашања и њиховом кршењу, о индивидуалној и колективној одговорности за неодговорно понашање ученика у одређеним ситуацијама, и о моралним принципима које треба да имају у виду у таквим ситуацијама.
2. корак	Ученици се поделе у неколико група, и раде на изради Плаката о правилима понашања и последицама кршења тих правила.
3. корак	Након израде Плаката и међусобних консултација, формиране групе започињу дискусију на задату тему. Пре започете дискусије, одељенски старешина може да скрене пажњу ученицима да сматра да подела одговорности и солидарност у одлучивању у одељењу мора да постоји.
4. корак	Ученици (по групама) образлажу значај поштовања правила понашања и указују на последице кршења тих правила. Образлажу када колективна одговорност има свој прави смисао а када не, и да је међусобна сарадња на овом плану неопходна. Истичу да морални принципи налажу да уколико се неки од ученика оглуши на овај заједнички договор о правилима понашања, онда треба да се суочи са последицама свог понашања и преузме личну одговорност за такво понашање, а не да пребацује одговорност на цело одељење, али да ово не треба и не сме да утиче на њихово другарство.
5. корак	Ученици уз помоћ одељенског старешине, доносе закључак о значају

	прихватања индивидуалне одговорности, јер може да подстиче ученике да се придржавају наведених правила понашања у школи, и да када је то морално прихватљиво и оправдано: пружање колективне одговорности у одређеним ситуацијама учвршћује и јача међу ученицима „дух заједништва и осећање солидарности“.
6. корак	Одељенски старешина даје предлог ученицима да се укључе у ваннаставне активности за које показују интересовање, као један од начина да схвате значај одговорног понашања, као и да у току међусобног дружења могу једни другима да упуте добронамерне сугестије у вези са „неодговорним понашањем“ и тако једни другима помогну да избегну кршење правила понашања. (Напомена: ако одељенски старешина процени да је потребно више времена да се сагледа и анализира ова ситуација или је проблем у вези са овом ситуацијом озбиљан, одељенски старешина може да посвети овој теми и више од планирана два часа).

Облик рада	групни, фронтални
Метод рада	метода рада на тексту, метода усменог излагања, метода разговора
Средства	Закон о основама система образовања и васпитања, Правилник о понашању и дисциплинској одговорности ученика, Правилник о оцењивању и владању, Текст на тему однос према туђој имовини, Текст на тему ставови о лажном другарству и пријатељству, фломастери, панон
Циљ	Усвајање знања о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Изграђивање личности која је спремна да преузме одговорност за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак	Формирање пет група одбројавањем. Сви који су заједно у групи седају заједно на већ одрешена места где стоје називи група. На свакој групној позицији се налази одговарајући материјал.
2. корак	Објашњава се начин рада и образлажу циљеви и задаци часа. То ради наставник.
3. корак	I група – анализира чланове закона о Основама система образовања и васпитања који се односе на повреду обавезе и забране ученика и издвајају оне делове текста везане за материјална оштећења и приказује на панону. II група – анализира Правилник о понашању и дисциплинској одговорности ученика и делове ставља на пано (који су у вези са овом темом) III група – анализира Правилник о оцењивању и владању и делове ставља на пано (који су у вези са овом темом) IV група – Ишчитава текст Однос према туђој имовини и делове ставља на пано (који су у вези са овом темом) V група – Ишчитава текст Ставови о лажном другарству и пријатељству и делове ставља на пано (који су у вези са овом темом) Наставник у току рада контролише рад, пружа помоћ и подршку.
4. корак	Групе презентирају резултате свога рада на начин да каче паное са приказом резултата свога рада, образлажу их и одговарају на питања ако их има.
5. корак	Евалуација рада од стране ученика и наставника са предлозима за побољшање

Облик рада	рад у групи, фронтални
Метод рада	дијалошка, демонстративно – илустративна.
Средства	хамер, маркери у боји
Циљ	Представити ученицима тему о колективној и индивидуалној одговорности и моралним принципима. Подстаћи код ученика идеју о преузимању одговорности за сопствено понашање.
ТОК ЧАСА	
1. корак Прикупљање информација	За припрему часа користим школски видео надзор да видим да ли се види шта се дешавало у ходнику када је прозор разбијен. Обављам разговор са помоћним радницима, дежурним наставником и учеником. Откуцаћу и одштампати папире са две ситуацији где су ученици направили неку штету. Ситуација ће бити слична поменутој али се неће односити на разбијање прозора како бих могао у завршном делу часа да направим паралелу између ситуације за коју су они били оптужени и ове која је откуцана. Ситуација је иста, али са два различита завршетка. У ситуацији 1 ученици не признају своју кривицу, а у ситуацији 2 ученици признају своју кривицу.
2. корак 5 минута	Делим ученике у три групе и објашњавам да ћемо на часу имати радионицу где ће две групе морати да одглуме по једну ситуацију која им је на папиру док ће трећа група то пажљиво да гледа јер ће бити порота која ће на неки начин одлучивати ко је крив. На крају часа ће се водити дебата о овим ситуацијама где ће свака група заступати становиште које је глумила.
3. корак 7 минута	Делим ученицима папире са ситуацијама и саопштавам им да за припрему имају 7 минута и за извођење 5 до 10 минута. Исте ставове које ће глумити заступаће у дебати у завршном делу часа.
4. корак 15-20 минута	Ученици изводе ситуације које су добили на почеку часа.
5. корак 30 минута	У овом делу часа комбинујем две радионичарске методе. Започињемо са дебатом. Ученици дискутују о својим ставовима које заступају. Контролишем ток дискусије и ограничавам време излагања уколико се дискусија распламса. Дебатом на одређене теме ученици вежбају критичко мишљење као и сагледавање ситуације из различитих углова Настављам са методом „Међусобно дисциплиновање“ која је добра уколико ученици крше одређена правила понашања, остали ученици им одређују казну. У овом случају то је трећа група која има улогу пороте односно судије. Они ће писати на табли или хамер папиру шта је добро а шта лоше у поменутим ситуацијама, где су прекршена правила понашања и одређиваће казну. На овај начин подстиче се лична и колективна одговорност код ученика и поспешује вероватноћа придржавања правила.
6. корак Завршни део часа	Заједно изводимо закључке. Правимо паралелу између догађаја који се одиграо у школи и ситуација које су ученици глумили на часу. Примењујемо закључке са радионице на догађај који се десио када је прозор био разбијен.

Creative Commons линценца

Овај документ је ауторско дело за које је:

Дозвољено:

делити - умножавати, дистрибуирати, и јавно саопштавати

под следећим условима:

Ауторство - Морате да наведете име изворног аутора на начин који је одређен од стране изворног аутора или даваоца лиценце (али не тако што ћете сугерисати да вас подржава или одобрава ваше коришћење дела).

Некомерцијално - Не можете да користите дело у комерцијалне сврхе.

Без прерада - Не можете да мењате, преобликујете или да употребите дело у свом делу, без сагласности аутора